

Forskjønnnet ergonomi

Estetikk og funksjonalitet i Peter Opsviks stoldesign

KVI-3900

Michele Renée Widerøe

*Mastergradsoppgave i Kunstvitenskap
Fakultet for humaniora, samfunnsvitenskap og lærerutdanning
Universitetet i Tromsø
Høsten 2009*

Forord

Kunstvitenskapsstudiet har vært lærerikt og spennende, men lite visste jeg da jeg begynte at jeg skulle få muligheten til å fordype meg i mitt interessefelt – møbeldesign. Jeg har bakgrunn som interiørdesigner fra NKI og har jobbet med det i en del år. Det var mangelen på en dyp forståelse av norsk og internasjonal kunsthistorie som ledet meg til å ta grunnfag og senere master i kunsthistorie ved Universitetet i Tromsø (UITØ). Da jeg endelig skulle bestemme meg for et tema til min oppgave, trodde jeg ikke det var mulig å skrive om design, men at jeg måtte velge mellom maleri, fotografi, arkitektur eller skulpturer. Så da min veileder Hege Olaussen sa at jeg kunne skrive om møbeldesign, ble jeg naturligvis kjempeglad.

Samtidig har det vært veldig utfordrende. For mange av leserne er de stolene som tas opp i oppgaven kjent, men for meg med min kubanske bakgrunn var de helt ukjente. Dette har vært en utfordring på mange måter – for det meste positive for min oppgave. For det første fordi jeg, med min ikke-norske bakgrunn, kan se på stolene på en mer nøytral måte. For meg er alle disse stolene helt nye. Jeg har ikke vokst opp med dem, som mange andre har gjort (spesielt *Tripp Trapp* og *Balans Variable*), noe som betyr at jeg ikke har et forhold til dem – verken positivt eller negativt – som kan føre diskusjonene i oppgaven i den ene eller andre retningen. For det andre ser jeg ikke på disse stolene med norske øyne eller med europeisk blick på skandinavisk design. Jeg tror også at jeg – nettopp på grunn av denne bakgrunnen og med min interiørdesignkompetanse – kan tilføye noe spennende til denne diskusjonen.

Det har tatt en del år å bli ferdig med denne oppgaven. Grunnen til det er en voksende familie og fulltidsjobb som interiørdesigner. Det var en tid der jeg holdt på å gi opp, og jeg hadde sikkert gjort det hadde det ikke vært for støtten jeg har fått av familie og venner. Først vil jeg takke mannen min, som alltid trodde på meg og støttet meg både moralsk og økonomisk. Så vil jeg takke Kjell Magne Mælen, som tok seg tid til å gå gjennom oppgaven og hjalp til med språklige formuleringer. Det samme må jeg si om min gode venn Hanne Sundby, som også var involvert i språkrettelser. Videre vil jeg rette en stor takk til min veileder, som taklet min usikkerhet og har hjulpet meg med språk og innhold. Så vil jeg takke alle som hjalp til med faglig kunnskap, fakta og avklaringer, blant dem kunsthistoriker Eldar Høidal som blant annet har sendt meg sin bok om Stokkes historie i gave. Det er en interessant og lærerik bok.

Jeg vil takke alle som tok seg tid til å svare på mine e-poster og intervjuer: Anita Skogheim, som jobber sammen med Peter Opsvik; Hans Christian

Mengshoel, entreprenøren bak *Balans*-konseptet; Katrine Fantin Wikborg, som jobber med marketing for HÅG AS; Anny Loraine Ulstein, IPR-koordinator ved Stokke AS; Marit Frimann Clausen, konsulent ved Norsk Form; Marte Grevsgard, prosjektleder for priser og utmerkelser ved Norsk Designråd. Takk til alle som var behjelpelige med å få tak i arkivbilder, blant annet HÅGs grafiske designer, Anne-Cathrine Blix, og Anita Skogheim ved Peter Opsvik AS. Til sist vil jeg takke Peter Opsvik, som har vært veldig åpen og har svart direkte på alle mine spørsmål i denne tiden og som også har sendt meg sin bok *Rethinking Sitting* – en engasjerende og lærerik bok!

Innholdsfortegnelse

<i>Innledning</i>	7
Opsviks liv	9
Priser og institusjoner	10
Avgrensning	11
Tidligere forskning på Peter Opsvik	13
Oppgavens oppbygning	14
<i>Kapittel 1</i>	15
Opsviks designkarriere	15
Fra frilans- til heltidsdesigner	15
Møbeldesigner eller industrideigner?	17
Bevegelse og variasjon	17
Studier	18
Dynamisk ergonomi	18
Opsviks problemstillinger	19
Grunnlag for produktutvikling og metodikk hos Opsvik	19
Miljøaktivist	20
Den kunstneriske Opsvik	22
Nærmere om lekne møteromsmøblement	22
Leken skapkolleksjon	23
Stolskulpturer	25
Den bærbare skulptur-/møbelkolleksjonen Nomadi	25
Lydbilder og lydskulpturer	26
Hengende stoler	27
Rytmiske stoler	27
Designpriser – en diskusjon	28
Begrunnelser for valg av disse to stiftelsene	29
Om Norsk Designråds priser Merket for god design og Klassikerprisen for god design	30
Om Norsk Forms Jacob-prisen	30
Juryenes kriterier og analyse av jurybegrunnelsene	31
Kort analyse av uttalelser	33
<i>Kapittel 2: Det ergonomiske aspektet</i>	35
Modernisme og ergonomi	36
Nye tanker om ergonomi	40
Opsviks funksjonelle stoler for barn	42
Balans-konseptet – et ergonomisk gjennombrudd	47
Capisco: sadelsete – et helt nytt konsept i stoldesign	54

Conventio-serien – vippestoler til konferanserom _____	60
Et avsluttende spørsmål _____	63
Kapittel 3: Diskusjon om estetikk _____	67
Formuttrykk i de fire valgte stolene _____	69
Tripp Trapp-stolen: _____	69
Balans Variable-stol: _____	73
Capisco-stolen _____	76
Conventio Wing-stol – et moderne utseende _____	81
Kapittel 4: Funksjonalitet versus estetikk _____	84
Funksjon uavhengig av form _____	84
Form for formens skyld _____	85
Funksjon som rådende element _____	86
Form og funksjonalitet forenes _____	87
Peter Opsviks måte å forene form og funksjon _____	93
Kapittel 5. Oppsummering _____	97
Litteraturliste _____	100
Illustrasjonsliste _____	103
Appendiks: _____	106

Innledning

Mye er blitt skrevet i det siste om norsk designhistorie og om kjente norske formgivere som har hatt stor betydning for utviklingen av designfaget i Norge. Til min forbauselse var det lite jeg kunne finne om ”en av Norges mest berømte designere”¹, Peter Opsvik (1939-). Han er en samtids norsk møbelformgiver og industridesigner som jeg også anser for å være en av de største formgivere her i Norge. Opsvik kjennetegnes som en møbelformgiver som vektlegger ergonomi i sine arbeider. Han er mest kjent for sin store produksjon av ergonomiske stoler som spiller på lag med menneskekroppens behov. Disse stolene utgjør hovedtyngden i hans brede og spennende stolproduksjon. Opsviks nye måte å tolke ergonomi på, gjør at han blir kalt for ”den fremste representant for den nye ergonomiske retningen i norsk møbeldesign”.²

Det som vakte min nysgjerrighet og var inspirasjonskilden for denne oppgaven, var et svar han ga da han ble spurt om hva han syntes om de formmessige kvalitetene på sine ergonomiske møbler. Opsvik svarte: ”Det er riktig å la funksjonen bestemme det meste ... møblene (har) fått et spontant og usminket uttrykk, der formen forklarer funksjonen.”³

Når Opsvik uttaler seg om formen på disse stolene, påstår han at formen kun er et resultat av en funksjonsanalyse, noe jeg ikke er helt enig med ham i. Sånn som jeg ser det, er funksjon riktignok det styrende elementet i utformingen av stolene, men form spiller også en viktig rolle. Det er dette jeg skal prøve å påvise i denne oppgaven.

Peter Opsvik har fått mange utmerkelser i løpet av sine år som formgiver, nettopp for sin unike måte å forene ergonomi og estetikk i utformingen av stolene. Det er dette som etter min mening gjør ham til ”en ledende kraft i norsk designmiljø i en årrekke”⁴ og en innovativ og spennende designer. Det er denne diskusjonen som kommer til å bli hovedtema i oppgaven.

Opgaven vil dermed ikke primært være en analyse av stolene; fokuset vil bli Opsviks tolkning av ergonomi og estetikk i disse stolene. Empirien, dvs. stolene, vil bli flettet inn i diskusjonene om hvordan han forener form og funksjon.

For å kunne ha en slik diskusjon, er jeg nødt til å avklare disse begrepene først: Min ergonomianalyse blir støttet av boken *The Chair, rethinking culture, body, and design* av Galen Cranz (1998). Cranz har undersøkt mye faglitteratur som jeg synes er relevant.

---

¹ Norsk Designråd om Peter Opsvik: <http://www.norskdesign.no/2001/regjeringen-vil-gi-mer-til-design-article963-245.html>.

² Høidal, Helder (2008), s. 76.

³ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*, Byggekunst, nr. 1, s. 470.

⁴ <http://www.norskdesign.no/2002/kronprinsessen-hos-norsk-designraad-article943-244.html> (18.05.2009).

Jeg støtter meg også til boken *Stokkes historie* (2007) av den norske kunsthistorikeren Eldar Høidal. Han tar for seg mye om ergonomiforståelsen i Norge.

Ergonomi sies å ha blitt aktuelt i Norge før Peter Opsvik. Jeg har lyst til å prøve å finne ut av det ved å gå litt tilbake i historien. Til det støtter jeg meg til Henrik Seyffarths bok *Slapp av – og bli frisk* (1948), men også *Design på norsk – fra Nøstetangen til Norway Says* (2005) av Ole Rikard Høisæther vil bli brukt.

Ergonomi er, som nevnt innledningsvis, et fremtredende trekk ved Opsviks stoler, og i kapittel 2 vil det bli en diskusjon om hvordan han tolker dette begrepet i utformingen av sine stoler. Før jeg drøfter begrepet nærmere, må det imidlertid presiseres at intensjonen med oppgaven ikke er å kartlegge ergonomiens historie eller å presentere alle forskere som har skrevet om dette temaet. Oppgaven kan derfor ikke forstås som en dypstudie i ergonomi, slik en ergonom ville ha gjort det. I drøftingen av ergonomibegrepet støtter jeg meg til The International Ergonomic Associations (IEA) definisjon av ergonomi:

Ergonomics (or human factors) is the scientific discipline concerned with the understanding of interactions among humans and other elements of a system, and the profession that applies theory, principles, data and methods to design in order to optimize human well-being and overall system performance. Ergonomics contribute to the design and evaluation of tasks, jobs, products, environments and systems in order to make them compatible with the needs, abilities and limitations of people.⁵

Ordet ergonomi stammer fra de greske ordene ”ergon”, som betyr ”å jobbe”, og ”-nomos”, som betyr ”lover”. Det er en relativt ny vitenskap, som i 1999 feiret 50-årsjubileum. Den kombinerer kunnskap fra mange andre områder, som for eksempel ingeniørkunsten, psykologien og fysiologien. Som disiplin vokste den frem rundt andre verdenskrig. Ergonomi ble et holistisk fag der fysiske, kognitive, sosiale, miljømessige og organisatoriske faktorer ble tatt i betraktning. Det finnes mange fordypningsområder innenfor denne disiplinen.

Estetikkbegrepet er derimot mye vanskeligere å definere, blant annet fordi det er knyttet til to betydningsinnhold. Det ene er læren om den kunnskapen som kommer til oss gjennom sansene og som har sin opprinnelse i det greske ordet ”aestetike”. Det andre er slik vi bruker det i kunsthistorisk sammenheng, nemlig læren om det skjønne. Begrepet har sin opprinnelse i estetisk filosofi slik den ble etablert som en egen vitenskap på 1700-tallet. Dette er en normativ estetikk som har sin forløper i antikkens retorikk eller i renessansens proporsjonslære. Estetikkbegrepet er vanskelig å avgrense; det er blitt skrevet mange bøker om emnet uten at vi har kommet nærmere en enkel definisjon.

---

⁵ <http://www.iea.cc> (12.08.2008).

I takt med at ideen om det ”estetiske” ter seg som et stadig mer diffust begrep – det synes i dag på ingen måte klart om det skal begrenses til å gjelde de skjønne kunstene, utvides til å omfatte estetiseringsprosesser i samfunnet som helhet eller rett og slett avfeies fra debatten som et tilbakeskuende og i grunnen ganske konservativt begrep – tiltar også interessen for begrepets historie.⁶

Til denne oppgaven, som handler om en designer, har jeg valgt å bruke et begrep knyttet til design og ikke til filosofi. Jeg kommer til å anvende begrepet på samme måte som Norsk Designråds jury gjør, ettersom deres vurderinger av Opsviks verk inngår som et aspekt i mine analyser av hans arbeider.

Oppfatningen av form og estetisk kvalitet blir alltid påvirket av tid og kulturell kontekst. Samtidig finnes det noen universelle prinsipper i forhold til f.eks. proporsjoner, kontraster, samspill mellom materialer og form, osv.⁷

Før jeg går videre med å forklare avgrensningene i denne oppgaven, vil jeg gi et kort innblikk i Peter Opsviks arbeid.

Opsviks liv

Opsvik fikk sitt gjennombrudd som møbeldesigner i 1973 med stolen *Tripp Trapp* – en ny og morsom stol for barn i alle aldre – og *Balans*-serien, der han som del av et team utfordret konvensjonene om sittestillinger. Denne *Balans*-serien ble omtalt som ”det mest revolusjonerende sittekonseptet innen norsk møbeldesigns historie”.⁸

Siden den gang har Peter Opsvik designet stoler for flere møbelprodusenter, blant annet Stokke Fabrikker og HÅG AS som lager produkter som selges både nasjonalt og internasjonalt. Takket være Opsviks arbeid som designer, har disse møbelprodusentene fått tildelt en rekke priser og har utviklet seg til å bli de to største møbeleksportørene her i landet. Opsviks produkter og design har utgjort en meget betydelig andel av HÅGs omsetning opp gjennom årene fra 1983/1984 og frem til i dag. Anslagsvis dreier det seg om minimum 50 % av HÅGs samlede omsetning. Totalt er dette ca. NOK 10 mrd i samlet omsetning.⁹ For Stokke var produksjonen av Opsvik sine produkter av stor betydning. Da *Balans Variable* ble satt i produksjon i 1979, ble *The Movement Collection* født. En gren av Stokkes bedrift og Stokke ble kjent som ”den mest ideologisk orienterte norske møbelbedriften i 1980-årene”.¹⁰ Produksjonen og salget av *Tripp Trapp*-stolen tok helt av,

⁶ Sven-Olov Wallenstein 10.02.2009, No. 1 om boken *Estetisk teori*: <http://www.billedkunstmag.no>.

⁷ <http://www.norskdesign.no> (vår 2009).

⁸ <http://www.norskdesign.no>, Klassikerpriser for God Design 2003 (18.05.2009).

⁹ E-post fra Hilde Britt Mellbye, Senior Vice President for HÅG, til Michele R. Widerøe (14.12.2008).

¹⁰ Høidal, Eldar (2008), s. 77.

og stolen ble til verdiskaper nr. 1 for Stokke. Per i dag er det solgt over 3 millioner eksemplarer. Denne salgssuksessen og filosofien inspirerte Stokke til lansering av enda en kolleksjon – *The Children Collection*. Med det har Peter Opsvik hatt stor innflytelse – mer enn noen andre designere for det moderne Stokke.¹¹

Priser og institusjoner

Opsvik har deltatt på en rekke utstillinger og vunnet flere priser for sine møbler. Han har blant annet vunnet designpriser for sine innovative designløsninger og nyskapende ideer med fokus på ergonomi og brukere. I oppgaven kommer jeg til å støtte meg til uttalelsene fra juryene under prisutdelingene, for å ha en diskusjon om Opsviks måte å tolke ergonomi og estetikk på.

Tre av stolene jeg tar for meg i denne avhandlingen har fått priser av Norsk Designråd, mens den fjerde har fått pris av Norsk Designråds samarbeidspartner, Norsk Form. Norsk Designråd er en stiftelse finansiert over Nærings- og handelsdepartementets budsjett, gjennom bedriftsrådgivning og egne prosjekter. Rådet ble etablert i 1963 av Norges Eksportråd og Industriforbundet (NHO). I dag har de, med sine 18 medarbeidere, som hovedmål ”å fremme bruk av design som et strategisk innovasjonsverktøy for å oppnå større konkurranseevne og lønnsomhet i norsk industri og næringsliv”.¹² Dette blir gjort gjennom forskjellige aktiviteter som prisutdeling, faste arrangementer til norske bedrifter og rådgivningstjenester, samt ved å ha nær kontakt med Innovasjon Norge og andre samarbeidspartnere som bruker design som strategi for å forbedre bedrifter. Innovasjon Norge er en statlig finansieringsinstitusjon som hjelper mennesker med nye ideer til å komme i gang med etablering av prosjekter og bedrifter i det norske og det internasjonale markedet.¹³

Norsk Designråd satser blant annet på *Design for alle*: ”Design for alle er en brukerfokustert strategi for designdrevet nyskaping”¹⁴ – også kalt for universell og inkluderende design, fordi de er basert på prinsippene om universell utforming der produkter utvikles slik at de kan brukes av alle mennesker, uten behov for spesielle tilpasninger.

---

¹¹ Høidal, Eldar (2008), s. 109.

¹² <http://www.norskdesign.no/om-norsk-designraad/fakta-om-norsk-designraad-article254-222.html> (18.05.2009).

¹³ <http://www.innovasjon norge.no> (02.03.2009).

¹⁴ <http://www.norskdesign.no/hva-er-design-for-alle/category583.html> (02.03.2009).

Norsk Designråd har også tett samarbeid med Norsk Form, som har utdelt pris til en av stolene jeg tar for meg i min oppgave. Norsk Form er en stiftelse etablert på initiativ fra Kulturdepartementet i desember 1992. Norsk Form har et styre som øverste myndighet. Kultur- og kirke departementet oppnevner tre av styrets seks medlemmer. De øvrige tre velges av Profesjonsrådet for arkitekturutdanning, Profesjonsrådet for designutdanning på universitets- og høyskolenivå og Kommunenes sentralforbund (KS). Norsk Form er en formidlings- og prosjektinstitusjon som gjennom ”utstillinger, publikasjoner, konferanser, kveldsmøter, studiereiser, prisutdelinger, konkurranser, nettverk, verksted for barn og unge samt pressearbeid og prosjekter”¹⁵ skal oppnå oppmerksomhet og øke forståelse for arkitektur og design i Norge.

Norsk Form har som felles mål med Norsk Designråd å vise det beste av norsk design og arkitektur. Norsk Form tildeler også ulike designpriser: *Jacob-prisen*, *Hedersprisen* og *Norsk Forms pris til unge formgivere*.

Avgrensning

Selv om mitt ønske er å belyse et helhetlig arbeid av Peter Opsviks ergonomiske stolproduksjon på en grundig måte, er det begrenset hvor mye jeg kan skrive i en masteroppgave. Derfor har jeg valgt å konsentrere empirien i stoler som er blitt tildelt priser. Plassmangel stopper meg igjen fra å analysere alle de som har fått tildelt priser, så jeg har valgt fire av dem. Disse stolene er blitt valgt fordi de vakte mye oppmerksomhet da de kom ut på markedet på grunn av deres ”unike bruk av ergonomi”¹⁶ og sin store grad av nytenkning, men også fordi de har fått mest oppmerksomhet her i landet og i utlandet samt er i ferd med å bli – og noen har allerede blitt – til stolikoner. De fire stolene er *Tripp*, *Trapp*-stolen, *Balans Variable*-stolen, *Capisco*-stolen og *Conventio Wing*-stolen. Disse fire representerer også, etter min mening, ulike faser i Opsviks karriere, men også ulike tilnærminger til det å sitte.

På den tiden Peter Opsvik startet som formgiver, var den norske modernismen og den skandinaviske designretningen fremtredende innen design i Norge. Opsvik har klart å frigjøre seg fra dem, og har valgt en helt annen retning som vektlegger ergonomien i utførelsen av stoler. Dette er et aspekt som kunne ha vært interessant å skrive om, men som

---

¹⁵ <http://www.norskform.no> (02.03.2009).

¹⁶ Norsk Designråd og Norsk Forms juryers uttalelser.

jeg ikke kommer til å ta med i oppgaven. Det er heller ikke min hensikt med analysen å plassere ham i en designhistorisk kontekst.

De fire stolene jeg har valgt, har fått sine priser ut fra følgende begrunnelser: Juryen begrunner prisen til *Tripp Trapp*-stolen med stolens ”unike kombinasjon av ergonomi, estetikk og funksjon”. *Capisco*-stolen har fått prisen på grunn av sin ”fleksibilitet og for at de ergonomiske ideer er godt ivaretatt”, men også for sin store innovasjonsgrad og individualitet. Grunnen til at *Conventio Wing*-stolen har blitt utmerket, er dens ”tiltalende og unike estetikk, der pris, funksjonalitet og lang levetid er blitt lagt vekt på”, og til sist *Balans Variable* for sin ”annerledes tolkning av ergonomi”.¹⁷

Det er som tidligere nevnt andre stoler som også har fått priser av Norsk Designråd som jeg velger bort. De er likevel viktige å nevne. Det er kontorstolene *Credo 2400/2500* og *Credo 3600*. Begge fikk priser for sitt høye innovasjonsnivå. Den ene ble kalt for pikant fordi den skilte seg fra de europeiske kontorstolene, den andre for at den er ergonomisk god. De kunne også vært med i oppgaven, men jeg synes at de kontorstolene jeg har valgt har fått de samme omtalene og i tillegg er annerledes og mer ergonomisk spennende. De to andre stolene som har fått tildelt priser er konferansestolene *Credo* og *Conventio*. *Credo* har fått pris for sitt bevegelige, fleksible sete og rygg, at den er stablebar og har en sympatisk form, *Conventio* for å være komfortabel og for å gi mulighet til stor variasjon i sittestilling. Dette er kvaliteter som de utvalgte stolene også har, men de valgte er i tillegg mer miljøvennlige, har større fleksibilitet og er etter min mening noe helt nytt. Noen av de stolene som ikke er valgt, kommer likevel indirekte til å bli nevnt i oppgaven.

Opsvik interesserer seg ikke kun for ergonomi; han kalles også for en av de mest nyskapende norske designere. Han er i tillegg en leken og spenstig designer som liker å utfordre konvensjonene. Når han designer, kan man se at han har sine røtter i den norske kulturen. Dette vises mest i hans skulpturelle møbler og lydskulpturer. Disse kommer til å bli presentert i oppgaven, men dessverre ikke analysert på grunn av plassmangel.

Opsvik er kjent for sitt miljøengasjement, og det er et viktig aspekt ved hans design. Dette blir også nevnt, men ikke analysert på grunn av plassmangel. Jeg håper at jeg en dag kan få tid til å skrive om dette, samt andre aspekter som ikke kommer med i denne avhandlingen.

---

¹⁷ Norsk Designråd og Norsk Forms juryers uttalelser.

Tidligere forskning på Peter Opsvik

Til å være ”en av Norges mest berømte designere”¹⁸, finner man ikke mange skrevne ord om ham i norsk designlitteratur. Det lille jeg har funnet av litteratur om Opsviks karriere og produksjon, er hovedsakelig skrevet i forbindelse med utstillinger og priser. Det finnes også mange korte intervjuer eller korte analyser av hans produksjon i nasjonale og internasjonale bøker. Av disse kan jeg nevne Astrid Frøvigs *Møbler for kropp og sjel* (1992), *Peter Opsvik* (2000) av Lars Elton skrevet i forbindelse med Torsten och Wanja Sonderbergs pris, samt *Peter Opsvik. Designing for Life* (2000) av Neil Ryan.

Master- og designoppgaver:

Det finnes noen, men de fokuserer bare på en av Opsviks stoler – *Tripp Trapp*. Disse er: *Tripp Trapp – tidenes norske møbel. Masteroppgave i strategiske ledelse* (2006) skrevet av Silje Aarvik og Cathrine Landmark ved Norges Handelshøgskolen (NHH) i Bergen; *Stokke group, Stokke U.K. - A situation analysis of the Tripp Trapp Chair. It grows with the child* (2002) skrevet av Gry Winthers, Siri Lena T. Sangedal, Morten J.S. Steene, Krister Engelhart og Kristel Brumoen fra Leeds Metropolitan University; *Ergonomic Evaluation for the Kinder Zeat Child Seat in a Preschool Setting* (2002), en skoleoppgave laget av 10 elever ved Cornell University i USA om *Tripp Trapp*-stolen (kjent før som *Kinder Zeat*).

I 2007 kom den første kunsthistoriske forskningen om Peter Opsvik, men den hadde igjen fokus på *Tripp Trapp*-stolen: *Barnet i høysetet. En designstudie av Peter Opsviks "Tripp Trapp"* (2007) av Christel Eline Wigen Grøndahl fra Institutt for kunsthistorie ved Universitetet i Oslo.

Designbøker:

Når det snakkes om Opsvik i designbøker, er det gjerne færre enn to sider som er dedikert til ham, og i de fleste tilfeller har det med ergonomi og gjenbruk å gjøre. Av disse kan jeg nevne *The Chair* (1998) av Gale Cranz, *Norge i Form* av Fredrik Wildhagen (1998), *Design på norsk* (2005) av Ole Rikard Høisæther, *I Bevegelse. Stokke AS 75 år* (2008) av Eldar Høidal, *Design mellom stoler ... en fagbok om møbeldesign* (2008) av Svein Gusrud, og til slutt Peter Opsviks egne, nylig utgitte bok *Rethinking Sitting* (2008).

---

¹⁸ Norske Designråd om Peter Opsvik: <http://www.norskdesign.no/2001/regjeringen-vil-gi-mer-til-design-article963-245.html>.

Oppgavens oppbygning

For ordens skyld kommer jeg avslutningsvis til å vise hvordan denne avhandlingen er bygd opp.

I den første hoveddelen, kapittel 1, vil jeg ta for meg Peter Opsviks utvikling som designer. Dette er viktig for å vise hvordan han tenker og hvilke prinsipper han følger. Jeg vil ikke gi en komplett oversikt, men har tenkt å trekke ut momenter i hans karriere som er viktig for oppgaven min. Så vil de fire stolene som utgjør hovedvekten i min oppgave bli presentert. Til slutt vil prisene som disse stolene har fått bli tatt opp og juryens uttalelser om dem bli analysert.

Kapittel 2 er i sin helhet viet ergonomiaspektet i de fire valgte stolene. På slutten av kapittelet blir det reist spørsmål om disse nye ideene om ergonomi var unike for Opsvik eller ikke. Jeg prøver å finne ut om han var den første eller eneste i Norge og utlandet til å tenke slik han gjorde om behov for bevegelse og variasjon av sittestillingene.

I kapittel 3 vil jeg ta opp det estetiske aspektet ved de fire valgte stolene, der jeg diskuterer hvorvidt Opsvik er opptatt av form i sine funksjonelle stoler.

Kapittel 4 kommer til å vise hovedpoenget i oppgaven, nemlig hvordan Peter Opsvik klarer å kombinere funksjonene og form på en tilfredsstillende måte.

Til slutt vil det i kapittel 5 bli en kort oppsummering av poengene som er kommet frem i de tidligere kapitlene.

Kapittel 1

Opsviks designkarriere

Den norske møbeldesigneren MNIL Peter Opsvik (f. 1939) fra Stranda studerte ved interiørlinjen ved Bergens Kunsthåndverkskole i årene 1959–1963 og på linjen for trematerialer ved Statens håndverks- og kunstindustriskole (SKHS) i Oslo i perioden 1963–1964.

Ved begge disse skolene hadde Opsvik kontakt med kjente norske møbeldesignere, interiørekspertter og arkitekter. Av dem nevner Opsvik selv Bernt Heiberg som skrev boken *Slik vil vi bo* (1974), Tormod S. Alnæs, mannen bak den kjente *Ponny*-stolen (1954) og arkitekten Arne Korsmo, kjent blant annet for sin funksjonalistisk inspirerte arkitektur, som Opsvik var assistent for.¹⁹

En av grunnene til at Opsvik ble spesielt interessert i tre, kan være at hans familie på Stranda drev – som mange andre i denne bygda – et firma innen møbelbransjen. Det het Stranda Industri AS, og gikk senere over til Brunstad og er nå en del av Brunstad-konsernet.²⁰ Opsvik ”vokste opp” på verkstedet i familiens møbelbedrift. Der kunne han leke og utforske forskjellige måter å anvende trematerialene på.

Opsvik begynte sin karriere som industridesigner ved Tandberg Radiofabrikk i Oslo i 1965, der han blant annet designet en bærbar radio, og jobbet der frem til 1970. I tillegg designet han møbler på fritiden. I 1966 fikk han et designstipend fra Den Norske Kredittkassen som han brukte til å studere ved forskjellige designstudioer i London.

Fra frilans- til heltidsdesigner

I 1967 begynte Opsvik som deltids, frilans møbeldesigner. På samme tidspunkt startet samarbeidet med Stokke Fabrikker. Resultatet av samarbeidet ble *Inka*-serien (1967), en møbelserie som besto av lenestol, krakk, stol og to bord. Serien ble godt mottatt samme år på det internasjonale markedet under navnet *Oase*.

Av Norsk Designsenter fikk han designstipend i 1969. Med pengene fra dette stipendet reiste han i 1970 til Essen i Tyskland for å hospitere ved Volkvangschule für Gestaltung, en skole med et sterkt fokus på ergonomi. Opsvik studerte ergonomi under professor Ulrich Burandt – en av grunnleggerne av den ergonomiske designretningen. Han

---

¹⁹ Grønland, Wigen (2007), s. 30.

²⁰ Grønland, Wigen (2007), s. 29.

er blant annet kjent for å ha studert arbeid i sittende stilling og forskjellige aldersgruppers sittemål.²¹ Ifølge Peter Opsvik var imidlertid ikke Burandt eller andre professorer det mest inspirerende ved skolen. Det var derimot biblioteket han fikk tilgang til. Kunnskapen han fikk her om ergonomi, skulle bli avgjørende for hans senere designkarriere.²²

I 1970 sluttet Opsvik ved Tandbergs radiofabrikk og begynte å jobbe fulltid som møbeldesigner i Oslo. Han fortsatte sitt samarbeid med Stokke Fabrikker, og frukten av dette ble produksjonen av *Mini Max*-stolen (1970), en regulerbar stol for barn i skolealder.

I 1971 ble Opsvik premiert med gullmedalje for den arkitektoniske utformingen av den skandinaviske paviljongen *Exempla 71* under *Internationale Kunsthandwerksmesse* i München – hans første av en rekke designpriser.

Samme år fikk han tildelt møbelprodusentenes designstipend fra Statens teknologiske institutt (STI) for å kunne utvikle ideen om en regulerbar stol for barn. Resultatet ble *Tripp Trapp*-stolen (1972). Denne stolen skulle senere gi ham en plass i designhistoriebøker over hele verden.

I årene som fulgte var Opsvik aktiv som formgiver. Han designet forskjellige typer møbler: kontorstoler, konferansestoler og til og med lekestativer. Ingen av disse fikk imidlertid så god respons som *Tripp Trapp*-stolen.

Peter Opsvik møtte i 1977 den danske legen Aage Chresten Mandal. Dr. Mandal hadde i likhet med Burandt gjort studier om menneskets sittemåter og anvendelse av ergonomi. I 1978 begynte Opsvik å samarbeide med H.C. Mengshoel, entreprenøren bak *Balans*-konseptet. Dette konseptet handlet om å finne en balansert sittestilling gjennom å fordele kroppsvekten mellom knærne og baken, men også ved å ha en åpen vinkel (ca. 120 grader) i hoftene når man sitter.²³ Tre designere var med: Peter Opsvik, Svein Gusrud og Oddvin Rykken. I dette samarbeidet hadde Opsvik med seg sine erfaringer fra samarbeidet med dr. Mandal, og Opsviks bidrag ble den unike ideen om å inkorporere muligheten for variasjon og bevegelse i menneskets sittemåte. Samarbeidet resulterte i stoler som var veldig annerledes det folk var vant til, men som likevel fikk stor nasjonal og internasjonal suksess – ikke sett siden lanseringen av *Tripp Trapp*-stolen.

---

²¹ Kjent blant annet for sin bok *Ergonomie für Design und Entwicklung* (1978). Boken er ikke lenger til salgs.

²² Grønland, Wigen (2007), s. 31.

²³ Den mest vanlige sittevinkel er 90 grader.

Møbeldesigner eller industridesigner?

For ordens skyld vil jeg avklare grunnen til at Peter Opsvik kalles for industridesigner og møbeldesigner om hverandre. Da Opsvik tok sin utdannelse, fantes ikke begrepet industridesigner i Norge. Industridesignerskolen kom først noen år etter at han var ferdig utdannet. Kunsthistoriker Eldar Høidal uttaler seg slik om saken:

Man kan være industridesigner i praksis, selv om man ikke har den formelle industridesignerskoleringen. Jeg opplever Peter O. som en allsidig skolert og interessert møbeldesigner, som også gir rom for leken og fantasien, men som har ergonomien som viktigste motivasjonsfaktor.²⁴

Da jeg spurte Opsvik, selv hadde han følgende å si:

Jeg er ikke særlig opptatt av tittel eller båser; jeg arbeider også med musikk, billedkunst, objektkunst ... selvfølgelig er det meste jeg har gjort produkter for industriell produksjon, så jeg foretrekker industridesigner – møbeldesigner blir for snevert.²⁵

Opsvik er en allsidig formgiver som har laget alt fra stoler til elektrisk bil, noe vi kommer til å se senere i dette kapitlet. Da blir betegnelsen møbeldesign for begrensende, etter min mening.

Bevegelse og variasjon

Hovedfokuset i karrieren til Opsvik har vært studiet og analysen av menneskekroppens anatomi, men også hvordan mennesker forholder seg til rommet rundt seg. Han har studert menneskekroppens funksjoner, bevegelse og variasjoner, og ikke minst menneskenes behov.

Opsvik har alltid vært opptatt av ideen om variasjon og bevegelse i sin formgivningskarriere. Så tidlig som i 1964, i hans avsluttende studentoppgave ved SHKS, designet Opsvik en stol som viser dette. Stolen er svært bevegelig, den kan variere vinkelen både i sete og i ryggstøtten, og sittehøyden kan også endres. Dette er likevel ikke alt. Stolens ryggstøtte og sete er også oppdelt i mindre plater.

The plates in the seat and backrest are suspended between the back piece and front piece on textiles strips, and they can be mounted in the frame in four different ways in order to create variation. The weight of the body against the seat plate provides adequate resistance when the top of the back plate is pressed backwards.²⁶

---

²⁴ E-post fra Eldar Høidal til Michele R. Widerøe (08.05.2009).

²⁵ E-post fra Peter Opsvik til Michele R. Widerøe (09.05.2009).

²⁶ Opsvik, Peter (2008), s. 113.

Hovedpoenget er variasjon i sittestillingen, men også støtte i hver sittestilling. På denne tiden var støtte viktig for Opsvik, men dette forandret seg med tiden, som vi skal se i det neste kapittelet.

Studier

For bedre å forstå dagens sittestillinger, har Peter Opsvik – i tillegg til å studere menneskets anatomi og hvordan det

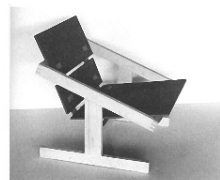
forholder seg til sine omgivelser – grundig studert stolens historie og primitive kulturers sittemåte. Den kunnskapen han slik har ervervet seg, inkorporerer han i formgivningen av sine stoler. I boken *Rethinking Sitting* forteller Opsvik at primitive sittestillinger var mange og varierende, avhengig av sosiale faktorer som arbeid, klima, religion, hierarki og sosiale roller, men også kjønn.

I boken lurer Opsvik på grunnen til at standardiseringskomiteene verden over har fastsatt en eneste måte å sitte på som standard.²⁷ Han mener at det er viktig å stille seg dette spørsmålet fordi ”sitting has become such a dominant part of our lives”.²⁸

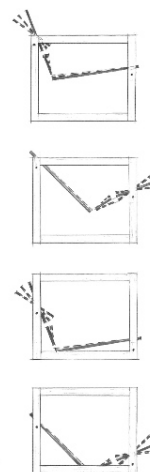
Han forklarer dette ved å minne oss om hvordan mennesker har levd sitt liv i kontinuerlig fysisk aktivitet i millioner av år, og at menneskene med industrialiseringen og modernismen gradvis er blitt mer og mer passive og stadig oftere har inntatt stillesittinger – noe som ifølge ham påvirker oss, ikke bare fysisk, men også mentalt. Han kommenterer det slik: ”’Homo sapiens’ has become ’Homo sedens’.”²⁹

Dynamisk ergonomi

Opsviks studier i anatomi, stolhistorie og sittekultur har ledet ham til å konkludere med at menneskekroppen ikke er laget for å sitte stille. Dette er blitt filosofien bak det meste av hans stoldesign. Det har da også inspirert ham til å designe stoler som tar hensyn til kroppens bevegelser. Han kaller det for dynamisk ergonomi, noe jeg vil drøfte nærmere i

Diploma certification
torsk, 1964

Bilde nr. 1: Stolen for diplomoppgaven 1964. Bildet er skannet fra boken *Rethinking Sitting* (s. 113).

²⁷ ”So why did standardization committees around the world choose a single sitting posture as the starting point for their standards?” Min oversettelse. Opsvik, Peter (2008), s. 18–19.

²⁸ Opsvik, Peter (2008), s. 18–19.

²⁹ Opsvik, Peter (2008), s. 18–19.

neste kapittel der jeg særlig vil fokusere på Opsviks formgivning av stitteløsninger som tillater variasjon og bevegelse.

Opsviks problemstillinger

Opsvik forklarer i sin bok at størsteparten av forbrukere som er ute etter å kjøpe møbler i dagens samfunn velger med øynene og ikke med kroppen. Derfor lurer han på ”whether designers should try to meet the demands of the market or create products that are designed on the basis of our own assessment of what is important”.³⁰ Burde vi, sier han videre, rett og slett følge etter og tilby visuelt fristende og kanskje mindre funksjonelle løsninger, eller bør vi tilby korrektiv i form av funksjonelle produkter?³¹

Jeg vil i løpet av denne avhandlingen komme tilbake til at dette tvisynet har preget Opsviks stoldesignløsninger.

Grunnlag for produktutvikling og metodikk hos Opsvik

Ifølge Opsvik kommer ideer for nye produkter fra to steder:

1. Et ønske om å løse et problem
2. Et ønske om å uttrykke en form³²

De ergonomiske stolene han har designet, faller i den første kategorien. De er blitt laget med et ønske om å løse et problem, der daglig observasjon av brukere er den største motivasjonskilden. I kapittel 3 skal jeg prøve å belyse at noen av Opsviks stoler også er designet ut fra et ønske om å uttrykke en form.

Opsviks vanligste arbeidsmetode starter med å registrere behovet hos mennesker, og så prøve å finne en løsning på dette. Behovet avdekker han gjennom observasjon, og løsning finner han gjennom en analytisk prosess.³³ Et godt eksempel på denne metoden er arbeidet med utformingen av *Tripp Trapp*-stolen. Opsvik observerte behovet først hos sitt eget barn, og så utformet han en stol som tilfredstilte dette behovet.

Å observere mennesker og måten de forholder seg til stolene og til miljøet rundt seg på, er det første han gjør. Den analytiske prosessen begynner med at han fortsetter over

---

³⁰ Opsvik, Peter (2008), s. 197.

³¹ Opsvik, Peter (2008), s. 197.

³² ”A desire to solve a problem. A desire to express form.” Opsvik, Peter (2008), s. 197.

³³ Opsvik, Peter (2008), s. 197.

til det han kaller ”To be mentally in the chair”.³⁴ Slik jeg forstår ham, er det ikke tilstrekkelig å se stolen utenfra; han må ”føle den” også. Når man sitter, *ser* man egentlig ikke stolen; man opplever den med sansene. Det er først på et senere stadium i den analytiske prosessen at Opsvik begynner å tenke på form. Hvilken visuell form en stol skal ha, kommer som et resultat av hvilken funksjon den skal ha. Bare med denne analytiske innfallsvinkelen blir funksjon viktigere enn visuell form.³⁵

En annen arbeidsmetode han bruker, er det han kaller ”dreamdesign”.³⁶ Det Opsvik vil beskrive med dette begrepet, er det som skjer når han ”ligger halvvåken og tenker igjennom problemene som må løses påfølgende dag”. I søvne lar han ”drømmene kjempe med problemstillinger”, noe som gir ham underbeviste ideer til løsninger.³⁷

Miljøaktivist

Peter Opsvik er kjent for sitt miljøengasjement, og det reflekteres i møblene han lager. Han er tildelt priser for sin miljøvennlige design med fokus på gjenbruk. I siste kapittel i boken *Rethinking sitting* legger han ut om sine kriterier for hvordan man kan skape et produkt som er miljøvennlig og økonomiserer ressursene: Det er viktig for ham å utvikle kvalitetsprodukter som kan vare lenge, samt å bruke naturtre så mye som mulig fordi det kan gjenvinnes.

Han legger også vekt på overflatebehandling av treprodukter, hvor han mener at bruken av for eksempel lakk ikke er så bra. Lakkert tre, sier Opsvik, ”can be considered to be beautiful in the ’synthetic’ sense of the word”, men om det blir skadet, blir produktene fort stygge. For å unngå dette, er det best å bruke olje, såpe, lut eller voks i behandlingen av treprodukter. Produkter som er behandlet på denne måten, blir bare penere med årene.³⁸

Opsvik legger også vekt på produktenes form. Han mener at designere og møbelprodusentene bør lage produkter som har verdier som kan bli satt pris på av senere generasjoner. På denne måten blir produktene brukt i mange år fremover, og ikke kastet etter noen få år.³⁹

---

³⁴ Opsvik, Peter (2008), s. 199.

³⁵ Opsvik, Peter (2008), s. 199.

³⁶ Opsvik, Peter (2008), s. 199.

³⁷ ”I lie half awake and think through the problems that need to be solved during the day ... (and let my) dreams grapple with this reality.” Min oversettelse. Opsvik, Peter (2008), s. 199.

³⁸ Opsvik, Peter (2008), s. 204.

³⁹ Opsvik, Peter (2008), s. 204.

Det er andre kvaliteter, i tillegg til materialer og form, som Opsvik mener er viktig når man skal velge et produkt. Det er viktig å velge møbler som er flerfunksjonelle, har utskiftbare deler og som enkelt kan vedlikeholdes, flyttes og lagres.

Produkt-bruker-relasjonen er også viktig å ta hensyn til: Velg en design som motiverer brukeren til å gjøre et bevisst valg gjennom appellering til følelsesmessige verdier. Velg møbler med utskiftbart stoff, siden det er det første som blir ødelagt.⁴⁰

Opsvik er også opptatt av den økologiske balansen på andre områder enn i møbeldesign. På 1990-tallet utviklet han sammen med arkitekt MNAL Harald Røstvik et solcelle- og vinddrevet kjøretøy: *Butterfly*. Det fikk mye oppmerksomhet da prototypen ble vist i 1996, fordi den sparer miljøet lokal og globalt og fordi den er en mellomting mellom bil og sykkel.⁴¹

Bilde nr. 2: Peter Opsviks *Butterfly* (1996). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no: Butterfly>.

Opsvik engasjement stoppet ikke der. Sammen med Norsk Form har han grunnlagt *Design uten grenser*, som har som formål ”... å være en pådriver og medspiller for koplingen mellom design og bistand/nødhjelp. Innsatsområder for programmet er akutte kriser, som krig og naturkatastrofer og langsiktige problemstillinger, med vekt på miljø og utvikling og utviklet organisasjonen.⁴²

Opsvik har også sammen med sine to sønner Tor og Eivind stiftet miljøfondet *The Minor Foundation for Major Challenges*, som har som formål ”... å støtte informasjonsprosjekter som har som mål å begrense menneskeskapte klimaproblemer”.⁴³ Sammen med styreleder Ragnar Vik ønsker de å støtte miljøprosjekter som er nyskapende, eksperimentelle og uprøvde, og som ikke hadde latt seg gjennomføre uten støtte.⁴⁴

⁴⁰ Opsvik, Peter (2008), s. 204.

⁴¹ <http://www.opsvik.no: Butterfly>. (04.03.2009).

⁴² <http://www.norskform.no: Design uten grenser>. (08.04.2009).

⁴³ ”The Minor Foundation for Major Challenges gives support to information projects that aim to limit human-created climate changes.” Min oversettelse. <http://www.minor-foundation.no> (04.03.2009).

⁴⁴ <http://www.minor-foundation.no> (04.03.2009).

Den kunstneriske Opsvik

I årene etter *Balans*-konseptet, har Opsvik arbeidet med å realisere sine teorier om bevegelse og variasjon gjennom mange forskjellige stoler til kontor- og hjemmebruk. Men Peter Opsvik har ikke bare vært opptatt av funksjon og ergonomi i sin karriere. Han er også et kreativt menneske som lett går fra det nøkternt rasjonelle til det mer lekende. Kunstneren i ham gir seg til å leke med former og til å lage skulpturer hvor ergonomiske krav ikke er styrende, men som likevel kan brukes som møbler. Hans skulpturelle møbler, lydbilder og det lekne venteromsmøblementet er bevis på dette.

For en designer som også er opptatt av ergonomi, kan disse lekne møblene ses som en kontradiksjon. Da han en gang ble bedt om å kommentere to av sine mest lekne møbelserier – *Cylindra* og *Garden* – svarte han: ”I mange sammenhenger der vi treng sitjemøblar, skal disse brukast i så kort tid at dei ergonomiske kvalitetane kan underordnast det at tingen skal ha eit uttrykk.”⁴⁵

Neil Ryan kommenterer dette slik i artikkelen *Peter Opsvik. Designing for Life* (2000): ”Ideen bak stolen er ikke å lage en praktisk stol, eller en skulptur, men å uttrykke en designers mening om reglene for estetikk og sitting.”⁴⁶

Man kan av dette slutte at Opsvik liker å provosere med sin design, men møblene er også et kjennetegn for hans lekenhet. Møbelseriene *Garden* og *Cylindra* beveger seg i grenselandet mellom funksjon og fri form. De er hybrider – halvt møbler og halvt skulpturer – som viser hvor leken og ukonvensjonell Peter Opsvik er.

Nærmere om lekne møteromsmøblement

Garden er en serie med sitteskulpturer som er inspirert av naturen, eller rettere sagt, av trær.

Fra gulvet reiser det seg tykke hovedrør som ligner på trestammer. Ut fra disse kommer det mindre rør som ligner på grener. Noen av disse avsluttes i små stålkuler, andre i

Bilde nr. 3: Peter Opsvik, *Garden* sittegruppe (1985). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

⁴⁵ Engeset, Bergljot (2000): *Sprenger grenser, utfordrar normene*. Norsk Husflid, nr. 1, s. 48.

⁴⁶ ”The idea behind the chair is not to produce a practical seat or even a piece of sculpture, but to express the designer’s opinions on the rules and etiquette of sitting. This is to provoke the users mind.” Min oversettelse. Ryan, Neil (2005): *Designing for Life: Norwegian Design: The work of Furniture Designer Peter Opsvik*, The National College of Art and Design, s. 4.

sitteputer og atter andre i stoffkuler. Stålkulene brukes til å klatre eller plassere føttene på, putene til å sitte på og stoffkulene til støtte for rygg og armer.

Fra noen av disse kulene henger det stoffstriper som skal forestille blad eller kanskje lianer (røtter). Ståldelene er malt enten grønne eller hvite, og putene har forskjellige nyanser av grønt, men også innslag av gult, rødt og blått. Putene kan være med og uten mønstre. De ligner litt på strandballer i måten de er sydd på. Kulene inntar rommet både i høyden og i bredden. De strekker seg opp og svulmer ut. Når man sitter i dem, er man omringet. Det gir en følelse av nærhet og trygghet. Kulene på toppen av ”trærne” har nesten samme form og størrelse som hodet til de som sitter i dem. Det blir en gjentakelse som gir harmoni. Linjene er organiske, stålrørene er korte og lange, og de strekker seg opp og vokser mellom de som sitter i dem. Stoffstripene faller mykt ned, og med sin gjennomsiktighet får man en følelse av å være i regnskogen.

Garden-serien, som er blitt laget for resepsjonslokaler og offentlige miljøer, skal inspirere til humor og til å avkorte ventetiden. Den inviterer til ”tankeflukt, lek og fantasi”.⁴⁷

Disse skulpturer ble først laget ”to demolish the stereotypical ideal of the proper sitting posture,”⁴⁸ forteller Opsvik. Han sier videre at de skulle vise ”for a freer use of the body” og at de ble laget ”more as a message than as a piece of furniture”.⁴⁹

Leken skapkolleksjon

Cylindra-serien ble designet etter at Opsvik i 1984 fikk en henvendelse fra den tidligere tønnefabrikken Kortgård treindustri. De ønsket at han skulle designe møbler som de selv kunne lage. Tønner er beholdere med bøyde vegger, laget av tønnestaver og bundet sammen av tønneband. Håndverkere som lager tønner kalles for bøkkere eller tønnemakere. Kortgård treindustri produserte i sin tid tønner for oppbevaring av fisk. Disse hadde fiskeindustrien erstattet med plastbeholdere. Inspirert av det gamle bøkkerhåndverket, designet Opsvik noen eventyrlige møbler hvor han i sin design erstattet tønneformen til

Bilde nr. 4: Peter Opsviks *Cylindra*-serie (1984). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

⁴⁷ <http://www.opsvik.no> (04.03.2009).

⁴⁸ Opsvik, Peter (2008), s. 138.

⁴⁹ Opsvik, Peter (2008), s. 138.

fordel for en sylindrisk form og erstattet bandet med lim. Han foreslo å lime furustavene sammen i en rett, sylindrisk form. Denne formen ga ubegrenset muligheter for oppbevaringsmøbler. Det ble laget mange slike møbler i 1986, og de var alle forskjellige i form, men også i funksjon. Serien består av både oppbevaringskap og stoler.

I 1986 ble møblene utstilt i Kunstindustrimuseet, og Opsvik oppfordret de besøkende til å ta på og å sitte i dem. Utstillingen ble en suksess. Siden har Opsvik endret en del på møbeldesignet (i 1996), men beholdt grunnformen og grunnideen. *Cylindra-*møblene er også i noen grad preget av postmodernistiske tanker, men de er først og fremst et uttrykk for Opsviks norske røtter. Møbelskulpturene er preget av folkekunst, og Jan Laurits Opstad beskriver dem som at de har ”et moderne preg i både uttrykk og fargebruk, men allikevel bygger de umiskjennelig på århundrelange, norske tradisjoner.”⁵⁰

Fargebruken og stilen er etter min mening mest inspirert av norsk folkekunst og norske tradisjoner, men jeg må også være enig med de som ser litt av Picasso i strekene til Opsvik.⁵¹

Møblene er laget i furu. Furustavene, som er limt sammen, har forskjellige farger i seg selv, noe som gir spill og struktur i overflaten. Opsvik prøver ikke å skjule teknikken bak møblene ved å male dem med heldekkende maling, men bruker olje. Oljefargen blir med tiden sterkere, noe som også gjør at fargene blir vakrere.

Den sylindriske grunnformen gir en evighetsfølelse, den går rundt og rundt. Møblene er for det meste slanke og høye. De fleste har dører som er utskåret i utrolig fantasirike figurer – det kan være ansikter, ugler, hender eller menneskekropper. Møblene har mange uttrykk, avhengig av om dørene står åpne eller er lukket, men også avhengig av hvor betrakteren står.

Dette er møbler som inntar sin plass i rommet på en måte som gjør at man umulig kan passere dem uten å legge merke til dem. De er ikke laget for å stå mot en vegg, som de fleste oppbevaringsmøbler i denne kategorien. Derimot inviteres betrakteren til å gå rundt dem. De har åpninger på forskjellige steder, noe som gjør betrakteren nysgjerrig og gir ham/henne lyst til å røre dem og bruke dem. Bevegelse og dynamikk ved bruk av virvelformen karakteriserer mange av disse møblene. Møbelskulpturene står stødig på sin sokkel. De som har dører, har en typisk forside. I likhet med mange skulpturer krever de at betrakteren står på et bestemt sted – det er stedet man ser optimalt på verket. Det optimale betrakningsstedet for disse møblene er fronten.

---

⁵⁰ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*. Byggekunst, nr. 1, s. 472.

⁵¹ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*. Byggekunst, nr. 1, s. 472.

Stolskulpturer

I likhet med skapkolleksjonen, blir betrakteren av disse stolene i *Cylindra*-serien inkludert i historien de forteller. Man kan ikke stille seg likegyldig til disse stolene. De inviterer til å bli tatt på, sittet i, bli omfavnet av, og de tiltrekker seg vår oppmerksomhet med de stiliserte hendene som strekkes ut og den sterke gulfargen i det stiliserte håret. Hendene og håret minner oss om Gerhard Munthes verk.⁵²

Bilde nr. 5: Peter Opsviks *Hender*-stol fra *Cylindra*-serien (1984). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

De utstrakte hendene er surrealistiske og minner om stolen *Hands* fra 1936.⁵³

Opsvik stilte ut serien *Garden* og *Cylindra* i en separatutstilling på Kunstindustrimuseet i Oslo i 1986 som han kalte for *Tre dimensjoner – skulptur eller møbel*,⁵⁴ noe som reflekterer Opsviks eksperimentelle, fantasifulle og ukonvensjonelle innfallsvinkel på denne tiden.

Bilde nr. 6: Gerhards Munthes verk (1903). Bildet er hentet fra <http://www.arild-hauge.com/munthe.htm>.

Bilde nr. 7: Arthur English *Hands*-stol (1936). Bildet er skannet fra Charlotte og Peter Fiells bok *1000 chairs*, s. 189.

Den bærbare skulptur-/møbelkolleksjonen Nomadi

En annen serie hvor Opsvik viser sin lekenhet er *Family on the Wall* (1996), som nå er blitt utvidet til *Nomadi*-konseptet (2001).

Her setter Opsvik behovet for fleksibilitet og miljøbevissthet, og ikke minst fantasien, i fokus fremfor ergonomi. Serien består av forskjellige møbler som med enkle håndgrep gjøres om til flate figurer som kan henges på veggen. Alle møblene er laget av tre. De består av to treplater – en foran og en bak – og mellom disse kan man feste benene (tre

⁵² Gerhard Munthe var en norsk maler og tegner som levde i perioden 1849–1929. Han lot seg inspirere av norsk folkekunst og jugendstilen.

⁵³ Stolen ble laget av Arthur English til residensen James em West Dean, etter forslag fra Salvador Dali.

⁵⁴ *Dimensions in Wood – Sculpture or Furniture?* Kunstindustrimuseet i Oslo (1986). <http://www.opsvik.no> (10.04.2009).

eller fire) når de henges på veggen. Platene har også hull hvor man fester benene når skulpturene blir møbler og står på gulvet.

Hvert møbel har en stilisert form – det kan være en dame, en mann, et dyr. Det er malt på den ene siden med lette farger og mønster som forsterker figurens identitet. Det er bare en av platene som er malt – den som ses når den henger på veggen. Den andre platen er ikke malt; det er den som ses når møblene står på gulvet som bord eller stol.

Ideen bak designet er å ha møbler som er lette å frakte med seg for folk som flytter mye (derav navnet *Nomadi*, nomader), men de er også plassbesparende. Formen er lett og luftig, men også morsom å se på – møbel og kunst i ett. Miljøhensynet er kanskje det viktigste argumentet for å skaffe seg disse møblene. Grunnene til at møblene sparer miljøet er blant annet plassbesparing, tidløshet, varighet, funksjonalitet, fleksibilitet og materialvalg.

Bilde nr. 8: Peter Opsviks *Nomadi Concept* (2000). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Lydbilder og lydskulpturer

Peter Opsviks kontor ligger i Pilestredet hvor også andre kunstnere holder til, blant annet musikere. Musikk gir Opsvik inspirasjon til å designe møbler som beveger seg i grenselandet mellom møbler og kunst. Han er både designer, billedkunstner og musiker. Som klarinettist og saksofonist i Christiania Jazzband og Christiania 12 har han mottatt Spellemannprisen.

Som musiker er han også utforskende, bl.a. gjennom sine instrumentvalg. På platen *Woodwork*⁵⁵ spilles det blant annet på lydskulpturer laget av skinn og tre.

Konseptet til denne CD-en er Opsviks lydbilder og lydskulpturer. Bildene er trekasser eller flateboks av lønn, ask, svartor eller gran. De er slagverksinstrumenter som skal røres og

Bilde nr. 9: Opsviks *Woodwork* CD-cover som viser lydbilder (1999). Bildet er hentet fra <http://www.norcd.no>.

⁵⁵ Woodwork, NORCD (1999), Catalog no. NORCD9932. <http://www.norcd.no> (02.08.2009).

lekes med, men som også fungerer som veggpryd. Lydskulpturene ble inspirert av *Cylindra*-møblene som Opsvik har jobbet med i mange år.⁵⁶ Peter Opsviks musikalske evner og bruken av materialer som tre og skinn gjør han til en annerledes designer – en som ser muligheter i alt rundt seg, noe som også gjenspeiles i møblene hans.

Hengende stoler

Opsviks ”hengende stoler” er en av mange ideer som denne kreative designeren har fått, der han mener at det som er fascinerende ved å sitte i en huske, er at den gir oss ”a sense of freedom.”⁵⁷ Inspirert av husken og dens konstante bevegelse, har han designet en rekke stoler etter samme prinsipp. Disse henger ved hjelp av to tau – enten fra taket eller fra en pyramidelignende konstruksjon.

Med disse stolene skal man kunne lene seg både fremover og bakover, siden de henger fritt. Det skaper således en stor bevegelsesvariasjon, noe som imøtekommer noen av

Opsviks ergonomiske prinsipper. Bruken av tau i disse stolene er også miljøbesparende. Det er tauene som reguleres i høyden og gjør at det brukes veldig lite materialer i stolkonstruksjonen.

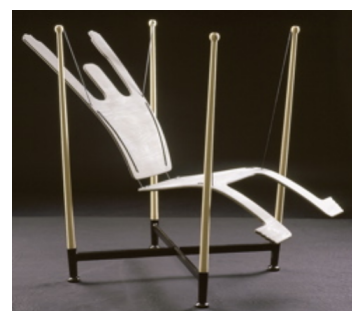

Bilde nr. 10: Peter Opsviks *HÅG Swing*-stol (2002–7). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Rytmiske stoler

Swing-stoler er en variant av de hengende stolene. Prinsippet går ut på å henge stolene fra påler og la kroppen bevege seg i sitt naturlige tempo/rytme.

Stolen som er avbildet skal vise oss at det er kroppen som er i bevegelse når man sitter i en slik stol, ikke den funksjonelle delen av stolen. Alle stolene som er blitt laget etter dette prinsippet har lik form. De består av et sete og et ryggstø. Noen har også nakkestøtte, og de henger fra påler eller fra taket ved hjelp av tau. Delene kan reguleres ved hjelp av remmer.

Bilde nr. 11: Peter Opsviks *Reflex*-stol (1999). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

⁵⁶ Engeset, Bergljot (2000): *Sprenger grenser, utfordrar normene*. Norsk Husflid, nr. 1, s. 49.

⁵⁷ Opsvik, Peter (2008), s. 101.

I boken *Rethinking sitting* skriver Opsvik at vi alle har en rytme i kroppen som kommer til syne når vi sitter i disse rytmiske stolene, fordi vi ikke klarer å sitte stille. Den minste bevegelse i kroppen setter stolen i gang. Han mener at denne rytmiske bevegelsen er naturlig, og viser til ”the bodys needs and requirements, physical as well as mental.”⁵⁸

Designpriser – en diskusjon

I dette avsnittet skal jeg se nærmere på ulike juryers uttalelser under utdeling av priser Opsvik har mottatt for sine stoler med henblikk på å få frem hvilke aspekter ved hans design som er blitt satt spesielt pris på. Peter Opsvik har fått en sterk posisjon i det norske designmiljøet, blant annet for å ha vunnet priser for sine innovative designløsninger og nyskapende ideer med fokus på ergonomi og brukere. Prisene jeg skal ta for meg er nasjonale⁵⁹, og mer spesifikt de som forvaltes av Norsk Designråd og Norsk Form.

Utmerkelsene Norsk Designråd deler ut er *Merket for god design*, *Klassikerprisen for god design*, *Hedersprisen for god design*, *Design for alle-prisen*, *Miljøprisen*, *Unge talenter* og *Design Effekt 09*. Denne siste ble opprettet i år (2009) og skal utdeles årlig fremover.

Peter Opsvik er blitt tildelt priser for ti av sine stoler i kategoriene *Merket for god design* og *Klassikerprisen for god design*. Disse stolene er:

Kategori	Merket for god design	Utmerkelsesår	Klassikerprisen for god design	Utmerkelsesår
Stoler	Kontorstol <i>Capisco</i>	1988	Stokke <i>Tripp Trapp</i>	1995
	Kontorstol <i>Credo 2400/2500</i>	1985	Kontorstol <i>Capisco</i>	2001
	Kontorstol <i>Credo 3600</i>	1992	HÅG <i>Balans Vital</i>	2003
	Konferansestol <i>Credo</i>	1993		
	Konferansestol <i>HÅG</i>			
	<i>Conventio 9530</i>	1997		
	Kontorstol <i>HÅG H05</i>	2000		
	Konferansestol <i>HÅG</i>			
<i>Conventio Wing</i>	2007			

I denne oppgaven har jeg bare tatt for meg tre av disse stolene: kontorstolen *Capisco*, konferansestolen *Conventio* og barnestolen *Tripp Trapp*.

⁵⁸ Opsvik, Peter (2008), s. 106.

⁵⁹ En liste over alle prisene som han har fått er å finne i appendikset.

Av Norsk Form har Peter Opsvik bare fått en utmerkelse: *Jacob-prisen* for stolen *Balans Variable*. Det er den fjerde stolen jeg diskuterer i denne oppgaven.

Begrunnelser for valg av disse to stiftelsene

Prisene de norske designere får regnes som nasjonalt prestisjetunge og av stor betydning internasjonalt. Det er flere grunner til dette.

For det første er Norsk Designråd, som tidligere nevnt, en stiftelse opprettet av Nærings- og handelsdepartementet med formål ”å fremme bruk av design som et strategisk innovasjonsverktøy for å oppnå større konkurranseevne og lønnsomhet i norsk industri og næringsliv”.⁶⁰ Som en del av sin arbeidsmåte, deler rådet ut designpriser. Utmerkelsene som gis fungerer som et kvalitetsstempel til bruk i markedsføring av bedriftene.

For det andre får disse produktene også stor oppmerksomhet i media. De siste fem årene har vinnerne fått ca. 4000 presseoppslag i norske medier.⁶¹

For det tredje er det viktig å merke seg at nettsiden til Norsk Designråd i tillegg til norsk også skrevet på engelsk, noe som gjør det lettere for internasjonale aktører å få tilgang til informasjonen.

Dessuten blir designere som har fått utmerkelser omtalt i den årlige Designboken som distribueres over hele landet.

Norsk Form har i likhet med Designrådet høy prestisje på den nasjonale arena. Norsk Form er en stiftelse under Kultur- og kirkedepartementet som i motsetning til Norsk Designråd ikke driver kommersielt, men som har som oppgave å øke forståelsen for norsk arkitektur og design samt formidle kunnskap og gi råd til publikum, fagfolk, myndigheter, næringsliv og utdanningsinstitusjoner. Norsk Form arrangerer kveldsmøter, seminarer og forskjellige utstillinger om temaer innen design (industri- og grafisk design, interiørarkitektur, kunsthåndverk) og arkitektur. Som eksempel kan nevnes vandretstillingen *Detour* (juni–september 2009) – et samarbeid med Statens vegvesen om norske turistveier og møteplasser, som vises i Philadelphia og videre i New York.

Stiftelsen har satt i gang viktige prosjekter som *Design uten grenser*, *Morgensdagens eldre* og *TAB* (Tverrfaglig arena for byutvikling). Den samarbeider også blant annet med Norsk Designråd. Både Norsk Designråd og Norsk Form representerer Norge i utlandet, som oftest gjennom UD. Alt dette gjør at prisene som utdeles av Norsk

---

⁶⁰ <http://www.norskdesign.no> (02.05.2009).

⁶¹ E-post fra Marit Frimann Clausen, konsulent for Norsk Form, til Michele R. Widerøe (01.03.2009).

Designråd og Norsk Form er prestisjefylte og har sterke posisjoner i det norske designmiljøet.

Om Norsk Designråds priser Merket for god design og Klassikerprisen for god design

Prisen *Merket for god design* "(...) er en anerkjennelse for vellykket bruk av design for å skape innovative produkter og løsninger".⁶² *Klassikerprisen for god design* gis til produkter som har mottatt *Merket for god design* og som fortsatt er i produksjon, salg og gir økonomisk avkastning i dag. Produktet skal også ha vært på markedet sammenhengende i minimum 10 år.⁶³

Norsk Designråd har en jury som velges på nytt hvert år. Juryen består av fagdesignere og en næringslivsrepresentant. Med en fagdesigner menes det at vedkommende har designfaglig utdannelse innen møbeldesign, og at han/hun også er utøvende designer. Med næringslivsrepresentant menes at vedkommende er en representant fra næringslivet som er kjøper av designtjenester og har dette perspektivet med seg inn i juryen.

Det velges forskjellige juryer for de ulike priskategorier. I tillegg til kategorijuryen velges det en hovedjury som består av to fagpersoner. Hver kategori har et sett med kriterier å forholde seg til i bedømmelsen av produktene.

Juryens sammensetning blir kvalitetssikret av fagpersoner og godkjent av Norsk Designråds styre, noe som viser at juryen har den faglige kompetansen som skal til for å vurdere produktene. Juryen skal også være objektiv, og juryens medlemmer skal ikke ha noe økonomisk eller kommersiell agenda.

Om Norsk Forms Jacob-prisen

Jacob-prisen er innstiftet i 1957 og er Norsk Forms høyeste utmerkelse til aktive formgivere i Norge. Da den ble opprettet, var design fortsatt et fremmedord i norsk sammenheng. Jacob-prisen utdeles hvert år av Norsk Forms faste jury til utøvende formgivere som har dokumentert utmerket arbeid innenfor Norsk Forms fagområder.⁶⁴

Med utøvende formgivere menes arkitekter, interiørarkitekter, landskapsarkitekter, kunsthåndverkere, produkt-, industri- eller grafiske designere. Prisen er oppkalt etter

---

⁶² <http://www.norskdesign.no/merket-for-god-design/category526.html> (22.03.2009).

⁶³ <http://www.norskdesign.no/klassikerprisen-for-god-design/category556.html> (22.03.2009).

⁶⁴ <http://www.norskform.no> (13.06.2009).

gullsmeden Jacob Tostrup Prytz (1886–1962), som bl.a. tok initiativet til opprettelsen av Foreningen Brukskunst i 1918.

Juryen består i likhet med Norsk Designråds juryer av kompetente fagfolk satt sammen av en interiørarkitekt/møbeldesigner, en sivilarkitekt, en industridesigner, en smykkekunstner og en grafisk designer og billedkunstner. Disse har faglig integritet og ingen kommersiell agenda.

Det stilles høye krav til juryen, jurymedlemmenes faglige kompetanse og erfaringsområder. Det stilles også krav til lederegenskaper, jurymedlemmenes tyngde og trygghet i en juryeringsprosess og medlemmenes kommunikative evner.⁶⁵

Forskjellen mellom Norsk Forms pris og Norsk Designråds priser er blant annet at Norsk Forms pris kan søkes og gis til en person, ikke til et produkt. Personene må ha ytt en fremragende innsats gjennom mange år. Det finnes heller ikke noen skriftlige vurderingskriterier når det gjelder *Jacob-prisen*.

Juryenes kriterier og analyse av jurybegrunnelsene

Juryenes begrunnelser blir drøftet fordi de bidrar til å synliggjøre hvilke trekk ved Opsviks design som har gitt ham den plassen han har i dagens designverden.

Jurykriteriene for Norsk Designråds *Merket for god design* er følgende:

1. Innovasjon – særpreg og konsept
2. Formuttrykk/estetikk
3. Funksjon/brukerfordeler
4. Helhet
5. Konstruksjon/materialvalg
6. Miljøhensyn

Den første av Opsviks stoler som mottok *Merket for god design* var *Capisco*-stolen, produsert av HÅG AS i 1988. Den fikk også utmerkelsen *Klassikerprisen for god design* i 2001, der juryen utalte seg slik:

God fleksibilitet mht. reguleringer for alternative sittestillinger der de ergonomiske ideer er godt ivarettatt og åpen sittevinkel fremheves spesielt. Formmessig svært bra – det ligger klar nytenking bak, ikke bare form og ”styling”. HÅG Capisco er en utvilsom klassiker i kontorstolmarkedet. Stolens innovasjonsgrad var meget stor da den ble lansert i 1989, og den oppleves fortsatt som nyskapende og utfordrende i mange miljøer. Med sin sadelform og spesielle ryggstø, er Capisco en individuell stol som synliggjør brukeren. Den gir

---

⁶⁵ <http://www.norskdign.no/juryering/category537.html> (22.03.2009).

mulighet for mer bevegelse enn vanlige kontorstoler, og er også tilrettelagt for variasjon mellom høy og lav arbeidsstilling helt opp til stående posisjon. Ergonomisk sett provoserer den frem mange og varierte sittestillinger i kontormiljøer som normalt ikke inviterer til fysisk variasjon. Sadelformen og ryggstøtet er ergonomisk begrunnet, men utgjør også kjernen i stolens visuelle uttrykk.⁶⁶

Den andre stolen som mottok pris var *Tripp Trapp*-stolen. Den fikk utmerkelsen

Klassikerprisen for god design i 1995, og juryen uttalte seg slik:

Stokke Tripp Trapp er barnestolen som er kjent i alle norske hjem. Siden Peter Opsvik designet Tripp Trapp i 1972, har Stokke solgt nesten to millioner stoler. Det tilsvarer en salgsverdi i 1995-kroner på ca. 1,9 milliarder kroner, og stolen har dermed også vært en økonomisk suksess for Stokke Fabrikker AS, for Stokkes forhandlere og for Peter Opsvik. Stokke Tripp Trapp er i dag i bruk av barn i alle verdensdelene og selges av ca. 2500 forhandlere i 16 land (1995). Stolen kombinerer på en unik måte ergonomi, funksjon og estetikk. Den kan benyttes av alle aldersgrupper, fra barnet er knapt ett år gammelt til voksen alder. Stolen bidrar til at barnet tilhører familiekreisen og aktiviteter rundt bordet. Juryen er svært glad for å kunne tildele Klassikerprisen til Stokke Tripp Trapp.⁶⁷

Conventio Wing, produsert av HÅG AS, fikk prisen *Merket for god design* i 2007.

Prosjektgruppen besto av Peter Opsvik, Per Olav Haugen og Nils Seiersten. Juryen uttalte seg slik denne gangen:

Conventio Wing har en elegant form der ergonomien er svært godt ivaretatt. Formuttrykket er skulpturelt og moderne, og skiller seg klart ut. Mange slike stoler sammen vil gi rommet identitet. Spalten i ryggen gir stolen personlighet og fungerer som avlastning for ryggraden. Vippefunksjonen og den buede avslutningen på ryggen innbyr til ulike sittestillinger, og svikten i selve plastmaterialet bidrar til sittekomforten. Stolen tåler hard bruk og er svært lett, noe som er viktig i et konferansmiljø. Den karakteristiske vingeformen, navnet og det øvrige visuelle materialet utgjør en helhetlig produktidentitet som er sterk og troverdig. Produktets miljøprofil er svært overbevisende.⁶⁸

Peter Opsvik mottok sammen med alle de andre designerne involvert i *Balans*-gruppen

Jacob-prisen av Norsk Form i 1986. Juryen uttalte:

Balans-gruppen har gjennom sitt banebrytende arbeid med møbler for en alternativ sittestilling prestert en virkelig fornyelse i norsk møbeldesign. En annerledes, sunnere og mer naturlig måte å sitte på har vært målet for gruppen, som gjennom ergonomistudier har utviklet 25 ulike modeller. Samtlige bygger på ideen om variasjon og bevegelse i sittestillingen som muliggjør en åpen vinkel (ca. 120 grader) mellom overkropp og lår. *Balans*-stolene kjennetegnes ved et skrått fremoverhellende sete samt leggstøtte for å hindre gliding fremover.⁶⁹

⁶⁶ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/Capisco-kontorstol-article1786-289.html> (22.03.2009).

⁶⁷ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/stokke-tripp-trapp-article2048-311.html> (22.03.2009).

⁶⁸ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/haag-conventio-wing-moete-og-konferansstol-article2337-289.html> (22.03.2009).

⁶⁹ Juryens uttalelse fremkommer ikke på Norsk Forms nettside, fordi deres arkiv ikke går så langt tilbake. Ved nærmere kontakt ble jeg imidlertid henvist til boken *God form i Norge: Jacob-prisens vinnere 1957–1995* (1996) skrevet av Leena Mannila, en finsk kunstkribent, -kritiker og fagbokforfatter bosatt i Oslo.

Kort analyse av uttalelser

Som vi har sett i disse uttalelsene, bruker juryen ord for å beskrive Opsvik sine stoler som ikke er verdinøytrale og som fortjener en diskusjon.

Poenget med å vise til ulike uttalelser er å illustrere hvilke sider ved Opsviks design som er blitt særlig lagt merke til og som han er blitt berømmet for. Det sier noe om hva juryen mener er særlig positive trekk ved Opsviks design:

Funksjon:

Noe som påpekes som relevant under juryeringen av Opsviks stoler, er de funksjonelle løsningene som er tatt i bruk. Når juryen bedømmer de funksjonelle egenskaper ved et produkt, ser de om den dekker ”brukerens behov, funksjonelle krav, emosjonelle behov og synliggjør brukerfordeler i forhold til tidligere og/eller konkurrerende produkter og løsninger.”⁷⁰ Alle Opsviks prisbelønte stoler fyller disse kravene. Som vi har sett, ble det nevnt av *Capisco*-stolen har ”god fleksibilitet mht. reguleringer for alternative sittestillinger der de ergonomiske ideer er godt ivaretatt og åpen sittevinkel fremheves spesielt”⁷¹ og at *Tripp Trapp*-stolen ”kombinerer på en unik måte ergonomi, funksjon og estetikk”, men også for at den kan brukes i mange år av forskjellige aldersgrupper. Og til slutt blir *Conventio Wing*-stol også rost for måten ergonomi er svært godt ivaretatt.

Formuttrykk/estetikk:

Et annet trekk som har vært relevant for juryen, er formuttrykket i stolene. Disse er forklart etter begrepet estetikk, som jeg har nevnt innledningsvis. I tråd med dette uttaler juryen om *Conventio Wing* at den ”har en elegant form (...) Formuttrykket er skulpturelt og moderne, og skiller seg klart ut”⁷², at *Capisco*-stolene er ”... Formmessig svært bra – det ligger klar nytenking bak, ikke bare form og ’styling’”⁷³, og til slutt blir *Tripp Trapp*-stolen priset for å kombinere ”på en unik måte ergonomi, funksjon og estetikk”.

Boken viser Norges mest fremragende formgivere kjent for å ha ført designarven videre til i dag. Dette sitatet fra boken tolker jeg som juryens uttalelser. Manilla, Leena (1996), s. 135.

⁷⁰ <http://www.norskdesign.no/merket-for-god-design/category526.html> (22.03.2009).

⁷¹ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/Capisco-kontorstol-article1786-289.html> (22.03.2009).

⁷² <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/haag-conventio-wing-moete-og-konferansestol-article2337-289.html> (22.03.2009).

⁷³ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/Capisco-kontorstol-article1786-289.html> (22.03.2009).

Innovasjon:

Til slutt har juryen trukket frem som særlige trekk ved Opsviks arbeider at produktene er innovative. Når juryen uttaler seg om innovasjon – særpreg og konsept – forklarer de at det betyr at produktet skal bygge på et konsept av formmessig, budskapsmessig eller funksjonell art som bidrar til en nyskapende produktløsning. Slik vil produktet få en økning av sin økonomiske verdi. De sier videre at produktet også skal være nyskapende sammenlignet med konkurrerende produkter. Juryen forklarer at teknisk innovasjon alene ikke er nok. Den skal komme frem ved andre aspekter som i for eksempel kommunikasjonsform, brukssituasjon, brukerfordeler, ergonomi, form, funksjon osv. Til slutt sier juryen at det er viktigere at produktets innovative karakter har sin begrunnelse i ”et tydelig mål og en tydelig designstrategi enn at løsningen er en ’revolusjon’.”⁷⁴ Det som gjør Opsvik innovativ, er blant annet det som er hovedpoenget i denne oppgaven, nemlig at han klarer å forene form og funksjon på en vellykket måte i utformingen av disse stolene.

Som vi har sett, har juryene spesielt bemerket de innovative, de ergonomiske og de formmessige kvalitetene ved Opsviks design. I løpet av de neste kapitlene vil jeg drøfte nærmere både de ergonomiske og de estetiske aspektene ved Opsviks valgte stoler, og til slutt kommer jeg til å vise at det er kombinasjonen av disse to som gjør han innovativ.

---

⁷⁴ <http://www.norskdesign.no/merket-for-god-design/category526.html> (22.03.2009).

Kapittel 2: Det ergonomiske aspektet

”Homo sapiens” has become ”Homo sedens.”⁷⁵
Peter Opsvik

Min intensjon i dette kapittelet er å analysere Peter Opsviks tolkning av ergonomibegrepet gjennom en analyse av de fire valgte stolene. For bedre å kunne forstå diskusjonene om Opsviks tolkning av ergonomi, må jeg gå gjennom en del poenger som er relevante for analysen. Blant disse er de ergonomiske retningslinjene for utforming av stoler.

Lenge har ergonomene vært enige om hvordan en stol skal utformes for at den skal være akseptabel som stol. Basert på antropometriske studier⁷⁶ har de kommet frem til retningslinjer som de mener bør følges i utformingen av en stol. Disse retningslinjene er:

- Stolsetet bør ikke være for høyt. Det bør være ca. 45 cm over gulvet, slik at føttene kan stå flatt på gulvet og gi støtte.
- Fronten på setet bør være bøyd nedover slik at kanten på stolen ikke presser mot baksiden av lårene.
- Dybden og bredden på setet bør være ca. 43 cm, slik at vi får plass og støtte til hele lårbenet.
- Seteputene bør være så tykke at benstrukturen ikke kommer i kontakt med stolen. Når benene tar vekten, blir man mer stabil.
- Det bør være et åpent rom mellom stolsetet og ryggstøt. Uten denne åpningen blir ikke den naturlige kurvaturen i korsryggen tatt vare på, noe som presser bekkenet fremover og vi får en C-form i ryggen.⁷⁷

Om designere følger disse retningslinjene, vil de da klare å forminske eller i beste fall eliminere ødeleggelsen forbundet med det å sitte.⁷⁸

Det er også relevant for oss å se på hva som egentlig skjer når man sitter slik ergonomene anbefaler: Galen Cranz forklarer det slik:

Når en person sitter bakoverlent i en stol [her menes det en vanlig 90 graders stol], setter det i gang et bakover- og nedovertrykk. Nedovertrykket presser bunnen av hoftepartiet

---

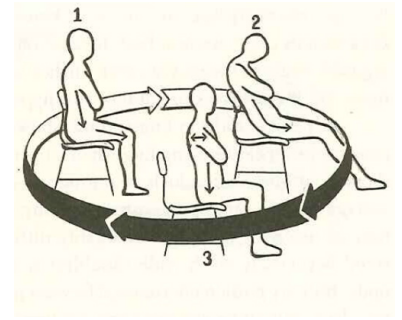
⁷⁵ Opsvik, Peter (2008), s. 18–19.

⁷⁶ Antropometri er læren om kroppsmålene. Fordeling, spredning og utvalg av høyde, vekt, dimensjoner, rekkevidde og krefter er sentrale temaer. I dette inngår tilpassingen av produkter og arbeidsplasser til brukere med ulike kroppsmål og forutsetninger. Tom Vavik: *Om ergonomibegrepet sett i sammenheng med produktutvikling og design*. <http://www.ergonom.no> (12.08.2008).

⁷⁷ Cranz, Galen (1998), s. 102.

⁷⁸ Cranz, Galen (1998), s. 94.

fremover. Etter hvert befinner brukeren seg sittende på halebenet, på kanten av stolen, med ryggbenet i sin helhet gjort om til en C-form.⁷⁹

Bilde nr. 12: Galen Cranz viser en vond sirkel. Bildet er skannet fra boken *The Chair*, s. 95.

Så med andre ord: Når vi sitter i en konvensjonell stol, den som har en 90 graders vinkel⁸⁰ mellom sete og ryggstø, faller kroppen sammen etter en stund. Denne sittestillingen gjør at de indre organene, som for eksempel lungene, blir presset sammen. Ribbenene faller nedover og trykker over diafragmaet mot magen, noe som ikke er komfortabelt. Det oppstår da et behov for forandring, og man setter seg på kanten av stolen uten å bruke ryggstøet. Imidlertid viser også dette seg å være slitsomt, med den følge at man lener seg bakover igjen og er tilbake til utgangsposisjonen – en uendelig sirkel. Dette er grunnen til at vi ikke klarer å sitte stille på en konvensjonell stol, og føler at vi må bevege oss hele tiden og forandre sittestilling.⁸¹

Denne siste setningen belyser hovedpoenget i Peter Opsviks forståelse av ergonomi som et behov for bevegelse, noe vi skal se nærmere på litt senere. Men først vil jeg se litt på bruken av ergonomi i tidligere tider.

Modernisme og ergonomi

Før ergonomien ble etablert som vitenskap under andre verdenskrig, var modernistene allerede interessert i å tilpasse stolene slik at de ble funksjonelle. En av de første arkitekter/designere som lagde moderne stoler og var opptatt av funksjonalitet var Marcel Brauer. Sammen med andre modernister som Mies van der Rohe, tilhørte han Bauhausskolen.

Bauhausskolen ble grunnlagt i 1919 i Weimarrepublikken Tyskland av arkitekten Walter Gropius. Gropius hadde en visjon om å samle design, skulptur, maleri, arkitektur og kunst i én skole. Skolen revolusjonerte kunstutdannelsen og måten man oppfattet kunst og arkitektur på i Europa og USA. Målet var å få designere og kunstnere å uttrykke sin

⁷⁹ "When a person leans backward into a chairback, that initiates both a backward and a downward force. The downward force pushes the bottom of the pelvis forward. Eventually, the sitter finds himself sitting on his tailbone out at the edge of the chair with the spine as a whole transformed to a C-shape slouch." Min oversettelse. Cranz, Galen (1998), s. 94.

⁸⁰ I oppgaven bruker jeg betegnelsen 90 graders vinkel for å gjøre det lettere for leseren å forstå hva jeg mener med en tradisjonell, rett stol. Den korrekte vinkelen mellom sete og ryggstø i en tradisjonell stol er 103–105 grader. Gusrud, Svein (2008), s. 95.

⁸¹ Cranz, Galen (1998), s. 94.

egen tid ved å unngå etterligninger av historiske stilretninger i møbler, kunst eller i arkitektur. De skapte klare, rene og formålstjenlige former, både i arkitekturen og i designen av gjenstander generelt. Dette var 1900-tallets opprør mot historismen og overstoppede møbler. Bauhausskolen hadde idealer om enkle former og en usmykket funksjonalisme.

Skolens læremetoder understreket behovet for å arbeide med designproblemer på en rasjonell og praktisk måte. Designerne skulle skape funksjonell design, rimelig og masseprodusert for vanlige folk. Dette skulle de få til ved å bruke nye industrielle konstruksjonsteknikker og moderne materialer. Materialer som stål, glass, krom, skinn og laminater ble foretrukket fremfor de mer tradisjonelle materialene som heltre og stoff, og det ble tatt hensyn til materialets egenskaper og beskaffenhet. Ærlighet i materialbruken, ble det kalt, når man kunne se hvordan materialenes egenskaper kom til syne i bruken av forskjellige teknikker. Bauhausmøblene er et resultat av en dyp funksjonsanalyse. For skolens representanter var det viktig å ha en stol der komfort var kombinert med en enkel design.

Når jeg bruker begrepet funksjonsanalyse, peker jeg hen mot ergonomi. Selv om de ikke uttrykte det direkte, er kravene til Bauhausstoler preget etter min mening av de ergonomiske prinsippene som jeg har listet opp ovenfor. Kravene Bauhaus stilte til en stol var

- elastisk sete og ryggstø, men ingen polstring, som var tung, dyr og støvsamlende
- sitteflaten måtte skråstilles for at lårene skulle få støtte i hele sin lengde
- skråstilling for overkroppen
- frihet for ryggspylen, fordi ethvert trykk på ryggraden er ubehagelig og usunt⁸²

La oss ta som eksempel Marcel Brauers stålrørstoler.

Den mest kjente er *Wassily*-stolen fra 1925, som angivelig var inspirert av de bøyde stålhåndtakene på sykkelen hans.

Stolen består av stålrør, som danner skjelettet, og svart skinn. Skinnen former sete og rygg. I formen parafaserer Breuer *Chesterfield*-stolen – en kjent polstret lenestol fra denne tiden – men Breuers stol er

Bilde nr. 13: Marcel Brauers *Wassily*-stol (1925). Bildet er hentet fra <http://www.geocities.com/artonima/bauhaus.html>.

---

⁸² Drøste, Magdalena (2002), s. 82.

helt tom for polstring. Den består av skinnremmer som er festet stramt fra side til side på metallrør. Selv om det på avstand kan se komfortabelt ut, er det dessverre ikke tilfelle. Stolen gir riktig støtte i øvre og nedre del av ryggen samt under lårene, men det er likevel noe galt med stolens proporsjoner. Den gir ikke god støtte for alle. Mennesker med lange ben får for eksempel skinnremmen i setet for langt bak på lårene, noe som presser isjiasnerven og forårsaker ubehag. Det gjør stolen ubehagelig å sitte i for en lengre periode. Stolen blir kritisert av Cranz for sin uheldige vinkel mellom sete og ryggstø.

Stolens største feil er at konfigurasjonen mellom ryggstø og sete har en vinkel på over 15 grader, noe som forårsaker problemer i nakken og hodet. Uten nakke- og hodestøtte blir brukers hode og nakke bøyd fremover, noe som gjør at brystet og ribbene blir presset sammen.⁸³

Denne store vinkelen, mener Cranz, gjør det også vanskelig å reise seg fra stolen, siden den blir veldig lav.

Stolen har imidlertid også gode aspekter, argumenterer Cranz. Skinnremmene blir ikke slappe og gir god støtte. Den har armlener for støtte og ryggstø plassert akkurat der man trenger dem – i korsryggen og i den øvre delen av ryggen.⁸⁴

La oss se på en annen Bauhaus stol: *Cesca*-stolen fra 1928. Riktignok er ikke ideen bak denne cantileverstolen Brauers⁸⁵, men han er likevel ansvarlig for utviklingen av den. Stolen har en veldig enkel form, og den har en ny og radikal form uten bakben som gjør at den ikke tar mye plass i et hjem.

Stolen er laget hovedsakelig av metallrør, men sete og ryggstø er av tre og rotting. Rotting er et materiale som tenderer mot å bli slapt ganske fort, argumenterer Cranz. Det fører til to problemer: Når setet blir slapt, siger

Bilde nr. 14: Marcel Brauers *Cesca*-stol (1928). Bildet er hentet fra <http://www.designclassicsdirect.ie>.

⁸³ ”The chair’s major flaw is that the configuration between the back and the seat angles backwards over 15 degrees, which creates problems for the neck and head. Without neck and head support, the sitter bends his head forward, compressing his breast bone and rib cage.” Min oversettelse. Cranz, Galen (1998), s. 139.

⁸⁴ Cranz, Galen (1998), s. 139.

⁸⁵ Ideen er opprinnelig Mart Stams. Stam var en tysk arkitekt som viste sine cantileverstoltegninger i et forberedelsemøte i forbindelse med Weissenhof Siedlung-utstillingen i 1927. Ideen om en stol uten bakben var oppsiktsvekkende, ingen andre hadde laget noe slikt før. Ideen ble sett av Mies van der Rohe, som igjen viste den til Marcel Brauer, og begge utstilte lignende varianter av Stam stolen på denne Weissenhof Siedlung utstillingen i 1927. Fjell, Charlotte & Peter 1993 s.22

brukerens rumpe ned slik at den er lavere enn lårene, noe som presser innsiden av lårene mot den harde stolfronten. Blodsirkulasjon i benene stanser og brukeren føler ubehag. Når rumpa siger ned, blir også den naturlige kurvaturen i ryggen flat, noe som er uønsket og heller ikke særlig behagelig.⁸⁶

Funksjonalistiske møbler som de overnevnte anses ikke lenger for å være funksjonelle, men de blir likevel produsert og kjøpt for sine estetiske kvaliteter mer enn for sine funksjonelle.

I mange år etter Bauhausskolens mest aktive periode, har designere støttet seg til de tidligere nevnte ergonomiske retningslinjene i utforming av stoler, spesielt i kontorstoler. Disse fikk etter hvert individuell tilpasning slik at de fleste kunne bruke dem.

Bruken av ergonomiske prinsipper var ikke noe nytt i møbelformgivningen i Norge da Peter Opsvik begynte sitt virke som designer på 1970-tallet. Stoldesign kom i Norge for alvor på dagsordenen etter andre verdenskrig. Mye av det som ble laget var inspirert av europeisk modernisme og funksjonalistenes enkelhet, men med et mer oppmyket uttrykk. Disse stolene var ergonomisk riktig fremstilt og skulle derfor være behagelig å sitte i. Både Alf Sture, Fredrik Kayser og Tormod Alnæs anses i dag for å være de fremste av etterkrigstidens ”ergonomidesignere”. I et intervju med Eldar Høidal påsto Alf Sture at han var den første som tenkte på ergonomi i Norge.⁸⁷ Dette kan diskuteres. Det er helt rett at de fulgte ergonomikonvensjonene fra denne tiden, men det var ikke snakk om noe annet enn bruk av riktig dimensjonering av møblene ut fra standard sittehøyde, støtte for korsryggen osv.

1950-årene ble tiåret da den skandinaviske, organiske modernismen fikk sitt endelige gjennombrudd. Innenfor denne retningen skulle produktene ha en god form og tilfredsstillende vanlig menneskers behov. Mottoet var *Vakre hverdagsvarer for alle*, og stilen ble kalt *Scandinavian Design*. Som en konsekvens av velstandsutviklingen i 50- og særlig 60-årene, fikk man en generelt økende interesse for estetikk, funksjonalitet og ergonomi blant de som kjøpte inn møbler til særlig offentlige og større private virksomheter – for eksempel ble designere brukt mer og mer i utforming av kontorstoler. Før dette hadde arkitektene stått for utforming av kontormøbler.

Designere som Øivind Iversen (*City*-stol), Sven Ivar Dysthe (*Laminette*-stol) og Jan Lunde Knudsen (*Rondo*-stol) laget stoler som var lette å bære og stabile, og brukte teknikker som reduserte produksjonskostnadene. Tilbudet på kontormøbler ble stadig

---

⁸⁶ Cranz, Galen 1998 s.138

⁸⁷ E-post fra Eldar Høidal til Michele R. Widerøe (02.02. 2009).

større, og fra 70-tallet tok det helt av. Både nasjonalt og internasjonalt la designere og produsenter av kontorstoler vekt på fleksible muligheter for justering av setehøyde og setedybde samt ryggstøt. Men de fleste la imidlertid mest vekt på den visuelle formen og ikke det funksjonelle.

Designer og professor Svein Gusrud skriver i sin bok *Design mellom stolene* (2008) om hvordan møbelfabrikkene gradvis satte økt fokus på ergonomi. Den produsenten som utmerket seg var HÅG AS, den første møbelfabrikken som tok ergonomi på alvor. Bedriften fokuserte på langtidssitting, ettervirkning og helseskade ved sitting. Det visuelle måtte vike plass for det ergonomiske. Frilansdesignere som Peter Opsvik og Svein Asbjørnsen kontrollerte de fleste ledd i stolproduksjonen og bestemte i samarbeid med fysioterapeuter hva som var riktig sitteredskaper til kontorbruk.⁸⁸

Nye tanker om ergonomi

De første som interesserte seg for ergonomi var ortopedene. De påsto at dårlig sittestilling kunne og ville ødelegge ryggen. Fra midten av 1900-tallet har mange ortopeder studert det medisinske aspektet ved det å sitte. Blant dem finner vi B. Akerblom (1948), Henrik Seyffarth (1948), Keegan (1953), Schoeberth (1962), Yamaguci (1972), Andersson & Ortengren (1974) og Nachemson (1974). De synes å være enige om at den beste sittestillingen er den der man sitter rett opp slik at ryggraden får en naturlig S-form.

Her i landet var den norske legen Gustav Henrik Sandborg Seyffarth (1907–85) – mest kjent som Henrik Seyffarth – den første som interesserte seg for ergonomi og ryggplager. Han knyttet dem til en sittende livsførsel, og skrev flere bøker om ergonomi og tilgrensede emner, blant dem boken *Slapp av – og bli frisk. Nervøs spenning i sinn og kropp. Veien til trygghet og økt selvtillit* (1953). I boken diskuterer Seyffarth diverse sittestillingers fordeler og ulemper. Han kritiserer feil bruk av stoler i mange sektorer og foreslår en ”riktig sittestilling”, en som han kaller balansert. Han kritiserer de arkitektlagde stolene som ikke tar hensyn til menneskekroppen, men som er designet ut fra stil og linjer.⁸⁹ Disse stolene ødelegger for kroppens funksjoner når vi sitter, forklarer han, men også med tiden for kroppsholdningen. Han vil med sin bok lære de som lager stoler (på denne tiden arkitektene) om kroppens funksjoner. Seyffarth utviklet også *Helsa*-stolen,

---

⁸⁸ Gusrud, Svein (2008), s. 34.

⁸⁹ Seyffarth, Henrik (1953), s. 123.

som var utstyrt med et vippesete som skulle føre kroppen i en korrekt sittestilling ved å gi ryggen riktig avlasting, noe som lettet blodomløpet i benene.

Han skriver – og dette er viktig for min senere diskusjon om *Balans*-konseptet – at ”den riktige arbeidsstilling er den loddrette balansestilling, hvor kroppen stadig er nødt til å holde seg litt i bevegelse”.⁹⁰ Denne måten å tenke på var helt ny i Norge, og av grunner jeg ikke kjenner ble denne boken ikke brukt av arkitekter slik han intenderte og arbeidsstoler her i landet fortsatte å være inspirert av estetikk fremfor funksjon. Han inspirerte derimot flere møbeldesignere, blant dem Peter Opsvik.

Den svenske ortopedkirurgen Bengt Åkerblom (1901–90) var i sin tid en av de ledende innen ergonomi i Skandinavia. I sin bok *Standing and sitting postures* (1948) kritiserer han den konvensjonelle ergonomiske tilnærmingen, og er den første til å påstå at forandring i sittestilling er den beste løsning for ergonomiske stoler. Han skriver om fordelene ved en aktiv sittestilling. Dette inspirerte så andre leger til å utforske de fastlagte ergonomikonvensjonene. En av dem var den danske kirurgen Dr. Aage Chresten Mandal (1927–).

A.C. Mandal er opptatt av ryggproblemer, og bestemte seg for å prøve å finne andre sittestillinger. I artikkelen *Work chair with tilting seat* fra 1976 tar A.C. Mandal utgangspunkt i dr. J.J. Keegans studier fra 1953. Keegan introduserte konseptet balansert sitting. Han var en amerikansk ortoped som var opptatt av bevegelsen i korsryggen til pasientene sine. Mandal forklarer hvordan Keegan tok en rekke røntgenbilder av en rekke pasienter i forskjellige posisjoner – fra stående til sittende i 90 grader og fra sittende til fremoverbøyd. Han fant ut at halvveis mellom stående og sittende er den riktige vinkelen for ryggen. Det er sånn vi føler oss mest komfortable. Det er samme stilling vi inntar når vi legger oss på siden i sengene våre for å sove eller hvile. Da er musklene avslappet og balansert, var konklusjonene. For å kunne oppnå denne sittestillingen når man sitter, bør man ha en stol som vipper fremover.⁹¹

Han begynte selv en studie av mennesker i sittende arbeid og av studenter foran skolepulten. Han la merke til at når man sitter og jobber foran et bord, bøyer man seg

Bilde nr. 15: Henrik Seyffarths *Helsa*-stolen (1953). Bildet er skannet fra Henrik Seyffarths bok *Slapp av – og bli frisk*, s. 19.

⁹⁰ Seyffarth, Henrik (1953), s. 125.

⁹¹ Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, *Ergonomics*, Vol. 19, No 3, s. 162.

fremover med ryggen og med nakken. Denne kurvaturen i ryggen er ikke gunstig for kroppene våre. Den fører til ryggskader, hevder han. I sin artikkel kritiserer han bruken av 90-gradersvinkelen i stoler, og foreslår en sittestilling med åpen vinkel mellom torso og lår. Når man sitter med en åpen vinkel, vil ryggstøylen hvile i en naturlig, balansert stilling som ikke krever muskelbruk, og vil heller ikke strekke musklene og ligamentene. Han kaller det for en balansert sittestilling.⁹²

Noe annet han la merke til, var at mennesker ikke brukte ryggstøet når de jobbet, bare når de skulle hvile. Dermed var det kanskje ikke behov for ryggstøet i det hele tatt. Dette var i sin tid revolusjonerende. ”In a balanced bent position the back support is quite unnecessary and is only used on the tilting-chair in the resting position.”⁹³ For Mandal ble den ideelle kroppsvennlige sittestillingen for fremoverbøyd arbeid når man sitter på et sete som heller noe fremover – et sete som er høyere enn vanlig slik at vinkelen mellom overkropp og lår blir åpnere. Slik oppnår man en balansert og gunstig arbeidsstilling.⁹⁴

Denne ideen om å ha en fremoverlent stol var ikke ny. Mandal baserte seg på tidligere studier av F. Staffel (1884), Schlegel (1956), Burandt (1969) og Jürgens (1969). F. Staffel⁹⁵ var en av de første som tenkte på en ergonomisk korrekt sittestilling, lenge før faget ergonomi kom. Han ga opp ideen om en fremoverlent stol, fordi han trodde at den sittende ville kunne skli fremover, noe som gjorde at føttene ville få for mye trykk. Etter en del år med studier og observasjoner skrev Mandal boken *The Seated Man (homo sedens)* (1987), der han tar opp de helseskadelige konsekvenser av dårlige sittestillinger. Dette er en bok som har vært inspirasjon for mange formgivere – spesielt for Peter Opsvik, som også ville utfordre de konvensjonelle retningslinjene for ergonomi.

Opsviks funksjonelle stoler for barn

Her i Norge kjente den relativt nyutdannede designeren Peter Opsvik til studiene til Henrik Seyffarth. Han hadde også studert under Burandt og utviklet en sterkere bevissthet omkring ergonomifaget, noe som førte til at han i 1970 utviklet stolen *Mini Max*, en stol for barn fra syv år og oppover.

Denne stolen har langt bedre ergonomiske kvaliteter enn tidligere barnestoler av samme type. Opsvik ønsket å ta tak i et voksende helseproblem blant barn og skoleungdom –

---

⁹² Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, Vol. 19, No 3, s. 157.

⁹³ Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, Vol. 19, No 3, s. 159.

⁹⁴ Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, Vol. 19, No 3, s. 159.

⁹⁵ Staffel, F.: Zur Hygiene des Sitzens, Zbl f. allg. Gesundheitspflege, 3, 403–421. (Nevnes i Mandal, A.C., 1976, *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, Vol. 19, No 3.

holdingsfeil og ryggproblemer. Stolen skulle også ta hensyn til at barn er forskjellige og i dynamisk utvikling.⁹⁶

Seyffarths idé om tilpasning av stoler var at den skulle ”møte” kroppen på en riktig måte. Dette ble kombinert med Opsviks unike idé om tilpasning av stoler: Den var regulerbar i ryggstø og sete, og kunne brukes av barn og voksne.

Ideen om å lage stoler som var barnevennlige, førte videre til utviklingen av *Tripp Trapp*-stolen: Rundt 1972 hadde Peter Opsviks sønn vokst ut av sin første barnestol. Opsvik ville at han ”skulle sitte til bords med resten av familien, men det fantes ingen stol som var høy nok til dette for større barn.”⁹⁷ Det som fantes av barnestoler på denne tiden, var *Pottestolen*⁹⁸ og fabrikken Trekløvers *Barnestol nr. 1* fra 1948.

Dette var en praktisk stol som kunne brukes både som høy stol eller lav som lekebord med stol. Peter Opsvik mente denne stolen ikke fungerte godt nok for barn over to år, og han bestemte seg for å designe en barnestol selv. Han baserte sitt arbeid på sine ergonomiske studier fra Essen. Han lot ”funksjonen bestemme det meste”⁹⁹, og da stolen ble ferdig i 1973 var løsningen ukonvensjonell og morsom og dekket et behov for barnestoler.

Bilde nr. 16: Peter Opsviks *Mini Max*-stol (1970). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 17: Trekløvers *Barnestol nr. 1* (1948). Bildet er hentet fra <http://www.barnashus.no/nettbutikk/detaljer/barnestoler>.

⁹⁶ Høidal, Eldar (2007), s. 62.

⁹⁷ Opsvik, Peter (2008), s. 158.

⁹⁸ ”Den omtalte ’pottestolen’ blei sikkert produsert her på Trekløver. Denne har jeg sett bilde av i en gammel brosjyre. På denne er det med hånd skrevet 15/4-69. Pottestolen er lik Barnestol nr. 1, men har et hull i setet til en potte.” E-post fra Tolleiv L. Hognestad, daglig leder Trekløver AS, til Michele R. Widerøe (07.10.2008).

⁹⁹ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*, Byggekunst, nr. 1, s. 470.

Tripp Trapp-stolen

Bilde nr. 18: Peter Opsviks *Tripp Trapp*-stol (1972). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Stolen består av en stabil ramme laget av laminert tre (bøk) som etterligner en trapp. Rammen består av to like vanger og to ben som ligger parallelt med gulvflaten. Benene og sidevangene er felt i hverandre og limt sammen. Ryggstøet til stolen består av to ryggbøylor. I avsatte utsparinger på innsiden av vangene kan man sette inn en fotplate og en sitteplate. Konstruksjonen er stiv og gir bred støtte som sikring mot velt. For de aller minste kan det monteres en bøyle i forkant av setet. Den bøyes inn i et spor i hver side av sidevangene foran ryggbøylene på høyde med barnets mage. Den er også laget av tre. Fra midten av bøylen og ned til sitteplaten går det en skinnrem. Remmen blir liggende mellom benene til barnet. Den kan også tas av og på. Som tilbehør til stolen kommer det sitteputer og ryggputer i forskjellige farger og mønstre. Selve stolen fås lakkert i mange farger, slik at du alltid finner en som passer i miljøet du skal ha den.

Ergonomi i bruk:

Standard sittehøyde i dag er 47 cm. Med en sånn høyde blir det vanskelig for barn å ha føttene ned i gulvet mens de sitter, noe som ikke er ergonomisk korrekt. Det er blitt påvist av ergonomer at når stolene er for høye, ”skjærer” det under knærne og baksiden av låret presses nært knærne.

Med *Tripp Trapp*-stolens regulerbare sitte- og fotplate, kan man justere dette forholdet mellom ben og sete slik at vinkelen blir korrekt. Utsparinger på innsiden av vangene gjør dette mulig. Sitteplaten flyttes opp eller ned slik at barnet sitter i riktig høyde ved bordet. På denne måten får de også hvile albueene. Barnet kommer i riktig bordhøyde, noe som gjør det enklere å leke og spise ved bordet. Dybden på seteplaten justeres ved å skyve den frem og tilbake til ønskede stillinger, men man må passe på å ikke montere den for langt frem, for da blir barnet sittende med føttene rett frem, noe som vil oppleves anstrengende og ubehagelig for barnet og hindre dem i å bruke fotplaten. Slik kan stolen

tilpasses slik at seteplaten har riktig avstand mellom rumpe og baksiden av knærne, selv når barnet vokser.

Fotplaten gjør at barnet ikke henger med føttene, men får ”gulvet opp”. Dette gir støtte og hvile til føttene. Den kan også justeres i dybden, noe som gir nok plass for barn til å klatre opp og ned. Fotplaten er laget større enn seteplaten slik at voksne eller ungdom kan bruke den som sete. Da tar man bort det lille setet, og fotplaten blir brukt som sete. I dette tilfellet er det ikke bruk for en ekstra fotplate siden store barn, ungdommer og voksne når ned til gulvet.

Små barn kan begynne å bruke *Tripp Trapp*-stolen med babybøyle når de kan sitte uten hjelp – normalt fra de er seks til ni måneder gamle. Skinnremmen fra midten av bøylene og ned til setteplaten hindrer barnet i å skli fremover. Det finnes også annet tilbehør som puter, som støtter barn når de er så små. Når barnet blir større, kan bøylene tas bort og setteplaten og fotplaten justeres slik at barnet sitter som i en vanlig stol.

Ryggbøylene er bøyd for å tilpasses barnets rygg. De støtter barnet ved korsryggen der den naturlig kurvaturen er.

Som vi har sett, er stolen robust og gir perfekt støtte på alle alderstrinn. Barn får i tillegg frihet til utfoldelse. Hovedideen bak denne stolen er at barnet kommer opp til de voksnes høyde, men like viktig er ideen om samfunnsmessig engasjement, noe som var viktig for designere i 1970-årene. Det vil si at man lager en stol som kan brukes av både store og små, barn og voksne. På denne måten unngår man å kaste stolen og kjøpe ny når barnet blir større. Stolen vokser med barnet. Sin tidløse stil gjør at den passer i de fleste miljøer, enten det er et retroinspirert hus eller en toppmoderne leilighet.

Merknader til *Tripp Trapp*-stolens design:

Stolens design er imidlertid ikke helt uproblematisk. Et av problemene er at selv om de justerbare sete- og fotplatene gir barnet riktig støtte og trygghet til å bevege seg, gir designet de minste – som ikke har lært seg bordskikk – motivasjon til å reise seg fra stolen for å strekke seg over bordet. De risikerer dermed både å ”skape kaos” på bordet og å falle ned. For mange foreldre har løsningen blitt å bruke en ekstra sele for å holde barnet på plass. Dette tilbehøret og andre som setepute og ryggpute kan kjøpes hos Stokke, men med så mye tilbehør blir denne opprinnelig enkle stolen ikke så enkel og i tillegg mer kostbar.

Et annet problem er justering av fotplaten slik at føttene får støtte. Dette strider med den senere *Balans*-filosofien om at 90 graders vinkel i hoftepartiet ikke er en riktig vinkel. Det jeg prøver å komme frem til er følgende: Når man justerer *Tripp Trapp*-stolen

slik at barnet får støtte på føttene, lager vi en uheldig 90 graders vinkel i hoftepartiet. Det er kanskje slik at Opsvik ikke ser en slik vinkel som problematisk for små barn, men om større barn eller voksne skal kunne bruke denne stolen, vil de blant annet få press under lårene og krummet ryggstøyle, noe som Opsvik selv påpeker fører til langvarige ryggproblemer.

Dessuten er vekten på stolen et problem, samt at det ikke er lett å ta platene inn og ut; de sitter fast og sklir ikke lett, noe som gjør det vanskelig å justere. Når man er hjemme eller i barnehagen er dette ikke så problematisk, siden man har nok av tid til å gjøre justeringen, men når man er på restaurant er det et problem. I et intervju med barnehageassistenter og servitører i restaurantbransjen ble det nevnt at stolen var tung å bære fra et sted til et annet.¹⁰⁰ Den måtte skyves, noe som ikke alltid var aktuelt. Opsvik forklarer vekten på stolene med behovet for stabilitet; en relativt tung stol er mer stabil.

Disse to siste anmerkningene har Opsvik bevisst eller ubevisst tatt høyde for i stolen *Sitti* fra 1993.

I *Sitti* har han oppnådd stabilitet uten å lage stolen tung, noe som gjør den enklere å flytte på. Stolen er også mer åpen enn *Tripp Trapp*-stolen, noe som gjør det lettere å klatre inn og ut. *Sitti* skal også kunne brukes av barn og voksne, ved at platene er regulerbare etter samme prinsipp som med *Tripp Trapp*-stolen. Platene er også lettere å regulere, siden reguleringsmåten er annerledes. Her er platene ikke satt i spor, men henger fritt.

For å løse det andre problemet jeg har påpekt ovenfor om en rett vinkel mellom sete og lår, kan vi se på stolen *Balans 5.30 Junior* av Hans Christian Mengshoel.

Mengshoel har også tenkt på både små og store brukere.

Balans 5.30 Junior skiller seg fra *Tripp Trapp*-stolen ved at det minste setet ikke er rett i forkant – det er konkavt i hjørnene slik at det gir plass til lårene. Det store setet er også mer brukervennlig siden hjørnene er bøyd nedover slik at brukeren slipper presset under lårene. På denne måten slipper man den uheldige 90 graders vinkel og oppnår bedre støtte. Ulempene

Bilde nr. 19: Peter Opsviks *Sitti*-stol (1993). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 20: Hans Christian Mengshoels *Balans 5.30 Junior*-stol (1996). Bildet er hentet fra <http://www.balans.no>.

¹⁰⁰ Muntlige intervjuer med seks barnehageassistenter og syv servitører (høsten 2008).

med denne stolen er at barnet får for stor avstand fra bordet fordi spisebrettet kolliderer med bordet.

***Balans*-konseptet – et ergonomisk gjennombrudd**

Da legen A.C. Mandal besøkte Norge i 1977 for å holde foredrag for de ansatte ved stolfabrikanten HÅG, møtte han Peter Opsvik som lot seg inspirere av Mandals ideer om en åpnere sittestilling. Opsvik begynte å jobbe med forskjellige stolmodeller etter dette prinsippet. Disse modellene hadde sete og ryggstø, men også meier. Omtrent samtidig hadde Hans Christian Mengshoel begynt å tenke på en annerledes sittestilling enn det som var vanlig. Mengshoel var ikke lege, designer eller ergonom, men han ønsket å utvikle en idé om en alternativ sittemåte der man kunne få en balansert sittestilling gjennom å fordele kroppsvekten mellom knærne og baken. Det var bakgrunnen for *Balans*-konseptet i Norge.

Balans-konseptet:

I mitt intervju med Hans Christian Mengshoel, mannen bak *Balans*-konseptet, forklarer Mengshoel hvordan han selv opplevde behovet for en forandring i sittestilling. Mengshoel observerte hvordan han selv og andre satt i for eksempel en sittegruppe, som besto av sofa og lavt bord. Han la merke til at folk, etter en stund, ikke klarte å sitte stille; folk prøvde forskjellige stillinger, som å sitte helt på kanten av sofaen eller på knærne på gulvet, men klarte ikke å finne en god stilling. Noe som jeg nettopp har drøftet, er stoldesignutfordringen i sin alminnelighet.

Han observerte også at barn løste dette problemet med å sitte på knærne. ”Når barn leker, sitter de gjerne på knærne,” forteller Mengshoel. ”Mennesker i Østen sitter også slik; kan svaret ligge der, lurte jeg på.”¹⁰¹ Han forteller videre at han selv prøvde forskjellige sittestillinger. En av dem var lotusstillingen fra yoga, og han følte at denne stillingen var balansert, men litt for lav til å være praktisk. Han bestemte seg for å finne en annen sittestilling som man kunne føle seg komfortabel med.

Siden han ikke var møbeldesigner, inviterte han frilansdesigneren Oddvin Rykken til et samarbeid. Rykken var ikke særlig kjent som designer før han bidro i *Balans*-prosjektet. Han tilhørte imidlertid den kjente møbelprodusentfamilien Rykken fra Øystese, som drev en fabrikk med noe erfaring i bruk av lamineringsutstyr (bedriften fikk etter hvert navnet Rybo-Nor). *Balans* var jo for en del basert på laminerte materialer, så derfor kunne

---

¹⁰¹ Telefonintervju med Mengshoel (desember 2008).

Oddvin Rykkens bidrag også tilføre prosjektet en praktisk dimensjon.¹⁰² Rykken inviterte Peter Opsvik – som allerede var kjent for sin *Tripp Trapp*-stol og interesse i ergonomifaget – inn i prosjektet sammen med professor og designer Svein Gusrud.

Med Mengshoels ideer og materialer og møbeldesignkunnskapen til de andre, skulle gruppen lage stoler som var riktig for kroppen. Opsviks egne studier fra Tyskland og hans kjennskap til dr. A.C. Mandals studier var til stor hjelp. Gruppen så at det var to ting som var viktig å tenke på hvis man skulle sitte godt: ”Den ene var friheten til å puste og den andre var balanse,” forklarer Mengshoel.¹⁰³

Etter å ha sett voksne vippe på kanten av sofaer og stoler, og etter å ha observert barn sitte på knærne og ha det fint, skjønte Mengshoel ”at det måtte være en anatomisk grunn til dette.”¹⁰⁴ Gruppen fant ut at i motsetning til konvensjonell tenkning, var ikke en 90 graders sittevinkel ideell. Når man sitter og arbeider i en slik stol, for eksempel ved et skrivebord, vil hoftevinkelen – det vil si vinkelen mellom torso og lår – være ca. 90 grader eller mindre. Når man sitter sånn blir ryggen etter veldig kort tid lett krummet. Resultatet blir at mellomgulvet presses opp mot lungene slik at brukeren får mindre frihet til å puste og blodsirkulasjonen hemmes. Det fører til at den sittende sklir til kantene av stolen, og blir sittende slik at det ikke er 90 graders vinkel mellom torso og lår. Det å sitte på kanten av stolen har sine ulemper. Det er behagelig bare for en kort stund, fordi baksidene av lårene etter hvert blir presset mot stolsetets fremkant, noe som komprimerer muskelmassen rundt blodårene og hindrer flyt av blodstrømmen. ”Løsningen ble å lage et skrått fremoverhellende sete, samt leggstøtte, for å hindre glidning fremover og for å hindre den sittende å falle i gulvet,” forklarer Mengshoel under intervjuet.¹⁰⁵ Det er dette behovet for leggstøtte som finner sin løsning i den unik ideen om et fremoverhellende sete, og som vi har sett allerede var utprøvd av Mandal.

Om balanse sier Mengshoel: ”Barn bruker det første året i livet på å finne balanse, og når de endelig klarer å finne den, setter vi dem i en 90 graders vinkel. Vi bringer mennesker ut av balanse, men hvorfor?” spør han¹⁰⁶. Svaret, sier han, ”kommer fra stolens symbolikk gjennom mange hundre år, hvor funksjon ikke hadde blitt satt på dagsordenen. Det gjorde vi.”¹⁰⁷ ”Det er bare to måter å se sittestilling på,” sier han bestemt. ”Man kan sitte i en 90 graders vinkel, hvor kroppen er ute av balanse, eller man kan sitte balansert.

---

¹⁰² E-post fra Eldar Høidal til Michele R. Widerøe (01.12.2008).

¹⁰³ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹⁰⁴ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹⁰⁵ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹⁰⁶ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹⁰⁷ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe og e-post med patentbeskrivelse (17.12.2008).

Sitter man balansert, blir det bevegelser i kroppen for å holde balansen hele tiden. Dette er gunstig fordi de små bevegelsene aktiviserer kroppens støttemuskulatur.”¹⁰⁸

Disse ideene ble presentert i Seyffarths bok fra 1953. Han var den første i Norge som snakket om en balansert stilling. ”Ved en loddrett arbeidsstilling er det en svai i korsryggen, liksom det også er en svai i nakken, så ryggen får en S-form. Arbeidsstolen har til oppgave å understøtte denne stilling, så vi opprettholder den lettest mulige.”¹⁰⁹ Riktignok ville han ha en balansert stilling med hjelp av ryggstø, noe som *Balans*-designerne i likhet med Mandal ikke syntes var nødvendig.

”Hvordan skulle man i praksis balansere i en stol, da?” spurte *Balans*-designerne seg. De 90 graders vinkel-stolene som fantes på markedet var veldig statiske. De tradisjonelle gyngestolene derimot, var bevegelige, men det var en bakoverlent bevegelse. Bakoverlente stoler er bra når man skal hvile, men ikke når man skal sitte og jobbe. ”Løsningen ble å ha en fremoverlent bevegelse”¹¹⁰, forteller Mengshoel. *Balans Variable*-stolen designet av Opsvik i 1979 brukte dette prinsippet.

Denne prototypen til *Balans*-konseptet ble presentert på møbelmessen Scandinavian Furniture Fair i Kjøbenhavn i 1979 under temaet ”Er det behov for en alternativ sittestilling?”. ”Betegnelsen ”en alternativ sittestilling” i stedet for ”en riktig sittestilling” ble brukt for ikke å virke truende overfor stolindustrien”, forteller Mengshoel.¹¹¹ Ideen vakte internasjonal oppsikt. I *Balans*-serien oppnår man en åpen vinkel på cirka 120 grader mellom overkropp og lår. Dette var, ifølge designerne, en sunnere og mer naturlig sittestilling. Konseptet var både nytt og ukonvensjonelt. Ingen hadde før tenkt på å plassere kroppen i sittestillingen slik at knærne fikk hele belastningen. Med *Balans*-prinsippet kunne man også sitte i bordhøyde, noe som var populært.¹¹²

Mengshoel forteller videre at rytterstillingen ble en referanse for *Balans*-prinsippet. Når man rir på en hest er man rak i ryggen; man må balansere hele tiden for ikke å falle av hesten. Korrigerer man for bevegelser, aktiviserer man støttemuskulaturen, og ryggen arbeider dynamisk. Det er egentlig en liten bevegelse på en radius av to til tre millimeter. Gjennom *Balans*-prinsippet oppnådde man akkurat denne dynamikken, noe som var helt det motsatte av en statisk 90 graders sitting.

---

¹⁰⁸ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹⁰⁹ Seyffarth, Henrik (1953), s. 125.

¹¹⁰ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹¹¹ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹¹² Ideen om Balans ble patentert. Innehaver av basispatent og varemerke er H.C. Mengshoel.

H.C. Mengshoel, Svein Gusrud, Oddvin Rykken og Peter Opsvik har i årenes løp designet og solgt sittemøblene i samme serie, *Balans*-serien. Det er blitt produsert over 25 ulike stolmodeller. Modellene er blitt produsert av Rybo-, HÅG-, Stokke- og Sandella-fabrikkene. Disse stolmodellene har alle sammen fremoverlente seter, noe som gir fremoverglidning. ”Dette viste seg dessverre å bli ubehagelig for knærne,” forteller Mengshoel.¹¹³ Problemet lå i vektfordeling mellom sete og knær. Løsningen på dette problemet kunne være bruken av sadelsete, men dette ble sett på som et nytt konsept. Utviklingen av *Balans*-stolene ble stanset også fordi mange kopier av *Balans*-konseptet ble lagd rundt om i verden, med dårlig kvalitet og derav naturligvis misfornøyde kunder. Gruppen gikk gradvis i oppløsning fra 1984.

Mengshoel har beholdt rettighetene til *Balans*-konseptet. Han har utviklet grunnideen og har i dag flere nye stoler i produksjon.¹¹⁴ De andre designerne har hver for seg utviklet sine ideer videre, men ikke under *Balans*-konseptet.

Oppsummert kan vi si at Mengshoel var den som sto bak ideen her i Norge om å finne en annerledes måte å sitte på enn den rettvinklede sittestillingen. I utlandet hadde derimot denne ideen allerede vært drøftet av andre – bla. av en stoldesigner ved navn Louis Hankart, som også hadde patentert en løsning om å ha en åpen vinkel mellom torso og sete.¹¹⁵ Den andre var dr. A.C. Mandal, som hadde skrevet en bok om dette.¹¹⁶ Da Mandal ble spurt om hva hans syntes om *Balans*-konseptet i Norge, svarte han: ”Vippestolen og ’ballanced seating’-konseptet utviklede jeg i slutningen af 70-erne, på et tidspunkt hvor ingen andre beskæftigede sig med disse prinsipper og den ’retvinklede’ siddestilling ikke blev diskutert, men anbefalet af alle autoriteter.”¹¹⁷

Det synes imidlertid å være dekning for å si at Mengshoel var den som først foreslo å legge vekten på knærne ved hjelp av leggputer når man satt fremoverlent.

Peter Opsvik sitt hovedbidrag til *Balans*-konseptet ble ideen om bevegelse og variasjon. Han la stor vekt på at brukerne skulle ha bevegelse og variasjon mellom forskjellige sittestillinger.¹¹⁸ Opsvik var opptatt av det han kalte for ”en mer aktiv

---

¹¹³ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008).

¹¹⁴ www.balans.no.

¹¹⁵ H.C. Mengshoel til Michele R. Widerøe (desember 2008). Jeg har ikke klart å finne noe mer om denne hollenderen.

¹¹⁶ Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, Vol. 19, No 3.

¹¹⁷ E-post fra A.C. Mandal til Michele R. Widerøe (08.01.2008).

¹¹⁸ ”What I emphasised in my solutions was movement and variation between different positions.” Opsviks uttalelser om *Balans*-serien på <http://www.opsvik.no> (2008).

sittestilling” med bakgrunn i sin teori om at ”kroppen vår ikke er skapt til å sitte” og at ”den neste sittestilling er alltid den beste.”¹¹⁹

For Peter Opsvik var samarbeidet med *Balans*-gruppen viktig for karrieren, men ergonomi var ikke noe nytt for ham. Peter Opsvik var interessert i ergonomi lenge før han ble med i gruppen. Med andre ord var dette samarbeidet ikke avgjørende for ham som designer, men førte til at hans karriere tok virkelig av. Derimot kan man si at hans studier av Mandal var avgjørende for utviklingen av Opsvik som designer. Han kjente til denne legen gjennom artikler og et møte de hadde da Mandal besøkte Norge for å holde foredrag for HÅG i 1977.¹²⁰ Han reiste også til Sverige på et senere tidspunkt. Mandal husker det slik: ”Peter Opsvik m.fl. har besøgt mig og i Göteborgsposten for lang tid siden sagt at min bog var deres ’bibel’ ...”¹²¹

Balans Variable-stol

Peter Opsvik hadde tatt Mandals utfordring om å lage en stol som var helserettet og ikke fokuserte på designretninger tidligere på 70-tallet.¹²² Han hadde begynte å bearbeide en stol som hadde en åpen vinkel mellom lår og overkropp, og som samtidig var bevegelig ved hjelp av meier (som i 1983 skulle bli til *Pendulum*-stolen). Mens han holdt på med dette, ble han kontaktet av Mengshoel som ville finne ut en måte å lage stoler på der man kunne sitte med fordelt kroppsvekt mellom knærne og sete. *Pendulum*-stolen ble tilpasset de nye ideene ved å beholde meiene, fjerne ryggen og legge til knestøtter.¹²³ Det var slik *Balans Variable*-stolen ble ”født”.

Bilde nr. 21: Peter Opsviks *Balans Variable*-stol (1979). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Balans Variable-stolen består av to bøyde laminatløpere som utgjør stolens hoveddel. De er festet sammen med en tverrstøtte for å oppnå stabilitet. I hver ende av de bøyde løperne finnes det puter. I den øvre enden er det et relativt lite firkantet sete som er

¹¹⁹ <http://www.opsvik.no> (2008).

¹²⁰ Høidal, Eldar (2007), s. 81.

¹²¹ E-post fra A.C. Mandal til Michele R. Widerøe (08.01.2008).

¹²² Høidal, Eldar (2007), s. 81.

¹²³ Høidal, Eldar (2007), s. 81.

skrått fremover. I den andre enden er det to leggputer. De er også skrådd innover og like dype som setet. Det gir stolen harmoni og balanse. Leggputene kan reguleres innover. I de nyere modellene kan man også få med ryggstø om man ønsker det. Hele stolen er holdt innenfor en ramme, men ingen ben eller andre elementer som stikker ut, med myke og buede linjer. Stolen kommer i forskjellige materialer og farger.

Ergonomi i bruk:

Det skråstilte setet er tenkt slik at stolens fremoverhellende sete gjør at brukeren sitter oppreist med åpen hoftevinkel. Slik forhindres trykk mot baksiden av lårene, noe som er bra for blodsirkulasjon og pustefrihet. Ved å øke hoftevinkelen, overføres en del av belastningen fra rygg til ben. Leggstøtten, hvor brukeren folder benene tilbake i knehasene, skal gjøre at ankene kommer i loddrett linje gjennom hofter, skulder og øre. ”Ved å bruke leggstøtte, vil brukeren kunne oppnå den rette åpne vinkelen uten å skli. Samtidig vil leggstøtten gjøre det enklere å beholde den naturlige kurven i korsryggen.”¹²⁴

Bruk av bøyde løpere er en gammel og enkel måte å oppnå bevegelse på. Den er kjent fra gyngestolene. Forskjellen her er at løperne ikke er så bøyde, slik at man kan slutte å gynge om ønskelig.

Formen på stolen gjør at du kan skifte stilling hele tiden mens du sitter slik at du reduserer belastningen på rygg, nakke og skuldre. Man kan veksle mellom å ha knær og føttene på nederste pute, eller ikke bruke puten i det hele tatt. Navnet *Balans Variable* er treffende riktig.

Det kan imidlertid reises noen spørsmål ved dette designet. Hvor aktiv er egentlig denne sittestillingen? Den er annerledes, men er den virkelig så veldig aktiv? Det er riktig at man kan forandre sittestillingen slik at man kan ha føttene i stedet for knærne på leggputen, men hvor praktisk er dette når man sitter foran et bord? Det er nok slik at man kan observere behov for å skifte sittestillinger relativt ofte, men egen erfaring og egne observasjoner forteller meg at når man inntar en sittestilling, blir man sittende slik relativt lenge – kanskje fordi man er konsentrert om det man holder på med – og derfor skifter sittestilling sjeldnere enn det strengt tatt er fysiologisk ønskelig.

---

¹²⁴ ”Using leg support is one way to allow the user a steeper thigh angle without sliding off the seat, meaning it is easier to retain the natural curvature of the lumbar region.” <http://www.opsvik.no> (2008) om Balans-serien.

En annet problem er at når man sitter på seteputen, sitter man høyt i forhold til vanlige arbeidsbord, noe som gjør at nakken blir spent.

Videre er det slik at i likhet med alle de opprinnelige stolene i *Balans*-serien, har denne stolen et fremoverlent sete som gir fremoverglidning. Det vil si at brukeren siger fremover på setet. Dette forårsaker et ubehagelig trykk mot leggene og knærne som i lengden blir smertefullt, har brukere rapportert.¹²⁵ Designerne har ikke tatt i betraktning at man skal ha en vektfordeling mellom sete og knær. Stoldesignet ville ha tjent på å det hvis det hadde vært en måte å regulere dette på.

En løsning på fremoverglidningsproblemene med *Balans*-stolene til Opsvik, kan være stolen *Balans 4.25* laget av Hans Christian Mengshoel etter samme prinsippet.

Stolen har et sete og en leggstøtte som er anordnet på avstand fra setet og på et lavere nivå. Stolen har et stativ som bærer setet og leggstøtten, som bestemmer deres innbyrdes posisjon og som står på underlaget. Den kan ikke bare justeres i høyden, men selve leggeputen kan også justeres opp og ned avhengig av brukerens størrelse. Når man sitter i en slik stol, vil brukerens vekt fordeles mellom sete og leggstøtte.

Bilde nr. 22: Hans Christian Mengshoels *Balans 4.25*-stol (1996). Bildet er hentet fra <http://www.balans.no>.

Legg merke til at setet også er mer ergonomisk korrekt. De to fremre hjørnene bøyer seg nedover og lager lårputer. På denne måten unngås presset under lårene på brukeren i enda større grad, og det gir bedre støtte. I likhet med *Balans Variable* gir denne stolen brukeren en sittestilling som er gunstig for nakke, rygg og skuldre. Stolen gir mulighet til en balansert sittestilling og pustefrihet.

I sammenfatning kan det anføres at en stol ifølge foreliggende oppfinnelse har den fordel fremfor tidligere kjente stoler med leggstøtte at brukeren unngår ubehagelig trykk mot ankene, og derfor kan brukere sitte i stolen over lengre tid uten å føle ubehag. Overfor tidligere kjente stoler med sadelsete, har oppfinnelsen den fordel at brukeren kan arbeide med bord av normal eller lav bordhøyde og beholde en balansert sittestilling med rett rygg.¹²⁶

Opsvik har designet en rekke stoler basert på samme konsept som på ulike måter oppfyller de samme målene, men som er mer spesialisert i forhold til bruk.¹²⁷

¹²⁵ Telefonintervju med Mengshoel, Michele R. Widerøes intervju med brukere og Cranz, Galen (1998) s. 116.

¹²⁶ Patentbeskrivelsen, e-post fra H. C Mengshoel til Michele R. Widerøe (17.12.2008).

¹²⁷ *Balans G-chair* (1979), *Multi Balans* (1981), *Wing Balans* (1983), *Balans Vital* (1983), *Gravity Balans* (1983), *Balans Tripos* (1987), *Balans Femini og Maskuli* (1983), *Balans Duo* (1984), *Balans Opposit* (1988), *Balans Thatsit* (1991). <http://www.opsvik.no> (2008).

Capisco: sadelsete – et helt nytt konsept i stoldesign

I det følgende beveger vi oss bort fra *Balans*-konseptet, men fortsetter å se på nye ergonomiske utforminger i Opsvik sine stoler. Ovenfor har jeg nevnt bruken av sadelsete som en løsning for problemene ved *Balans*-serien. I *Balans*-stolene ble som nevnt fremoverglidningen for stor og knærne fikk for mye vekt. Opsvik fant en annen måte å oppnå den åpne vinkelen mellom lårene og hoftene på, igjen ved å la seg inspirere av rytterens positur. Opsvik forklarer at rytteren kanskje er en av de første langtidssitterne, så denne sittestilling måtte være ideell for kontorstoler der man sitter i mange timer.¹²⁸

Etter noen år med utprøving, ble *Capisco*-stolen (også kalt ”*The Saddle Chair*”) lansert i 1983. Med sin ukonvensjonelle form er den nå en del av en serie på seks forskjellige stoler laget til ulik bruk.

Capisco 8106 består av to nesten like korsformede elementer i ryggstø og sete. Setet er bredere enn ryggstøet. Det skulpturelle ryggstøet består av et par ”utstrakte armer” eller armlener som strekker seg ut mot rommet. Det gir en følelse av omfavnelser når man lener seg bakover. Stolen har også et smalt og elegant ryggstø som følger ryggen fra den nedre delen av korsryggen og opp til nedre delen av skulderbladene. Denne har en vippemotstandsregulering bakover. Stolsetet har en lignende skulpturell form som ligner på et vanlig sete med avskårne hjørner. Setet er regulerbart i dybde og høyde. Stolen har fotkryss i aluminium, og man kan velge mellom svart eller sølv lakkfarge. Trinsene til stolen bestilles i to typer, hard eller myk, avhengig av gulvbelegg. Sete og ryggstø fås med avtrekkbare tekstiler eller hud i forskjellige farger. Det finnes mye annet tilleggsutstyr,

Bilde nr. 23: Peter Opsviks *Capisco 8106*-stol (1983) og *Capisco 8107*-stol (2006). Bildet viser stolen fullt utstyr med nakkestøtte og fotbrett. Bildet er hentet fra HÅG sine arkiver (fotograf: Pål Laukli).

¹²⁸ <http://www.opsvik.no> (2008).

blant dem nakkestøtte og armlener. Alle stoldeler er miljøvennlige, noe Opsvik føler sterkt for.

Ergonomi i bruk:

Dette unike og innovative sadelsetet gir mulighet for å sitte med benene fra hverandre og føttene godt støttet i gulvet, uten at stolsetet presses under låret og stopper blodsirkulasjon til benene. Slik oppnås det en åpen sittevinkel uten behov for et fremoverlent sete. Som det er blitt nevnt tidligere, er denne åpne vinkelen gunstig for ryggen, siden ryggraden får beholde den naturlige S-formen slik at man unngår ryggskader.

Capisco-stolens første prototype hadde et ryggstø som etter min mening ligner på ryggstøet til Seyffarths *Helsa*-stol, der ryggstøet støtter kun korsryggen og ikke hele ryggen som konvensjonelle kontorstoler gjør.

Stolen har også – i likhet med Seyffarths stol – et dynamisk ryggstø som følger kroppens bevegelser. Den første prototypen hadde ikke armlener, og setet lignet mer på en hesterygg enn på et sete. Den støttet ikke baksiden av lårene, noe senere utgaver av *Capisco*-stolen gjør.

Capisco-stolens sadelsete og annerledes rygg tillater et mangfold av sittestillinger: rettvendt sittestilling på en tradisjonell måte med ryggstø, omvendt sittestilling med ryggstøet som frontstøtte, halvveis stående sadelsittende stilling eller sidelengs, alle med stor rekkevidde. Stolens sete er regulerbart i høyden og setehøyden kan reguleres slik at det passer alle bordtyper og arbeidsstillinger, helt opp til stående. Et ankepunkt synes imidlertid å være at en voksen person av gjennomsnittlig høyde vil komme 15–20 cm høyere enn det som passer i forhold til standard bordhøyde. I så tilfelle må man kunne si at stolen er beregnet for de som har regulerbare bord. For disse brukerne er denne stolen perfekt. Den kan som sagt reguleres opp til stående. *Capisco*-stolen er tydeligvis designet med tanke på mennesker med ulike typer arbeidsstillinger. Man kan med andre ord si at denne stolen er den eneste som gjør det like komfortabelt å sitte i høy stilling som i lav.

Capisco-stolens unike ryggstø med ”utstrakte armer” kan brukes på mange forskjellige måter. Armlenene er i motsetning til andre stoler ikke bare for hvile; de kan brukes aktivt. Ryggstøet kan vippe bakover, noe som støtter kroppen både når vi sitter på

Bilde nr. 24: Peter Opsviks *Capisco*-stol, første prototype (1983). Bildet er skannet fra Opsvik bok *Rethinking Sitting*, s. 128.

en konvensjonell måte, når vi lener oss bakover for å hvile eller når vi sitter baklengs og brystet hviler på støt.

Den spesielle formen på sete og ryggstø, med sine avskårede hjørner, gjør at stolen møter kroppen, støtter ryggen og er tilpasset kroppens runde former. Den støtter ben og armer på helt nye måter. Med dette inviterer designeren til aktiv sitting og bevegelsesfrihet. Stolen gir variasjon i arbeidsdagen, noe som er Opsviks idé: ”Den neste sittestilling er alltid den beste.”

”When the various experts on ergonomics were all promoting their one and only ”correct” sitting posture, my comment was that all of them were right.”¹²⁹ Opsvik skriver i sin bok at han så det som sin jobb å designe en stol der man kunne bruke så mange som mulig av disse korrekte sittestillingene, men også på en slik måte at det var lett å variere mellom dem. *Capisco*-stolen har klart det.¹³⁰ Bildet viser 25 av de mange sittestillinger som er mulig. Det er den eneste stolen på markedet som lar brukeren gjøre noe slikt.

Imidlertid er det fremsatt en del innvendinger mot også denne stolen. For eksempel hevdes det at for mennesker som sitter lenge og konsentrert foran en dataskjerm, er det lett å glemme å bevege seg. For disse brukerne oppleves sadelsetet i stolen som ubehagelig fordi man får et for hardt trykk mot setemuskulaturen når man sitter stille lenge. En annen innvending kommer fra kvinnelige brukere som sitter lenge på en slik stol. De klager over at sadelsetet gir for mye press mot genitalene, noe som

Bilde nr. 25: Peter Opsviks *Capisco* 8106-stol vises i bruk. Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

¹²⁹ Opsvik, Peter (2008), s. 130.

¹³⁰ Stolens italiensk navn, *Capisco*, betyr ”jeg forstår” på norsk. Man må forstå alle de ulike sittemulighetene.

oppleves som svært ubehagelig. Utrolig nok synes ikke de mennene jeg har intervjuet at den er ubehagelig mot underlivet. Men så viser det seg at de færreste sitter såpass langt fremme på stolen at de etterligner rytterens positur.¹³¹

Sadelstoler, en diskusjon:

Som jeg har nevnt ovenfor, ligner formen på setet til *Capiscos* første prototype på en hesterygg. Den endelige *Capisco*-stolen er derimot, etter min mening, helt annerledes enn prototypen. Setet har nå ikke lenger en sadelform, men er mer korsformet. Hvis jeg ikke hadde sett den første prototypen eller blitt fortalt at stolen kalles for sadelstol, hadde jeg ikke trukket parallellene. For å ikke stå alene med en slik påstand, bestemte jeg meg for å vise bilder til ulike mennesker og spørre dem hvilke assosiasjoner den ga dem. Til sammen ble ti personer spurt. Konklusjonen var som fryktet; ingen av dem sa en sadel.¹³² Stolens rygg var det første som påkalte deres oppmerksomhet; den ble sammenlignet med armer som er strukket ut, et kors, Donald Duck, en hatt osv. De spesifikke kommentarene til setet var at det kunne sammenlignes med et rørsystem, et avkuttet kors osv. Uten å røpe hvorfor jeg stilte mine spørsmål, ba jeg dem om å se på andre typer sadelstoler som er å finne på markedet – *Salli* og *Bambach*. Kommentarene avvek fra de tilknyttet *Capisco*-stolen; alle var enige i at seteformen på disse stolene lignet mer på en sadel. Jeg fikk således bekreftet mine opprinnelige observasjoner: Den endelige *Capisco*-stolen synes ikke å ligne tilstrekkelig på en sadelstol til å benevne den det, så hvorfor blir den kalt det? Det må være noe annet som ligger til grunn for denne benevnelsen. En måte å undersøke dette på, er å se nærmere på stolens likheter og ulikheter med andre stoler designet etter samme prinsipp.

Den første sadelformede stolen – eller rettere sagt krakken – vi har kjennskap til, er Goethes arbeidsstol fra 1700-tallet. Krakken ble brukt av forfatteren Goethe i hans hagestue i Weimar. Krakken har et sadelsete og er høyt, slik at man nesten sitter stående. Man kan bare spekulere over hvorfor denne stolen har fått denne spesielle formen, men jeg tror at forfatteren

Bilde nr. 26: Goethes arbeidsstol i Weimar. Bildet er skannet fra Sveins Gusruds bok *Design mellom stoler*, s. 98.

¹³¹ Da jeg ba min mann om å gjøre det, dvs. å bruke stolen som et sadelsete, ble stolen med én gang ubehagelig å sitte på fordi han fikk et for stort press mot genitalene.

¹³² Femten forskjellige mennesker fra tre forskjellige land (Cuba, Brasil og Peru) ble spurt av Michele R. Widerøe (desember 2008).

opplevde at man kunne sitte lenge og ri uten å bli sliten, og at hvis han brukte en slik sittestilling når han skrev, kunne han også sitte lenge og skrive uten å bli sliten.¹³³

De første sadelstolene som ble masseprodusert var *Dynamo*-stolen (Europa) og *Bambach*-sadelstolen (Australia), begge designet på 1980-tallet.¹³⁴ *Bambach*-stolen kom ikke til Europa før i 1993. Den ble designet av Mary Gale – en australsk OT-terapeut (occupational therapist). Gales erfaring som rytter og hennes studier av blant annet dr. A.C. Mandals teori om den korrekte sittestilling, ledet henne til å designe en stol som videreførte rytterposituren ved å bruke et sadelformet sete.

Denne stolen ble inspirert av studiene som Gale gjorde av en australsk kvinne med sterke spastiske lidelser. Når kvinnen satt på en vanlig rullestol, fikk hun spasmer og mistet balansen. Hun måtte da spennes fast i hofte og armene. Når hun red på hest, fikk hun derimot ikke spasmer og kunne sitte balansert.

Bambach-stolen er spesielt designet for å holde bekkenet i en nøytral og naturlig stilling slik at ryggstøyle, skulder- og brystparti, hode og nakke etableres i stabile og korrekte posisjoner med minimalt stress. Dette skyldes at kroppens tyngdepunkt vil være loddrett over støttepunkter (punktet hvor vekten hviler på setet). Bambach-stolen gir derfor bevegelseshemmede en mulighet til å innta en aktiv sittestilling med større kontroll over kroppen. Videre minskes risikoen for at brukeren vrir kroppen og synker sammen i overkroppen.¹³⁵

Stolen brukes ikke bare av bevegelseshemmede, men også av normalt førlige og som kontorstol av private og offentlig innstanser.

En annen sadelstol som er kjent i dag er *Salli*.

I likhet med *Bambach*, er *Salli* designet for all bruk. Filosofien er stort sett den samme. Med *Salli* blir overkroppen rettet opp i en naturlig S-form, man senker seg ikke ned og pusten blir bedre.

Bilde nr. 27: Mary Gales *Bambach* sadelstol (1980-tallet). Bildet er hentet fra <http://www.bambach.com>.

Bilde nr. 28: *Salli* Classic-stol (1990-tallet). Bildet er hentet fra <http://www.salli.com>.

¹³³ I boken *Design mellom stoler* forklarer Svein Gusrud hvordan Peter Opsvik videreførte formen på denne sadellignende krakken til sin *Capisco*-stol (Gusrud, S. (2008), s. 98).

¹³⁴ ”In Europe original and developer of saddle seats was Dynamostolen in 1980’s and then Bambach in Australia also in the 1980’s, but they came to Europe only in 1993 or so.” E-post fra direktøren for Sallis sadel chair-fabrikk til Michele R. Widerøe (30.01.2009).

¹³⁵ <http://www.bardum.no>: terapiprodukter, Bambach-stoler.

Dette gir en mer aktiv sittestilling med mindre trykk på baksiden av lårene og bedre blodsirkulasjon i benene. De nyere modellene har fått en åpen løsning i fronten for å unngå presset på genitalene.

Forskjellene mellom *Salli*- og *Bambach*-stolene og *Capisco*-stolen er at de to første stoltypene støtter lårene i en ca. 45 graders vinkel, mens *Capisco* ikke gjør det. Den gir ikke støtte på baksiden av lårene når man bruker den som en sadel, og den er heller ikke bred nok som en hesterygg. Noen sier at den ikke engang burde kalles for en sadelstol:

Capisco is not really a saddle chair (sitting in a genuinely riding type of position) at all, but an altered conventional chair with a section between the thighs. If one tries to sit on C as a saddle chair, the pressure on the genitals is very bad. Besides the real saddle chair does not have a back rest and rolls easily. C is too heavy to move fluently and to do that you sit by backing up like to conventional chairs.¹³⁶

Så tilbake til mitt spørsmål om hvorvidt *Capisco*-stolen har en sadelfunksjon. Svaret er nei. Den har ikke en genuin sadelfunksjon, og som jeg har nevnt tidligere heller ikke en genuin sadelform. Min konklusjon er at betegnelsen sadelstol egentlig ikke er riktig når man snakker om *Capisco*.

Ideen med *Capisco*-stolen er kanskje heller ikke å etterligne en sadel. Det kan hende at det kun gjaldt den første prototypen og at behovet for en mer allsidig stol har gjort at sadelformen måtte vike for en annen form, dagens form. *Capisco* er designet for å ha mange forskjellige sittestillinger i én og samme stol – hvor kun én av dem er ryttersittestillingen. Da burde den kanskje ikke hete *Capisco sadelstol*, men *Capisco, den allsidige stolen*.

Capisco-stolen, sammen med *Tripp Trapp*-stolen og *Balans Variable*-stolen, er blitt klassifisert som norske klassikere for sin unike form og funksjon. Dette er noe som virkelig sier noe om stolen. Det var professorene Torstein Nilsen, Dave Vikøren, interiørarkitekten Anne Lise Aas og Svein Gusrud som klassifiserte dem slik i en liste over mange møbler som ses som norske klassikere. Stolene til Opsvik er også valgt på en lignende liste laget i forbindelse med Møbelskjønnutstillingen i 1978. Nettstedet www.insidenorway.no for god norsk møbeldesign fra 1950-tallet lister Opsviks stoler.

---

¹³⁶ E-post fra Mr. Veli-Jussi Jalkanen, direktør for Salli Systems, til Michele R. Widerøe (30.01.2009).

***Conventio*-serien – vippestoler til konferanserom**

Designere har siden 1960-tallet vært involvert i design av konferansestoler. Disse er blitt viktigere i kontraktsmøbelindustrien.¹³⁷ De inntil 1960-tallet eksisterende konferansestolene var lite fleksible og vonde å sitte på. Designere fikk på denne tiden utfordringen om å lage stoler med gode ergonomiske sitteegenskaper.¹³⁸ De skulle være lette å bære, lette å stable, slitesterke og ha en fin form – noe som ikke har vært lett og få har klart.

En av de som klarte utfordringen, var industri- og møbeldesigneren Sven Ivar Dysthe med sin *Laminett*-stol (1964). Stolen ble en storselger med det samme den kom ut. I tillegg til å ha en annerledes form som folk likte, hadde den de kvalitetene som var etterspurt. Den var stablebar, komfortabel og hadde ergonomisk riktige sitteegenskaper.

Laminette menes av mange å være den beste norske konferansestol. Den er solid og med en enkel og praktisk design. Den har stort bruksområde, spesielt kombinert med tilleggsutstyret. Selv i dag, etter snart 20 år på markedet, tilfredsstiller stolen alle relevante krav til god design.”¹³⁹

Men *Laminette*-stolen tok ikke i tilstrekkelig grad hensyn til at mennesket er i konstant bevegelse. Stolens armlener tillater ikke nok frihet. Stolen *Ana* (1980) av Thias Eckoff er derimot mer åpen. Denne stolen kan også fås med puter i sete og ryggstø. Den er både lett å bære og stable, og ble i sin tid en stor salgssuksess. Det er nok få i Norge som ikke har sittet i en *Ana*-stol, sies det. Men spørsmålet mitt er: Har de sittet godt?

Peter Opsvik har gitt et stort bidrag til konferansestolmarkedet, og har per i dag klart å designe stoler som etter min mening er de som har høyest ergonomiske kvaliteter for langtidssittere.

Opsvik har designet noen konferansestoler med meieunderstell, andre med spiralfjærer mot gulv og atter andre med vippearbeidende kropp. De med vippearbeidende kropp har revolusjonert møbelindustrien her i landet. Av dem kan vi nevne alle i *Conventio*-serien (med *Conventio Wing* laget i 2006), *Viola* (2007) og *Penguin* (2008). *Conventio*-serien ble designet med tanke på konferanse- eller møterom. Opsvik la merke til at stoler på konferanserom ikke var komfortable i lengden. ”Noting how uncomfortable the chairs are that are offered to us in conference rooms, in the world’s conference centres and hotels, led

---

¹³⁷ Kontraktsmøbelindustrien er den delen av møbelindustrien som leverer til profesjonelle innkjøpere som hoteller, restauranter, offentlige virksomheter, firmaer og organisasjoner. Møblene blir gjerne levert i store partier og etter anbudsspesifikasjoner. Derfor kalles denne industrien ofte også for anbudsindustrien.

¹³⁸ Høysæther, Ole Rikard (2009), s. 187.

¹³⁹ Stolen fikk *Merket for god design* i 1986, <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/laminette-konferansestol-article1739-289.html> (september 2009).

to the proposal for a simple, lightweight chair that enables users to tilt forwards and backwards.”¹⁴⁰

Den første stolen i en serie på rundt ti forskjellige var en ren trestol og kom i 1996. Den hadde en unik, innovativ form. Stolen besto av en elegant bøydd treplate og treben. Stolene var dessverre tunge, vanskelige å stable og kostbare, og gikk ut av produksjon etter noen år. Opsvik har etter dette designet nye stoler med nye former og materialer uten at hovedideen har forandret seg så mye. Den siste var *Conventio Wing*-stol. Denne stolen har en annerledes form med sitt vingektige sete og ryggstø, men hovedprinsippet er det samme.

***Conventio Wing*-stol:**

I motsetning til de tidligere versjonene av denne stolen, har denne en fordybning i midten og langs både sete og ryggstø. Stolen består av fire vingelignende deler – to i setet og to i ryggstøet, herav navnet *Wing*. Disse ”vingene” er tynne og perforerte med små hull. Grunnene til dette er flere. Det ene er å forhindre at man sklir; en stol uten polstring fører til at man sklir. Det andre er for å gjøre stolen lettere å bære. Dette er en metode som er blitt brukt siden 1930-årene. Designeren Hans Coray brukte dette på sin *Landi*-stol (1938) for Landesausstellung i Zürich. Stolen ble laget i aluminium slik at den kunne brukes både ute og inne. Perforeringen i setet og i ryggstøet skulle gjøre stolene lettere å flytte på, men også for at regnvannet kunne sile gjennom når de ble brukt ute.¹⁴¹

Bilde nr. 29: Peter Opsviks *Conventio Wing 9811*-stol (2006). Bildet er hentet fra HÅG sine arkiver (fotograf: Pål Laukli).

Benene til *Conventio Wing*-stolen har en V-form, noe som henter igjen V-formen fra setet og ryggstøet. Disse holder seg innenfor konturlinjen som setet og ryggen danner. Benene er laget av aluminium og fås i to farger – sort eller sølv. Stolens kropp er laget av polypropylen¹⁴². Stolene fås i seks forskjellige farger: sort, hvit, grå, rød, oransje og grønn. Ved å kunne velge mellom forskjellige farger, er det enklere å finne akkurat den fargen som passer til miljøet stolene skal være i. Stolene fås også med tynne stoffputer både i sete

¹⁴⁰ <http://www.opsvik.no> (2008).

¹⁴¹ Fiell, Charlotte og Peter (2000), s. 193.

¹⁴² Polypropylen (som lages av resirkulerte støtfangere og husholdningsavfall) er ”det mest bærekraftige plastmaterialet på markedet. Dette er et bevisst valg som samsvarer med HÅGs sterke miljøprofil,” sier adm.dir Lars I. Røiri. http://www.hag-global.com/about_hag/news/50.cms.

og ryggstø for ekstra komfort. Disse putene er designet slik at stolene ikke mister sin letthet. Selv om putene dekker hele sitte- eller ryggflaten, forsvinner ikke den designen siden Opsvik har overført den samme vingede formen til dem. Det er også mulig å få armlener som tilbehør eller å velge stoler med fotkryss og hjul. Stolen er blitt ettertraktet ikke bare til møte- og konferanserom, men også til bruk i kantiner, kafeer og biblioteker.

Ergonomi i bruk:

Conventio-stolen kan ligne på en vanlig og konvensjonell stol, men dens vippesystem er innovativt og veldig funksjonelt. La oss se litt på det.

Vippesystemet er laget slik at kroppsvekten lett kan vippe stolen frem og tilbake, og slik variere belastningen på kroppen. Man kan sitte fremoverlent, bakoverlent og i vanlig sittestilling. Når vi sitter i vanlig sittestilling er tyngdepunktet i setet, når vi vipper fremover blir tyngden flyttet til lårene og når vi sitter bakoverlent blir tyngden flyttet til den nedre delen av korsryggen. Dette enkle, men effektive vippesystemet gjør at vi får varierte sittestillinger. På denne måte blir den tidligere nevnte *Balans*-teorien tatt i bruk. Brukeren oppnår likevekt og balanse. Denne stolen skal hjelpe oss å finne den sittestillingen vi trenger når vi trenger den, ved konstant å variere på tyngdepunktet. Den gjør at vi holder oss i bevegelse. Opsvik viser dermed, med denne løsningen, en annerledes og utradisjonell måte å imøtekomme behovet for en dynamisk sittemåte på.

When one sits dynamically and tilts the chair at different angles, the areas of pressure between one's body and the surface of the chair are distributed to different parts of the body and one thereby avoids the negative feeling of a "hard seat". Uncomfortable pressure on the sensitive spine may be avoided by the V-shape in the centre of the backrest; instead, the pressure will be distributed between the muscles on either side of the spine. It is important that the surface of the seat provides friction when it comes into contact with the seated person's clothes. Perforation or holes counteract stickiness.¹⁴³

Den buende avslutningen i setet er dermed optimal. Når setet er laget slik at det er bøyd nedover, elimineres den skarpe kanten under knærne, noe som er viktig for å unngå at blodsirkulasjonen til benene stoppes. Stolen svikter litt når man sitter i den på grunn av plastmaterialet, noe som gir ekstra sittekomfort. Fordypningen i ryggstøet gir avlastning for ryggraden, som ikke kommer i kontakt med stolen. Ryggraden holdes fri. Dette er en helt annen vinkel enn *Capisco*-stolen, som skulle støtte ryggraden. Det samme skjer med stolens sete. Setets fordypninger har en lignende funksjon; den kommer i kontakt med musklene og ikke med halebenet, noe som føles komfortabelt.

---

¹⁴³ Opsvik, Peter (2008), s. 87.

Denne stolen imøtekommer også kravet om å være lett å stable. Polypropen er et materiale som er lett, noe som gjør stolen lett å håndtere. Den er svært lett å sette ut og rydde på plass igjen. Selv om stolene er laget av tynn plast, tåler den hard bruk. Den er også lett å vedlikeholde. Opsvik har virkelig tenkt på hva som trengs i et konferansemiljø. Denne stolen har gode ergonomiske løsninger, men den har også mange innovative sider som i tillegg til sin annerledes form har gjort den fortjent til mange priser. Dette tas opp igjen i kapittel 3.

Et avsluttende spørsmål

Etter at jeg nå har gjennomgått Opsvik sine ergonomiske løsninger for det å sitte, kan det være på sin plass å avslutte kapittelet med å spørre om det finnes teorier om viktigheten av bevegelse og variasjon i sittestilling langt tilbake i tid?

”Stoler for variasjon og bevegelse er ikke et helt nytt fenomen i Norge,” skriver kunsthistoriker Eldar Høidal.

Også for hundre år siden ble det laget kontorstoler med metallunderstell og trinsehjul der setehøyden kunne varieres etter benlengden til brukeren og ryggstøtten tilpasses individuelle behov. Disse funksjonene var like mye grunnlagt med behovet for å få mest mulig effektivitet og fleksibilitet ut av arbeidsstyrken som behovet for å skaffe ergonomisk riktige stoler. For hadde brukeren først funnet sin setehøyde og justert ryggen slik den skulle være, ble det ikke så variert sittestilling med disse stolene heller.¹⁴⁴

Når det gjelder teorier om viktigheten av bevegelse og variasjon før Opsvik, vil jeg nevne et par designere som uttalte seg om dette på 1970-tallet. Den første er Emilio Ambasz, som på 1970-tallet designet stolen *Vertebra*:

Vertebra-stolen (1974–1976) er den første kontorstolen med automatisk regulering. Stolen er designet for å kunne reagere på, og tilpasse seg, brukerens kroppsbevegelser, og skal på den måten bidra til økt komfort og støtte. Designeren ønsket å skape den ideelle stolen, en stol som var så integrert i brukerens form at den praktisk talt ble usynlig og umerkelig, og virket som en forlengelse av den menneskelige kroppen. Stolen vant ID Award of Excellence of Design i 1977, og stimulerte til videre forskning på ergonomisk design av kontormøbler, som vi ser en fortsettelse av i dag.¹⁴⁵

---

¹⁴⁴ Eldar Høidal om arbeidstoler i: <http://www.mobelfagligsenter.no/?cid=15>

¹⁴⁵ ”The ‘Vertebra’, introduced in 1976, is the first automatically adjustable office chair, designed to respond and adapt to the movements of the user's body and provide comfort and support. Designer Emilio Ambasz, who was born in Argentina and educated in the United States, sought to create the ideal chair in ‘Vertebra’, one that was so integrated with the form of the occupant as to become virtually invisible and undetectable, functioning as an extension of the human body. The ‘Vertebra’ chair won the ID Award for Excellence of Design in 1977, and stimulated subsequent research in the area of ergonomically designed office furniture, which continues to this day.” Heilbrunn Timeline of Art History. New York: The Metropolitan Museum of Art, 2000 www.metmuseum.org/toah/ho/11/sa/ho_1989.48.htm (oktober 2006).

Den andre er den berømte amerikanske designeren Niels Diffrient i verket *Human Scale* (1974 og 1981). Som navnet indikerer, dreier disse bøkene seg om ergonomi. De er blitt et referanseverk for designere i USA, men også i verden for øvrig. Diffrient skriver: ”Den perfekte stolen finnes ikke ... selv den beste stolen er bare bra for noen timer, da må man reise seg.”¹⁴⁶

Er det mulig at Diffrient på denne tiden hadde skjønt dette med behovet for variasjon? Og hvorfor ikke da prøve å designe en stol som gir mulighet for variering av sittestillingen? Niels Diffrient har designet gode ergonomiske stoler som støtter kroppen og er justerbare, men de kan ikke sammenlignes med graden av variasjon som finnes i Opsviks stoler.

Her i landet hadde en designer allerede på 1960-tallet lignende ideer som Peter Opsvik når det gjelder konferansestoler – om behovet for bevegelse i sittestillinger. ”I en studentoppgave i 60-årene tegnet Svein Asbjørnsen en stol med helt sitteskall som kunne vippe forover og bakover. Ideen ble utviklet videre med HÅG fra 1985, og resulterte i konferansestolen *Air* med fjærende front i setet og fjærende øvre del av rygg.”¹⁴⁷

Svein Asbjørnsen (1943–) er en norsk interiørarkitekt og møbeldesigner. Han fikk diplom ved Statens håndverks- og kunstindustriskole i 1967. Han startet sitt eget firma i 1969. Han har oppnådd mye innenfor møbelindustrien, og har vært en pioner på mange områder.¹⁴⁸ Han har vunnet en rekke designpriser, blant annet Nordisk bransjeråds konkurranse i 1979 med møbelserien *People are different* i samarbeid med Jan Lade. I et intervju forklarer han hvordan ulike mennesker (forskjellig alder og størrelse) har ulike sittebehov, noe som krever ulike møbleringsløsninger.¹⁴⁹ I serien *People are different* viser designerne at ulike kropper krever ulike møbler og ulik støtte – noe som minner oss om tankegangen bak *Tripp Trapp*-stolen. Det som er mest interessant i vår diskusjon om *bevegelse og variasjon*, er neste påstand av Asbjørnsen, hvor han i likhet med Opsvik også mener at kroppen trenger bevegelse.

I mi studietid var det eit meir statisk ideal som rådde grunnen. Det vart teke mål av menneskeskroppen, og meininga var at stolane skulle tilpassast standardmål i ei statisk sittestilling. Eg fekk det tidleg for meg at det var best med rørsle for kroppen også i sitjande stilling. I tillegg har eg alltid meint at ulike menneske og ulike situasjonar krev

---

¹⁴⁶ Fiell, Charlotte og Peter (2000), s. 520.

¹⁴⁷ <http://www.mobelfagligsenter.no> av Eldar Høidal.

¹⁴⁸ ”I 1969, i samarbeid med Jan Lade, endret han norsk stoppmøbelproduksjon med stolen *Ecco*, der kaldstøpt skum ble formet rundt stolens stålramme.” Store norske leksikon, http://www.snl.no/Svein_Asbjornsen.

¹⁴⁹ Svein Asbjørnsen til Michele R. Widerøe (20.12.2008).

ulike møbelformer. Utfordringa har vore å tilpasse dette grunnsynet til ein industriell produksjonsform.¹⁵⁰

Med tanken på menneskets behov for bevegelse i sittende stilling, tok Asbjørnsen opp igjen studentoppgaven sin, og i samarbeid med HÅG ble en ny konferansestol ved navn *Air*¹⁵¹ satt i produksjon i 1985. ”... ein vippe-mekanisme som vi fekk utvikla for snart femten år sidan. Han gjev eit fleksibelt stolsete som kan følgje rørslenene til brukaren, samstundes som han gjev stabil støtte og kan vere ein byggekloss i mange møbeltyper.”¹⁵² *Air* hadde en altfor komplisert vippemekanisme. ”*Air* var en stol som hadde fjær i forkant av setet og en rygg som vippet bakover ... Glassfiberfjær i forkanten var en komplisert løsning som kunne knekkes hvis de ble bøyd for mye. Så stolen ble tatt ut av produksjon.”¹⁵³

Videreføring av denne stolen var kontorstolen *Signet*, som i tillegg til fjær i forkant av setet hadde et beslag som vippet bakover, kalt for *Split*-konsept. Grunnen til at *Signet* gikk ut av produksjon ”var kanskje et resultat av markedet som var mer i favør av den tradisjonelle vippbevegelsen. Den som vipper fremover og bakover i en og samme mekanisme.”¹⁵⁴ Videreføring av stolen *Signet* er *HÅG 09*, som er i kommersiell produksjon hos HÅG AS i dag.¹⁵⁵

Som svar på mitt opprinnelige spørsmål om hvorvidt det finnes teorier om viktigheten av bevegelse og variasjon i sittestilling langt tilbake i tid, må jeg si både ja og nei. Det er riktig å si at det fantes designere som tenkte på bevegelse og variasjon, men jeg mener at ingen av dem har klart å gjennomføre ideene på samme måte som Opsvik har gjort – noe som vises i hans brede stolproduksjon som er i kommersiell produksjon.

”Opsvik var nok ikke den første som kom på ideen om variasjon i bevegelse i Norge. Det var et resultat av tankene som var i tiden. Mye inspirert av A.C. Mandals

---

¹⁵⁰ Høidal, Eldar (2004): *Møbeldesignaren Svein Asbjørnsen*, Årbok for Sykkylven, s. 5.

¹⁵¹ Har ikke klart å få tak i bilde. Det ligger ikke i HÅGs arkiv, som jeg fikk tilgang til i 2009.

¹⁵² Eldar, Høidal (2004): *Møbeldesignaren Svein Asbjørnsen*, Årbok for Sykkylven, s. 6.

¹⁵³ Carl Peter Aaser, tidligere utviklingssjef for HÅG, til Michele R. Widerøe (august 2009).

¹⁵⁴ Carl Peter Aaser, tidligere utviklingssjef for HÅG, til Michele R. Widerøe (august 2009).

¹⁵⁵ ”Split-konseptet er også døme på ein produktidé som vi har halde på lenge og som det først no er mogeleg å ta ut potensialet til. Det er Split-systemet som har vore det berande i kontorstolserien HÅG Signet, som har vunne fleire internasjonale designprisar. Det er også berande i den nye serien H09 som HÅG no lanserer på fleire internasjonale marknader, samt i kolleksjonar hos Modi Skandinavia i Stordal og Slettvoll på Stranda. Split-beslaget gir eit stabilt feste slik at nakke- og korsryggstøttene kan bli regulerte og festa der det passer best for den einskilde brukaren. Den første avtalen på dette beslaget vart gjort med HÅG i 1980.” Høidal, Eldar (2004): *Møbeldesignaren Svein Asbjørnsen*, Årbok for Sykkylven, s. 6.

fantastisk bok om menneskekroppen. Mange designere prøvde seg på forskjellige løsninger – noen av løsningene ble vellykket, andre ikke.”¹⁵⁶

Opsvik har i tillegg til sin brede produksjon skrevet en bok om emnet. I boken forklarer han det som etter min mening er den viktigste forskjellen mellom ham selv og mange andre stolformgivere i Norge og i verden – at variasjon er viktigere enn støtte. Basert på dette har han dedikert en stor del av sin karriere til å prøve å bryte med konvensjonelle sittevaner. Dette er ikke alltid lett, men som vi har sett er det heller ikke en umulig oppgave – noe som vises i etterspørselen stolene hans har både nasjonalt og internasjonalt.

Det som må ha vært en stor utfordring for ham, er å lage funksjonelle stoler som har en form som appellerer til folk. Dette blir temaet i det neste kapittelet.

---

¹⁵⁶ Carl Peter Aaser, tidligere utviklingssjef for HÅG, til Michele R. Widerøe (august 2009).

Kapittel 3: Diskusjon om estetikk

Dette kapittelet kommer til å handle om hvorvidt Peter Opsvik lar et resultat av en funksjonsanalyse styre formen på sine ergonomiske stoler. Jeg vil innlede dette kapittelet ved å stille et viktig spørsmål: Er det mulig for en kreativ designer å fokusere bare på det ergonomiske aspektet i utformingen av en stol?

I forrige kapittel har vi sett hvordan Opsvik mener at han setter funksjon opp mot estetikk og påstår at det viktigste er å la funksjonen bestemme det meste. Videre sier han også i samme intervju: ”En viss grad av formfrihet har man likevel.”¹⁵⁷ Etter min mening har noen av disse stolene en *stor* grad av formfrihet – ikke bare til en viss grad, som han sier. Opsvik har brukt god tid på å gi stolene et formuttrykk som ikke bare er basert på det funksjonelle, noe jeg skal prøve å vise i dette kapittelet.

En anelse av funksjonalisme og strukturell estetikk

I et intervju der Opsvik ble spurt om formen på stolene *Balans Variable* og *Tripp Trapp* sier han selv om hvorvidt formen forklarer funksjonen: ”Kanskje har det også ligget en liten protest mot de herskende idealene som har verdsatt estetikken så høyt.”¹⁵⁸

Opsvik og mange andre nyutdannede designere som begynte å bli kjent på 1960-tallet hadde sin bakgrunn i den norske funksjonalismens uttrykk. Denne norske funksjonalismen stammet fra designere som Alf Sture og Adolf Relling, som la vekt på den norske nøkternhet. Denne nøkternheten kom med de vanskelige årene etter krigen. ”Da ble alle ressurser og all mental oppmerksomhet rettet inn mot å reise landet på nytt etter krigens forsømmelser. Den norske nøkternheten har mange talende uttrykk i enkle og funksjonelle lenestoler produsert i store og små bedrifter fra 1940-årene og fremover.”¹⁵⁹

Opsvik var tidligere i sin karriere, og er fortsatt i dag, påvirket av denne funksjonalismen og nøkternheten, noe som var det motsatte av å være interessert i estetiske ideer, massekonsum, materialisme og bruk-og-kast-mentaliteten. Et godt eksempel er hans *Tripp Trapp*-stol, som er miljøbevisst med tanke på at den kan brukes av mange generasjoner slik at man unngår å kjøpe stadig nye stoler og kaste de gamle. Peter Opsvik viser den norske nøkternheten i sin design, noe som bekrefter tilhørighet og identitet. Hans mål med produktene er at de skal være gode for kroppen, ikke først og fremst for øynene.

---

¹⁵⁷ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*, Byggekunst, Nr. 1, s. 470.

¹⁵⁸ Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*, Byggekunst, Nr. 1, s. 470.

¹⁵⁹ Høidal, Eldar (2007), s. 79.

De ergonomiske stolene til Opsvik viser et klart fokus på funksjonalitet som minner meg om strukturelle begreper (strukturell estetikk). Strukturell estetikk er knyttet til en viktig skole for industridesign, nemlig Ulm-skolen. Ulms designskole (Hochschule für Gestaltung) var et internasjonalt senter for opplæring, utvikling og forskning av industridesignprodukter. Designere ble utdannet innen fem områder: industridesign, visuell kommunikasjon, bygning, informasjon og film. I de første årene fra 1953–56 var skolen sterkt påvirket av rektor Max Bill som så skolen som en fortsettelse av Bauhaus:

”The Ulm Model”: The years from 1953 through 1956 were heavily influenced by Max Bill, the first rector. He saw the HfG as a continuation of the Bauhaus, as was officially declared in a prospectus in 1952. However, only a few years later, in 1956, the school saw its first controversial debates over teaching methods and the curriculum. The younger lecturers demanded an independent teaching model rooted in science and theory, which would conflict with the concept propagated by the ”followers of Bauhaus”. The designer should be an equal partner in the decision-making process of industrial design rather than a superior artist.¹⁶⁰

For disse designerne er form og struktur det samme. Gjenstandene har ikke et skall; de er kun strukturen, skjelettet, noe som gjør at man kan se det tekniske system som holder gjenstanden sammen, det gjenstanden er laget av. Den strukturelle estetikk har også mye å gjøre med klarheten og helheten som produktet kan ha, men også med relasjonen den har med de funksjonene som skal oppfylles.

Tripp Trapp- og *Balans Variable*-stolen er etter min mening klare eksempler på strukturell estetikk. Opsvik viser strukturene i produktene sine; ingenting skjules under skallet, det er stort sett den rå konstruksjonen som vises frem.

Strukturell estetikk er, som vi har sett, påvirket av funksjonalistene med sitt ønske om å vise funksjonene bak produktene. Arkitekten Arne Korsmo (1900–1968) uttalte det slik: ”Oppbygning begynner ikke med skallet, med den ytre form, men innenfra med det naturlig tekniske uttrykk og dets muligheter for form.”¹⁶¹

Jeg mener ikke å si at Opsvik er en funksjonalist, men i likhet med funksjonalistene viser Opsvik strukturen i stolene. Han nedtoner også gjenstandens estetiske kvaliteter – han er i likhet med funksjonalistene sparsom i materialbruken og er opptatt av funksjonen. Det finnes heller ikke unødvendige dekorasjoner eller detaljer i noen av hans møbler,¹⁶² noe som i likhet til funksjonalistene var viktig, der møblene skulle ha en funksjon som sto til nytte for allmennheten. Forskjellen er at hans møbler faktisk er funksjonelle, i motsetning

---

¹⁶⁰ http://www.hfg-archiv.ulm.de/english/the_hfg_ulm/history.html (vår 2009).

¹⁶¹ Gusrud, Svein (2008), s. 85.

¹⁶² Noe som vises i *Tripp trapp*-stolen (den uten tilbehør) og *Balans Variable*-stolen.

til mange av de funksjonalistiske møblene som har vist seg å ikke være så funksjonelle, noe vi har sett i kapittel 1 om Breuers stol. Han har heller ikke det kalde uttrykket som kommer frem i bruk av skinn og stål, som er så karakteristisk for mange av de funksjonalistiske møblene.

Opsvik er opptatt av funksjon, men han er også en morsom og leken designer som etter min mening har et klart estetisk program bak stolene sine. Selv om han ikke sier det selv, er disse stolene ikke bare ren struktur. Til tross for den norske nøkternheten klarer Opsvik å sprengre grenser med sin unike tolkning av funksjon og form.

Formuttrykk i de fire valgte stolene

”Design er en symbiose mellom form og funksjon. I en designmessig sammenheng er det ikke meningsfullt å skille de to begrepene fra hverandre.”¹⁶³
Svein Gusrud

***Tripp Trapp*-stolen:**

Det første som slo meg da jeg så *Tripp Trapp*-stolen til Opsvik, var dens likhet med barnestolen *Zigzag* av Gerrit T. Rietveld (1888–1964). For meg gir *Tripp Trapp*-stolens visuelle enkelhet assosiasjoner til *Zigzag*-stolen.

Det første trekket jeg ser, er at ingen av dem har ben. Det andre er at stolstøtten er diagonal. Det tredje er at stolens form holder seg innenfor en usynlig ramme, der ingen av elementene stikker ut. På grunn av dette bruker ikke stolene mye plass i rommet. Begge stolene er laget av tre, med få elementer. Elementene er satt sammen på en enkel måte, men likevel viser de til en kompleks konstruksjon og en gjennomtenkt analyse. *Tripp Trapp*-stolen har noen bøyde elementer, noe som gir den et mykere uttrykk.

Bilde nr. 30: Gerri T. Rietvelds *Zigzag*-stol (1934). Bildet er hentet fra http://www.bonluxat.com/a/Gerrit_T._Rietveld_Zig_Zag.html.

Ifølge Grøndahl er denne observasjonen om stolens likheter også blitt gjort i en katalog til utstillingen *Kid Size*.¹⁶⁴ I Röhsska museets katalog nr. 7 står det: ”The design is

¹⁶³ Gusrud, Svein (2008), s. 77.

formally rooted in Rietveld's *Zigzag* chair; the reduction of the design to the structure reduces the weight."¹⁶⁵ Som vi kan se, trekkes det også her frem formale likhetstrekk som defineres som en knapphet i designet som stolene har til felles.

Grøndahl argumenterer derimot i avhandlingen sin for at *Tripp Trapp*-stolen ikke kan kobles til Rietvelds stol siden *Zigzag*-stolen ikke er laget med utgangspunkt i barnets fysiske behov, noe *Tripp Trapp*-stolen er. Jeg mener derimot at disse stolene kan kobles sammen, kanskje ikke ut fra funksjonen eller retttere sagt ergonomiske ideer bak dem, men ut fra det estetiske uttrykket. Jeg er enig med Grøndahl om at *Tripp Trapps* geometrisk uttrykk er et resultat av en analyse av barnets behov, noe *Zigzag* ikke er, men det er ikke det som poengteres i utsagnet fra katalogen; det er deres likhet i formen.

Riktignok er *Zigzag* basert på De Stiljs filosofi,¹⁶⁶ som "reduerte det formalt strukturelle til en konstruksjon av få, men grunnleggende geometriske former, hvor det rettvinklede var overordnet,"¹⁶⁷ noe *Tripp Trapp* ikke er. Men dette betyr ikke at *Tripp Trapp* ikke ligner i form på *Zigzag*. *Tripp Trapp* er i likhet med *Zigzag* ganske firkantet og hardt vinklet. Det er lett å se hvordan de rettvinklede linjene lager geometriske former. Når vi for eksempel ser på stolen fra siden, legger vi fort merke til den trekanten som kommer frem der alle horisontale linjer, fra sete og fotplate og fotstykkene treffer den diagonale sidevangen. Eller når vi ser på stolen forfra, ser vi rektangelet som lages av stolens ytre grenser.

Opsvik sier at *Tripp Trapps* formuttrykk er preget av en tegning han lagde da han kom på ideen om å lage en stol for barn, forklarer han i et intervju med Grøndahl. Hun beskriver det slik:

Først tegnet han bordplaten. Til denne tegnet han barn i ulike størrelser, alle med underarmen hvilende på bordplaten og albuen i 45 graders vinkel. Så ga han alle figurene et sete og fotstøtte under føttene. Da han så alle figurer slik på rad, oppdaget han at ryggstøtten var i samme høyde for alle figurene. Det var bare setet og fotstøtten som varierte i høyde. For å binde alle elementene sammen, tegnet han en struktur som like gjerne kunne hatt et annet formspråk, men han endte opp med den enkleste mulig, forteller Opsvik – en diagonal fra ryggstøtet, over setet, over fotbrettet og ned til gulvet. ... Det så naturlig ut med en skråstilt strek, for da fikk han alle platene på linje til å henge.¹⁶⁸

Mens Opsvik forklarer formen til *Tripp Trapp*-stolen som et resultat av en funksjonsanalyse fra sin egen tegning, forklarer professoren og designeren Svein Gusrud

---

¹⁶⁴ Grøndahl, Winge (2007), s. 38.

¹⁶⁵ Grøndahl, Winge (2007), s. 38.

¹⁶⁶ De Stiljs var en hollandsk bevegelse hvor G.T. Rietveld var en sentral person.

¹⁶⁷ Grøndahl, Winge (2007), s. 38.

¹⁶⁸ Grøndahl, Winge (2007), s. 34.

formen til denne stolen på en annet måte. Gusrud mener at Opsvik har brukt skjemaene som Ulrich Burandt brukte i sin tid for å vise størrelsesvariasjoner på barn og stoler i bøkene sine.¹⁶⁹

Som vi har sett tidligere, påpeker juryen ved Norsk Designråd at denne stolen på en unik måte har kombinert funksjon *og estetikk* – noe som viser at estetikk er en viktig faktor. Denne stolen har etter min mening estetiske kvaliteter som viser til at den ikke bare er et resultat av en tegning eller en ren funksjonsanalyse, men at det også er klare tanker om ”forskjønning”. Med det mener jeg at Opsvik har tenkt mye på den visuelle formen og om den er tiltalende eller ikke.

Dette kan oppleves som en kontradiksjon til det jeg tidligere har sagt om strukturell estetikk, men det er det ikke. Designet viser klart strukturen i stolen, men det viser også klare tegn på estetisering. La oss begynne med å se på baksiden av setet og fotplaten. Her kan vi legge merke til at de ikke ender rett som i fronten. Platene avsluttes på en elegant oppmyket måte, med samme avrundede elementer som i ryggbøylen, men uten funksjonell betydning. Ryggbøylen er kurvet slik at den er tilpasset formen på barnets rygg, men platenes runde former tilfredsstillende ingen funksjonelle behov. Bruken av disse myke linjene er ifølge min vurdering et rent estetisk grep.

Dette bekreftes av Opsvik i et intervju: ”Det ble arbeidet mye med det visuelle uttrykket til *Tripp Trapp*. Selv om selve konstruksjonen syntes avklart, ble utarbeidelsen av den finpusset og endret i flere stadier før den endelige modellen, slik vi kjenner den på markedet i dag, sto klar.”¹⁷⁰ Uttrykket ”finpusset” refererer ikke bare til funksjonene som måtte til for å oppfylle internasjonale krav om sikkerhet¹⁷¹, men også hans egne estetiske krav.

I dag har stolens estetiske kvaliteter virkelig fått oppmerksomhet. Hvis vi ser tilbake på hvordan stolen var da den kom i 1973, kan vi se at det da bare var mulig å få den i klarlakk naturbøk, rødbeiset eller brunbeiset, uten puter eller annet tilbehør enn babybøylen. I dag kan man velge mellom tolv forskjellige farger, puter og tilbehør. Putetrekk og tilbehør kommer også i en rik variasjon av stoffer og farger som matcher – noe som gjør det enklere å tilpasse stolen til individuell smak og individuelle miljø.

---

¹⁶⁹ Svein Gusrud til Eldar Høidal (18.09.1996). Gusruds uttalelse kan jeg ikke bekrefte eller avkrefte siden jeg ikke har klart å få tak i bøkene til Burandt.

¹⁷⁰ Grøndahl, Winge (2007), s. 38.

¹⁷¹ Høidal, Eldar (2007), s. 197.

Når det er så mange farger å velge mellom, kan det også være vanskelig for kjøpere å velge en farge som barn kan like. For å løse dette problemet, har Stokke laget en *Imagination Ark* slik at barn selv kan fargelegge stolen i yndlingsfargen sin.

På tegningen ser vi en hage full av farger, blomster, sommerfugler og mange andre vakre elementer. Det er også avbildet fire barn i forskjellig alder. Disse sitter på hver sin *Tripp Trapp*-stol. Noen farger er duse, andre sterke, og stolene har ingen farger. Linjene i tegningen er myke og kontrasterer med de rette linjene til stolene. Ideen er at barn selv skal fargelegge det som mangler – fargen på *Tripp Trapp*-stolene.

Ideen til Stokke er bra, og har etter mitt syn en dobbel mening: På den ene siden virker arket som et hjelpemiddel for foreldre, og på den andre siden reklamerer den for stolens estetiske kvaliteter. Hva som er årsaken til denne fokuseringen på *Tripp Trapps* estetikk i de senere årene, kan være så mangt.

Bilde nr. 31: *Imagination Ark* (2009). Bildet er hentet fra <http://www.stokke.no>.

Etter min mening er en forklaring et behov for fornyelse hos Opsvik og Stokke på grunn av sterk konkurranse i barnestolmarkedet. Da denne stolen ble lansert, hadde den ingen konkurrenter, så det var nok å fokusere på funksjonene. I dag er denne unike og revolusjonerende funksjonen ikke ny lenger. Nå må *Tripp Trapp*-stolen konkurrere med både kopier og andre nye og kreative løsninger.

Det er blitt hevdet at den største konkurrenten til en *Tripp Trapp*-stol er en brukt *Tripp Trapp*-stol. Vi kan enten tro eller ikke tro på denne påstanden. Jeg tror at grunnen til at denne stolen fortsatt er populær nasjonalt og internasjonalt, er at Stokke og Opsvik har et tett samarbeid hvor de har klart å vektlegge både det funksjonelle og det estetiske aspektet.

Balans Variable-stol:

”Då vi började arbeta på 70-talet var vi så fulla av hundratals ideer att vi inte tog oss tid til finarbetet med formen. Nu har jag passerat 60 och kan ta mig tid att arbeta med estetik och detaljer.”¹⁷²

Selv om Opsvik er imot å legge vekt på estetik, er ikke hans stoler for *Balans*-serien etter min mening bare funksjonelle sittemaskiner der funksjon er det eneste som er blitt lagt vekt på. Det visuelle uttrykket er spennende og verdt å analysere.

Når jeg ser på dagens *Balans Variable*-stolens uttrykk, gir de meg assosiasjoner til 1940-tallets amerikanske stil kalt ”Streamline”, eller ”Organic design”. Som navnet tilsier var designet av det meste som ble laget preget av en strømlinjeformet form. Formen skulle symbolisere dynamikk og fremtidstro. Representanter for stilen i møbelformgivning var Eero Saarinen (1910–1961) og Charles Eames (1907–1978).¹⁷³

Stolen gir meg også assosiasjoner til den skandinaviske stilen av den finske designeren Alvar Aalto. Stilen fikk navnet ”organisk funksjonalisme”. De mest kjente representantene var Alvar Aalto (1898–1976) og den svenske Bruno Mathsson (1907–1988). Begge har designet møbler som er blitt skandinaviske klassikere og har vært i kontinuerlig produksjon siden 1940-tallet.

Bilde nr. 32: Alvar Aaltos *Paimi*-stol (1931–1932). Bildet er hentet fra <http://www.artek.fi>.

Den organiske funksjonalismen karakteriseres for

... å bruke bøyet, laminert trematerial for å gi møblene en funksjonell oppbygning, et moderne uttrykk og en høy sittekomfort. Disse produktene var likevel håndverksmessig

¹⁷² Ifølge Opsvik i et intervju til Grøndahl handler sitatet om et intervju om Balans-konseptet og ikke om Tripp Trapp som det står i Röhsska museets katalog. Elton, Lars og Peter Opsvik (2000): *Peter Opsvik*, Röhsska museets katalog, nr. 7, s. 12.

¹⁷³ Høidal Eldar for <http://www.mobelfagligsenter.no/?cid=14> (høst 2008).

fremstilt, og prismessig ikke tilgjengelig for den jevne forbruker. Etter krigen ble produksjonen av trelaminat forbedret og tilpasset industriell framstilling.¹⁷⁴

Balans Variable-stolen har en tilsvarende form, som er preget av myke avrundede og frie linjer, ikke geometriske. Det er en kontinuitet i stolens utforming. Stolen spiller på det organiske, med en sammenhengende linje som binder de to endene sammen. Hver ende er markert med puter i samme form. Opsvik har lagt vekt på disse funksjonelle delene for å vise at de er de viktigste elementene. Bruken av bøyd laminert tre tilsvarer Alvar Aaltos materialbruk i *Paimio*-stolen. Opsvik bruker derimot puter for å gi stolen bedre sittekomfort, noe Alto ikke gjorde. Putene hadde i begynnelsen en rent funksjonell karakter, men i dag spiller de også en stor rolle i stolens estetiske uttrykk. Farge og materialer på stoffet er av stor betydning for stolens estetiske budskap. Putene brukes bevisst i dag, etter min mening, for å gi et spesifikt estetisk uttrykk. Det estetiske uttrykket varierer avhengig av hvilken kjøpegruppe formgiveren vil treffe. Uttrykket kan være ungdommelig, feminint, maskulint, elegant eller nøytralt. Dette vil bli bedre forklart i løpet av de neste sidene.

I Opsviks uttalelse om at ”då vi började arbeta på 70-talet var vi så fulla av hundratalls ideer att vi inte tog oss tid til finarbetet med formen,”¹⁷⁵ hevder han at de ikke har lagt stor vekt på stolens form. Dette er jeg ikke enig i. Han har etter min mening tatt hensyn til form og estetikk da stolene kom på markedet, og enda mer i dag. For å støtte min påstand, baserer jeg meg på salgsprofileringen av tidligere produsent Stokke og av dagens divisjon Varier.

Da den første *Balans Variable*-stolen ble vist på møbelmessen i København i 1979, hadde stolen et annerledes formuttrykk enn dagens stol (oppe til venstre i bilde nr.33):

Bilde nr. 33: Peter Opsviks eldre modeller av *Balans Variable*-stolen. Bildet er hentet fra Stokkes arkiv.

¹⁷⁴ Høidal Eldar for <http://www.mobelfagligsenter.no/?cid=14> (høst 2008).

¹⁷⁵ Ifølge Opsvik i et intervju til Grøndahl handler sitatet om et intervju om Balans-konseptet og ikke om Tripp Trapp som det står i Röhsska museets katalog. Elton, Lars og Peter Opsvik (2000): *Peter Opsvik*, Röhsska museets katalog, nr. 7, s. 12.

Balans Variable-stolen var da laget i heltre oljet bøk, med svart ullstoff på putene og skumgummi inni. Stolen har gjennomgått en del forandringer siden da, ikke bare på grunn av funksjonelle svakheter¹⁷⁶, men også i formuttrykket. På bildet (øverst og i midten) ser vi at løperne er spisse i endene (Bilde nr 33). Dette er blitt myket opp i den senere versjonen. Det samme gjelder putene, som i dag har fått en mer avrundet form.

I dag er stolens salgsprofiler ganske annerledes enn på 1980-tallet. Variers nettside og brosjyrer vitner om en fokusering på farger og forskjellige stoluttrykk, noe som ikke kom så tydelig frem tidligere da funksjon var i fokus.

På bildet kan man se at stolen har en sterk og klar blå farge i setetrekket og en lys trefarge i vangene (naturlakket). Dette er en friskere versjon av stolen enn det vi har sett tidligere, der fargene ikke var blitt lagt vekt på. Legg også merke til at hele miljøet rundt stolen er friskt og fargerikt, med grønne sjøstøvler i bakgrunnen, et knall rosa teppe på gulvet og et blomstret tapet på veggen. I likhet med tidligere brosjyrer ser vi en smilende ung dame. Damen er i dette tilfellet plassert foran et skrivebord med bøker i en hjemlig atmosfære; vi kan forestille oss at hun er student. Både klærne hennes og møblene er av moderne design som appellerer til unge studenter. Mitt poeng er at det funksjonelle ikke er så mye i fokus. Grunnen kan være at det ikke er nødvendig å forklare hvordan denne stolen brukes nå. Det har de fleste fått med seg, så nå må de selge formen på stolen.

Det neste eksempelet viser en helt annet innfallsvinkel til stolen. Den understreker funksjonene ved å vise til ulike måter å sitte på denne stolen. Dette betyr ikke at de har lagt til side fokuseringen på estetikk.

Bilde nr. 34: Peter Opsviks *Balans Variable*-stol, salgsbrosjyre (2008). Bildet er hentet fra Variers arkiv.

¹⁷⁶ Stolen hadde en brattere setevinkel enn dagens stol som var bedre for ryggen, men som ga for stort press under leggen.

Bilde nr. 35: Peter Opsviks *Balans Variable*-stol, salgsbrosjyre (2009).
Bildet er hentet fra Variers arkiv.

På bildet ser vi tre stoler. På stolene sitter en kvinne iført kun en svart badedrakt og med oppsatt hår. Meningen kan være å vise et klart bilde av hvordan kroppen oppfører seg når man sitter på stolen, men dette kan umulig være det eneste. Kvinnemodellen har slanke, elegante armer og ben, nesten skulpturelt. Håret er satt opp slik at det viser en elegant og høy nakke og hals. Som vi kan se, har ikke dette bildet en fokusering på farge som i det forrige. Den grå skalaen og skyggespillet minner meg om et kunstnerisk svart og hvitt fotografi der de buede, organiske og elegante linjene er hovedtema.

Som vi har sett tidligere, vektlegger ikke Varier ergonomi så sterkt i sine bildepresentasjoner som tidligere plakater av stolen gjør når de viser allsidighet i sittestillingen som et hovedpoeng der det estetiske er dempet eller fraværende. Det kan forstås slik at det var viktig å forklare hvordan denne ”rariteten”¹⁷⁷ virket, noe som kanskje ikke er spesielt viktig i dag. Eller det kan skyldes at konkurransen i markedet er blitt så mye større, med mange nye modeller som utfyller lignende funksjoner. Dette kan jeg ikke si sikkert – men det er én ting jeg er sikker på, og det er at Opsvik nå har hatt tid til å tenke på detaljer og estetikk. Han har samtidig klart å beholde den opprinnelige modellen slik den var for 30 år siden, noe som gjør stolen til en klassiker.

***Capisco*-stolen**

Kan funksjonen forklare de estetiske valgene?

Før Peter Opsvik begynte å samarbeide med HÅG i 1973, var det ikke vanlig å bruke designere i kontorstolbransjen i Norge, forteller Torgeir Mjør Grimsrud, tidligere

---

¹⁷⁷ Uttrykk brukt av Stokke-medarbeidere. Brukt også av Eldar Høidal: Høidal, Eldar (2007), s. 83.

hovedeier av HÅG. Det var heller ikke vanlig i utlandet, med unntak av bedriftene Vitra fra Tyskland og Herman Miller i USA. I Skandinavia var det bare danske Kevi som brukte en designer, og da til å tegne nye dobbeltrinser, ikke hele stolen. Grimsrud forteller videre: ”Det meste som ble laget var ’incest og innavl’ i markedet. Hvem som hadde stjålet hva fra hvem er det vanskelig å si, men alt lignet litt på alle.”¹⁷⁸

Som vi har sett i kapittel 2, var det første Grimsrud gjorde da han startet i 1973 å trekke inn en designer til å samarbeide med HÅG, nemlig Peter Opsvik. Det viste seg å være et positivt steg for bedriften. Resultatet av samarbeidet ble tre nye stoler i 1975 – *Calypso*, *Dalia* og *Iris*.

Bilde nr. 36: Peter Opsviks *Calypso*-stol (1975). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

I 1984, etter å ha fått mer kunnskap om ergonomi, ble stolene *Credo* og *Capisco* lansert for HÅG. *Credo* var i likhet med de tidligere kontorstoler ganske konservativ i uttrykket. Kanskje grunnen til dette var at den ikke skulle gjøre så mye av seg, den skulle rett og slett gi alle (uansett lommebok) mulighet til å ha en ergonomisk korrekt stol.¹⁷⁹ *Credo*-stolene hadde etter min mening ikke fått så mye oppmerksomhet på det estetiske området. Grunnen til det kan være at Opsvik hadde mange funksjonelle ideer han ville gjennomføre, slik at form ikke ble tillagt så mye vekt. Men kan vi si det samme om *Capisco*-stolen?

Da stolen ble lansert, ble den profilert med fokus på sin ergonomisk korrekte funksjon. Det ble lagt stor vekt på de forskjellige funksjoner og bruksområder denne stolen hadde. Følgende bilder fra den første kampanjen viser dette.

¹⁷⁸ E-post fra Torgeir Mjør Grimsrud (april 2009).

¹⁷⁹ <http://www.opsvik.no> om *Credo*-serien (høst 2008).

Bilde nr. 37: Peter Opsviks *Capisco*-stol, salgsbrosjyre (1984). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

Men det er ikke bare funksjonen som har gitt stolen stor oppmerksomhet i markedet. Dens unike form har vært med på å gjøre den til en suksess på markedet for kontorstoler.

Wow-faktor – mer enn en funksjonell faktor?

Peter Opsvik er kjent i Norge for sine unike former. Da *Capisco*-stolen ble presentert for publikum i 1984, var nok mange sjokkert over formuttrykket.¹⁸⁰ Den bryter, i likhet med *Balans Variable*-stol, med de forventningene kunden eller brukeren har til hvordan en stol skal se ut.

Når et produkt er såpass nytt at vi ikke har sett noe lignende, ”må produktet med sine funksjoner kommuniseres gjennom en historiefortelling.”¹⁸¹ Det vil si at for å kunne forstå en så annerledes estetikk, bør designere ta for seg de kulturelle og sosiale funksjonene, men også forhistorien til et produkt, for å lette publikums forståelse av estetikken.¹⁸² Dette er noe Peter Opsvik, i samarbeid med stolprodusentene, har vært flink til.

¹⁸⁰ Det tok mange år før markedet aksepterte formuttrykket, men denne stolen er en kjempesuksess og er i dag etterspurt i inn- og utland.

¹⁸¹ Per, Farstad (2008), s. 87.

¹⁸² Per, Farstad (2008), s. 82.

Det er en annen måte å gjøre produktet forståelig for brukere, ved å for eksempel ta utgangspunkt i kroppens former.¹⁸³ *Capisco*-stolen har linjeføringer som minner oss om menneskekroppen. Tidligere i oppgaven har vi lest følgende uttalelse om denne stolen:

Formmessig svært bra – det ligger klar nytenking bak, ikke bare form og ”styling”. [...] den oppleves fortsatt som nyskapende og utfordrende i mange miljøer. Med sin sadelform og spesielle ryggstø er *Capisco* en individuell stol som synliggjør brukeren. [...] Sadelformen og ryggstøet er ergonomisk begrunnet, men utgjør også kjernen i stolens visuelle uttrykk.¹⁸⁴

Som vi kan se, dekker *Capisco*-stolene det funksjonelle behovet på en høyst utradisjonell måte. I uttalelsen om at det ligger en ”klar nytenking bak stolens design”,¹⁸⁵ referer juryen til de funksjonelle aspektene som er med på å prege stolen. Det stemmer nok at mesteparten av stoldelene har en funksjonell tanke bak, men ikke alle. La oss se litt nærmere på det.

Funksjonelle valg?

Det første som slår oss når vi ser denne stolen for første gang, er dens uvanlige rygg og armlener. Opsvik forklarer denne annerledes formen i stolens ryggstø ut fra ergonomiske begrunnelser (nødvendigheter). ”Sadelformen og ryggstøet er ergonomisk begrunnet, men utgjør også kjernen i stolens visuelle uttrykk.”¹⁸⁶ Mitt spørsmål er om det bare er rene funksjonelle grunner til utformingen av *Capiscos* uvanlige ryggstø?

La oss se først på armlenene. Det ser ut som om Peter Opsvik har valgt å bruke en tidligere idé da han valgte armlene til denne stolen. De minner meg om de som er brukt i stolene *Anova* fra 1978. Disse var riktignok brukt på en mer konvensjonell kontorstol, men formen er påfallende lik. Armlenene til *Anova* hadde en ukonvensjonell form til kontorstol å være. Den gikk i ett med ryggstøet og hadde myke avrundinger. Man kan se at designeren har lekt med ideen og laget noe spennende ut av noe så ordinært som armlener. Disse var i motsetning til de på *Capisco*-stolen

Bilde nr. 38: Peter Opsviks *Anova HÅG 2030* (1978). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

¹⁸³ Per, Farstad (2008), s. 100.

¹⁸⁴ <http://www.norskdesign.no> (vår 2009).

¹⁸⁵ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/capisco-kontorstol-article1786-289.html> (22.03.2009).

¹⁸⁶ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/capisco-kontorstol-article1786-289.html> (22.03.2009).

plassert på hver side av stolen som i konvensjonelle stoler, noe som hindrer bevegelser. Som vi nå vet, var tanken bak *Capisco*-stolen å lage en stol som tillot så mange forskjellige sittestillinger som overhodet mulig. ”The inspiration for HÅG Capisco ’The Saddle Chair’ was a horseback rider’s dynamic posture. The goal, however, was to create a sitting device or work chair that would invite the user to assume the greatest number of sitting postures possible.”¹⁸⁷ Det var kanskje da han kom på den fantastiske ideen å flytte armlenene bakover, noe som resulterte i *Capiscos* rare ryggform. Med armlener i samme linje som ryggstøet blir stolen mer åpen, noe som gir mer frihet i bevegelse. Den tillater mange sittestillinger. Man kan sitte rettvendt, baklent og sidevendt.

La oss nå se på ryggstøet. Det må ha sett veldig rart ut å ha armlener i samme linje som ryggstøet, spesielt hvis det er en ryggstø med vanlig bredde. Det var sikkert ikke praktisk heller. Opsvik argumenterer for at ryggstøet er smalt på grunn av at vi trenger å ha plass til benene når vi sitter bakovervendt. Jeg mener at *Capisco*-stolen har en klar estetisk idé bak seg. Det er blitt lagt mye arbeid i valg av armlener og i valg av ryggstøet:

Capisco gikk gjennom en redesign i 1999/2000. Vi ønsket for det første å forlenge ryggen nedover og litt oppover. Vi syntes den ble finere å se på da. En annen grunn var ønsket om å bli kvitt den utvendige ryggføringen som ikke var noe særlig å se på. Samtidig var denne dekket av integral – en plast som ikke var ønsket i forhold til miljøbildet (problemer med resirkulering).¹⁸⁸

Som vi kan se, er det to grunner til at stolen ble redesignet. Den ene var de estetiske kvalitetene, den andre miljøhensynet. Begge grunner er etter min mening knyttet til en forbedring i estetikk, noe som viser at Opsvik ikke bare ser på det funksjonelle aspektet ved stolene. Da de ikke miljøvennlige delene ble skiftet, ble også stolens form forandret. Ikke bare ble materialet byttet ut, men hele den delen som først var utenpå ryggstøet ble lagt inn i det, noe som gjør stolene mer estetisk tiltalende med færre deler stikkende ut. Den er blitt flott å se på også bakfra. Dette er bare én av grunnene til at stolene er blitt et virkelig blikkfang.

Wanna turn some heads?

Det er ikke bare formen på ryggstøet som viser til en gjennomtenkt estetikk. Som vi har sett, er det en bevissthet om estetikk i stolens formgivning og ikke bare rene funksjonelle løsninger, noe som vises blant annet i sømmene. Legg merke til sømmene som markerer

---

¹⁸⁷ Opsvik, Peter (2008), s. 128.

¹⁸⁸ E-post fra Per Olav Haugen, Peter Opsvik AS, til Michele R. Widerøe (05.06.2009).

slutten på armlener og begynnelsen på ryggen. De samme sømmene finner vi i setet for å markere siden og midten.

Setet har også gjennomgått en god del forbedringer fra den første prototypen, men disse er stort sett funksjonelle og ikke estetiske. Jeg sier stort sett siden leseren sikkert har lagt merke til at formen på setet er ganske likt formen på ryggstøet, noe som gir en fin kontinuitet og et samlet uttrykk.

Når det gjelder salgsstrategier, har HÅG – i motsetning til Varier/Stokke – stort sett holdt fokus på ergonomi og viser til stolens ergonomiske kvaliteter, men ikke alltid. Retrostolen,¹⁸⁹ for eksempel, er et klart bevis på det motsatte. Valget av stoff viser en bevisst lek med farger og linjer. Sømmene skaper, i likhet med materialer og fargevalører, forskjellige visuelle rytmer.

Bilde nr. 39: Peter Opsviks *Capisco 8106*-stol vist med retrostoff. Bildet er hentet fra <http://www.boomstik.com/news.php>.

I dag er *Capisco* en stol som med sine strakte armer inviterer til å sette seg. De avrundede hjørnene og det avlange, slanke ryggstøet gir den eleganse. Bruken av symmetri gjør den proporsjonert og lett for øyene. Om man liker stolen eller ikke er ikke så viktig; den fremkaller likevel en wow-effekt hos den som ser den.

Denne wow-effekten er som vi har sett i de andre stolene også karakteristisk for Opsvik. Han liker at kundene reagerer, han trives med å lage stoler som har en wow-faktor. Og dette er noe som ikke bare kan basere seg på funksjon. Enkle funksjonelle stoler gir ikke en wow-effekt.

***Conventio Wing*-stol – et moderne utseende**

Oppfatning av form og estetisk kvalitet blir alltid påvirket av tid og kulturell kontekst.

Som vi har sett i kapittel 2, ville Opsvik dekke et behov i markedet for konferansestoler. Det innebar utviklingen av en stol med vippesystem som tillot stolen og kroppen å bevege seg frem og tilbake, noe som er viktig når man sitter lenge i konferanser eller møter.

¹⁸⁹ Dette stoffet kom på markedet i 2005.

Conventio-eventyret begynte i 1996 med en ren trestol. Den viste seg å være for tung og for kostbar, så den gikk ut av produksjon. Men ideen var god og det er blitt laget forskjellige varianter av denne stolen i løpet av årene. Grunnen til dette har vært et ønske om å forbedre materialene, men også stolens funksjon. Stolen gikk fra en tung trestol som var vanskelig å stable til en plaststol som var lettere å stable. Den fikk i motsetning til trestolene polstring i sete og rygg for å forbedre sittekomforten, og kunne finnes både med og uten armlener og med ben eller kryssfot.

Bilde nr. 40: Peter Opsviks *Conventio 9510*-stol (1996). Bildet er hentet fra HÅGs arkiver (fotograf: Pål Laukli).

I 2006 gjennomgikk *Conventio*-stolen en redesign, mest på grunn av dens miljøprofil. Opsvik forklarer at det å ha en polstret stol ikke er miljøvennlig. Polstringen er de delene av stolen som blir først ødelagt, noe som fører til at man bytter stolen. En stol uten polstring lever lenger og sparer miljøet.

The padding is the part of a piece of sitting furniture that is normally the first to wear out. Making the chair comfortable without using padding results in a longer service life for however, these are easy to replace with new ones as the originals become worn. As an alternative one can continuously use the chair without cushions.¹⁹⁰

I kapittel 2 ble det forklart hvordan Opsvik hadde funnet en løsning til det å lage en stol uten polstring som samtidig var funksjonell. En stol uten polstring føles hard mot sete og rygggrad. *Conventio Wing* har fått en V-form i sete og rygg som unngår at rygggraden kommer i kontakt med stolen. Disse nye linjene forholder seg bedre til kroppens form. En stol uten polstring fører også til at man sklir; *Conventio Wings* perforerte sete og rygg hjelper slik at man sitter uten å skli.

Bilde nr. 41: Peter Opsviks *Conventio Wing 9811*-stol (2006). Bildet er hentet tatt fra HÅGs arkiver (fotograf: Per Gunnarsson).

Tilsynelatende er da formen til denne stolen basert på en ren funksjonsanalyse, men etter min mening ligger det klare estetiske føringer også her. Når man ser stolene fra siden, kan man legge merke

---

¹⁹⁰ Opsvik, Peter (2008), s. 87.

til den diagonale linjen som blir dannet av ryggstøet og frontbenene – en myk linje som ikke er tilfeldig. De nye vingformede elementene har gitt stolen et helt nytt utseende. De myke, organiske linjene og dens elegante og slanke struktur forsterker stolens funksjon, blant annet at den kan stables. Den er lett å bære; med sine vinger kunne stolene nærmest fly på plass selv. Men disse ”vingene” gir stolen en form som ligner på en bok, en åpen bok, noe som gjør stolen perfekt til bibliotek- og skolebruk.

Stolen har kommet en lang vei fra den andre versjonen, som var mer firkantet, alminnelig og enkel visuelt sett. Stolen er satt sammen på en harmonisk måte der alle elementene og detaljer hører sammen. Ikke rart at dens formuttrykk blir karakterisert som ”elegant og skulpturelt”.¹⁹¹

Opsvik spiller også mye med fargesammensetninger. Stolene finnes i seks forskjellige og spennende farger, fra vanlig svart til en trendy oransje som får folk til å snu på hodet. Dette er et farvel til kjedelige konferansestoler som vi har sett altfor mange av.¹⁹² ”Den karakteristiske vingeformen, navnet og det øvrige visuelle materialet utgjør en helhetlig produktidentitet som er sterk og troverdig.”¹⁹³

Det nye formuttrykket er moderne og skiller seg klart ut. Denne redesignen viser at Opsvik i stor grad har lagt vekt på det estetiske ved *Conventio*-stolen, og ikke bare på den nye funksjonen han ville at den skulle ha. Hvis grunnen til redesignen hadde vært bare av ergonomisk hensyn og funksjonell forbedring, så hadde den nye versjonen kun fått den nødvendige V-formen i setet og ryggstøet. Opsvik har derimot forandret totalt på formen i setet og ryggstø. Grunnen til dette er, etter min mening, hans behov for å uttrykke seg som designer og for å vise sin kreativitet. Denne nye formen tilfredsstiller Opsviks eget behov for fornyelse, men også publikums. Det moderne publikum ønsker nyheter, og dagens og fremtidens konkurransesituasjon stiller nye krav om fornyelse og innovasjon i bedrifter. Men dette er et helt annet tema, som jeg ikke har tenkt å gå inn på nå.

Opsvik er et talent som tenker nytt. I løpet av kapittelet har jeg vist hvordan han ikke tenker nøytralt og rent funksjonelt i utformingen av disse ergonomiske stolene. Han gir, uten tvil, funksjonelle ideer et moderne og spennende uttrykk. Jeg tar denne diskusjonen videre i neste kapittel.

---

¹⁹¹ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/haag-conventio-wing-moete-og-konferansestol-article2337-289.html> (22.03.2009).

¹⁹² Da stolen ble lansert på NeoCon USA i juni 2006, fikk HÅG Conventio Wing den prestisjetunge Gold Award NeoCon-prisen. Stolen mottok også prisen for Mest Innovative Produkt på kontormøbelmessen Preventica i Toulouse i Frankrike i oktober 2006.

¹⁹³ <http://www.norskdesign.no/moebeldesign/haag-conventio-wing-moete-og-konferansestol-article2337-289.html> (22.03.2009).

Kapittel 4: Funksjonalitet versus estetikk

Et absolutt valg mellom ytterpunktene – enten form eller funksjon – er historie.¹⁹⁴
Svein Gusrud

Mennesker har vært opptatt av funksjonalitet og estetikk i mange tusen år. Hva som er en god form og hva som er funksjonelt har lenge vært gjenstand for uenigheter. Det tidligste eksempel vi finner på oppfatning av ”god form”, er fra antikken og ble kalt for *det gyldne snittet*. Det gyldne snittet er et proporsjonalitetsforhold¹⁹⁵ som har en balanse som er tiltalende. For grekerne var det gyldne snittet en god form fordi man kunne finne den igjen i naturen og i oss mennesker. Menneskekroppens minste del, forklarte de, forholder seg til det hele som det hele forholder seg til den minste delen. Det gyldne snittet er blitt brukt i musikken, arkitekturen, skulpturer og malerikunsten i antikken, renessansen og senere. Det gyldne snittet viser etter min mening til en god form, men også til en god funksjon. Bevis på dette er at de fortsatt i dag har gyldighet på grunn av proporsjonene som er anvendt, der god form og god funksjon er skjønt forent.

Funksjon uavhengig av form

Enkelte designere, blant annet funksjonalistene, har ment at funksjon og form ikke er en symbiose, men at form følger funksjon. Funksjonalistenes mål var

... å skape en funksjonell arkitektur og design. Med dette mente funksjonalistene en arkitektur og design der funksjon og form var ett. Det praktiske skulle bli identisk med det pene, og omvendt. Designprinsippet som skulle føre til dette målet, var sammenfattet i den kjente maksimen form følger funksjon; formene skulle bestemmes ut fra de funksjonelle faktorer – iberegnet faktorer som konstruksjon og materiale.¹⁹⁶

Som en liten kritikk kan vi si at det at formen skulle bli bestemt ut fra konstruksjonsteknikken og materialene er argumenterbart. Formen på en stol viser oss hvordan den skal brukes, og ikke omvendt. Formen følger ikke funksjonene. Man gir i dette tilfellet en stol den formen man vil ha, selv om hovedfokus er det funksjonelle:

Begrepet funksjon refererer til vår kunnskap om det som tingen faktisk utfører – og vi kan ikke forstå hva en ting utfører uten først å ha sett tingen (dvs. formen) mens den funksjonerer. M.a.o., vi avleder alltid kunnskap om tingens funksjon av tingens form.

---

¹⁹⁴ Gusrud, Svein (2008), s. 124.

¹⁹⁵ ”Det er når man deler et linjestykke i to deler slik at det minste stykket forholder seg til det største på samme måte som den største forholder seg til hele.” Gotfredsen, Lise (2003), s. 50.

¹⁹⁶ Michl, Jan (1988), s. 2.

Slutningen må derfor være at funksjon uavhengig av form ikke fins, og at form derfor aldri kan sies å følge (eller være bestemt av) funksjon.¹⁹⁷

Form for formens skyld

Det motsatte av funksjonalistene er formgivere som bruker formen på møblene til å uttrykke noe. Stolens form settes i fokus, og ikke deres funksjonelle kvaliteter. Et eksempel kan være pop-designere på 1960-tallet. Pop-designere gjorde oppgjør mot etterkrigstidens modernisme og funksjonalismens ideer om at form skulle følge funksjon. Designerne ble inspirerte av populærkulturens fenomener, tegneserier, reklamer og film. Nye, sterke farger og mønstre ble brukt, og materialer som plast, gummi og kartong ble også brukt for første gang i møblene. Fordelene med disse materialene var at de egnet seg til masseproduksjon.

Pop-designerens bruk av plastikk og propylen åpnet en ny verden av muligheter i stoldesign. De nye stolene var flatpakket eller oppblåsbare, noe som også gjorde det lett å selge dem i butikkene. De store italienske møbelprodusentene som Zanotta, Cassina, Artemide og Poltronova utviklet nye metoder og nye materialer. Stolen *Capitello*-stolen fra 1971 er et godt eksempel på hvordan form var viktigere enn funksjon. Denne stolen endret folks syn på hvordan en stol skulle se ut. Den ble laget av italienske Studio 65 og inspirert av Claes Oldenburgs skulpturer.¹⁹⁸

Bilde nr. 42: Studio 65s *Capitello*-stol (1971). Bildet er hentet fra <http://www.bonluxat.com>.

Stolen er laget av skumgummi, og i formen forestiller den kapitelet på en jonisk søyle. Den viser et arkitektonisk motiv i stoldesignen og et spill mellom det harde og det myke. De har brukt myke materialer og fått dem til å se harde ut. Det ser ut som om stolen er laget av et klassisk materiale – marmor – men den er i virkeligheten laget av moderne materialer. De har brukt et klassisk motiv og gjort det til noe moderne og populært. Stolen viser utrolig fantasi og sans for lek fra designers side.

¹⁹⁷ Michl, Jan (1988), s. 2.

¹⁹⁸ Claes Oldenburg (f. 1929) er en amerikansk skulptør, mest kjent for sine offentlige kunstinstallasjoner av store kopier av hverdagsobjekter, som den flere meter høye klesklypen foran Filadelfias City Hall.

Postmodernistene var en annen gruppe formgivere som også lekte mye med form. De mest kjente var Memphis-gruppen. Gruppen ble grunnlagt i 1981 og ble ledet av Ettore Sottsass (1917–2007). Gruppen stilte samme året på Milano-messen¹⁹⁹, og ble raskt internasjonalt kjent for sine urbane produkter og sin dekorative kunst. Gruppen hadde laget møbler som gikk andre veier enn det som var vanlig i samtidens designverden.

Materialer som plastlaminat ble brukt for første gang i overflatene og sterke farger og dekorative elementer ble satt sammen på nye og provoserende måter, som i stolen *Bel Air* av Peter Shire.

Stolen viser en lek med farger og geometriske figurer. Den er en fortolkning av en tradisjonell lenestol, satt sammen på en kreativ og ekspressiv måte, noe som resulterte i en stol som kan ses mer som et kunstverk enn som en stol.

Memphis-gruppen la stor vekt på å være antiideologiske. De

var imot fastbestemte modernistiske prinsipper. De klarte med

sine fantasifulle former og kopier av tidligere stiler å gjøre antidesign populært innenfor designindustrien.²⁰⁰ I likhet med Studio Alchimia hadde de som mål å skille design fra industrien og knytte den mer mot kunst, hvor stil kom foran funksjon. I motsetning til pop-designmøblene var de postmodernistiske møblene laget for å vare lenge, med kostbare materialer og sterkere konstruksjonsteknikker. De var heller ikke inspirert av forbrukskulturen, men i eklektisismen – det vil si blandede referanser og hybride emner.²⁰¹

Å se stoler som kunst og vurdere dem etter sin form og estetiske kvaliteter, har tatt bort fokuset fra funksjonen.

Bilde nr. 43: Per Shires *Bel Air*-stol (1982). Bildet er hentet fra <http://www.designboom.com>.

Funksjon som rådende element

Som vi kanskje husker, har jeg i kapittel 2 drøftet hvordan ergonomifaget har satt fokus på behovet for funksjonelle stoler i kontormiljøer spesielt, men også i dagliglivet.

Ergonomenes analyse førte i sin tid til en produksjon av stoler som skulle støtte kroppen. Støtte oppnår man blant annet ved å ha ”riktig” høyde i stolsetet, støtte i korsryggen og ”riktig” setedybde. Som vi har lært, ble disse parametrene utfordret av en

---

¹⁹⁹ Milano-messen er en møbelmesse som holdes en gang i året i Milano i Italia, som anses for å være den viktigste internasjonale messen i denne kategorien. Den har foregått i nesten 50 år.

²⁰⁰ Fiell, Peter og Charlotte (1993), s. 31.

²⁰¹ Fiell, Peter og Charlotte (1993), s. 31.

rekke leger, blant dem dr. A.C. Mandal. Mandals kritikk til ryggstøtte og hans revolusjonerende ideer om balansert sittestilling og åpen sittevinkel har forandret disse ergonomiske grunnpunktene.

Vi har sett hvordan Mengshoel også var opptatt av å finne bedre sittestillinger, og ved hjelp av en gruppe formgivere dannet de *Balans*-gruppen. *Balans*-gruppen skulle lage funksjonelle sitteløsninger, og resultatet ble en rekke ”rare” stoler som skulle fokusere på funksjon. Disse funksjonelle stolene skulle for det meste være funksjonelle sittemaskiner, eller som de kalte det et alternativ til de eksisterende ergonomiske stolene. Siden de fleste av denne gruppen var designere, ble disse stolene etter hvert forbedret med fokus på form. Da gruppen ble oppløst, fortsatte Mengshoel å lage stoler som fulgte hans egne ideer. I dag produserer *Balans* en rekke ergonomiske stoler som kun er basert på en funksjonsanalyse uten å ta hensyn til formen. Dette er en påstand som noen sikkert vil argumentere mot. Slik jeg ser det, er disse nye *Balans*-stolene sittemaskiner som mangler de spennende elementer som de tidligere stolene fra *Balans*-gruppen hadde. Dette vises i mangelen på anerkjennelse innenfor designmiljøet.²⁰²

Som vi har sett i kapittel 1, er et av kriteriene for å få designutmerkelse av Norsk Designråd at stolene skal ha et tilfredsstillende estetisk uttrykk, og i tillegg gode funksjonelle kvaliteter. Saken er at i en designsituasjon er begge forent; det finnes ingen absolutt skille mellom disse.

Form og funksjonalitet forenes

Det er slik at mange forbrukere har hatt fokus på enten form eller funksjon når de skal kjøpe en kontorstol. Grunnen til dette kan være at det tidligere har vært vanskelig å finne en stol som har begge kvaliteter slik at man måtte velge. Brukere som var opptatt av å oppnå en god sittestilling måtte nøye seg med estetisk utiltalende stoler, og de som ville ha estetisk tiltalende stoler måtte akseptere at de ikke var noe særlig gode å sitte i. Opsvik har,

Bilde nr. 44: Hans Christian Mengshoel (Studio Balans) *Balans* 3.2-stol (1997). Bildet er hentet fra Balans sine arkiver.

²⁰² Ingen av disse stolene er blitt anerkjent av Norsk Designråd eller andre institusjoner for sin gode design eller for å være innovative.

etter min mening, vært med på å forandre denne dikotomien. Han har klart å lage stoler som er både gode å sitte i og tiltalende for øynene. Han var en av de første som klarte å forene en god form og en god funksjon.

For å kunne bevise dette vil jeg enda en gang støtte meg til prisene som er blitt forært av Norsk Designråd. De første kontorstolene som er blitt premiært med *Merket for god design* her i landet, var Opsviks *Credo 2004/2005* for HÅG og Nils J. Tvangsberg AS og Roy Tandbergs *Ero 1000* for AS Stål & Stil, begge i 1985. Jurykjennelsen om *Credo* lyder slik: ”Produktet har høyt innovasjonsnivå. Stolen er pikant og skiller seg klart ut fra europastilen på dagens kontorstoler.”²⁰³ Siden vi ikke skal analysere Opsvik her, hopper jeg over til *Ero 1000* som fikk slik uttalelse: ”Ero 1000 tilfredsstillende alle relevante krav til god design og imøtekommer internasjonale krav og standarder hva angår mål og justeringsmuligheter.”²⁰⁴

Det er et klart skille mellom det som er blitt sagt om disse stolene. Den ene kalles for pikant, mens den andre bare ”tilfredsstillende relevante krav”. Denne frasen viser hvordan Opsvik er annerledes i sin tolkning av form og funksjon.

De siste 24 årene er det kun syv andre kontorstoler som er blitt premiært. To av disse er Opsviks *Capisco* og *HÅG 05*. De andre fem er:

- Jurek Buchaczs *Savo kontorstol* for Savo Kontorstoler AS (1991)
- Svein Gusrud og Fredrik Torsteinsens *Savo Ikon* for Savo AS (2002)
- sapDesign AS’ *HÅG H09* for HÅG ASA (2004)
- Martin Otto Fougner’s *Equilibrium* (2005) (er ikke blitt produsert)
- KODE Designs *HÅG Futu* for HÅG AS (2009)

Jeg har lyst til å gå gjennom en analyse av hver av dem, men på grunn av plassmangel velger jeg kun to – den første og den siste, *Ero 1000* og *HÅG Futu*.

Grunnen til at jeg velger å analysere *Ero 1000*, er fordi jeg synes det er interessant å vise hvilke typer stoler som var verdig designprisen før Opsviks stoler kom på markedet. Juryens begrunnelse var følgende:

”Ero 1000 tilfredsstillende alle relevante krav til god design og imøtekommer internasjonale krav og standarder hva angår mål og justeringsmuligheter.”²⁰⁵

---

²⁰³ <http://www.norskdigitaldesign.no/moebeldesign/2400-credo-2500-credo-kontorstol-article1732-289.html>.

²⁰⁴ <http://www.norskdigitaldesign.no/moebeldesign/ero-1000-kontorstol-article1731-289.html>.

²⁰⁵ <http://www.norskdigitaldesign.no/moebeldesign/ero-1000-kontorstol-article1731-289.html>.

Det første vi legger merke til i juryens begrunnelse i forrige avsnitt, er at stolen skal ha tilfredsstillt alle relevante krav til god design. Som jeg har nevnt tidligere i kapittel 1, er kravene for god design basert på en analyse av innovasjonsgraden, formuttrykket, funksjonen, materialvalget, helheten og miljøhensynet. Denne stolen har imøtekommet alle de ovennevnte kravene, en vurdering som jeg ikke skal ta for meg nå. Det vi generelt kan si er at denne stolen var annerledes enn det som fantes fra før, fordi den hadde en slankere linje og var mer åpen, samt en farge- og materialkombinasjon som besto av hvit plast og mørke trekk som var nytt for det norske markedet.

Bilde nr. 45: Nils J. Tvensberg AS og Roy Tandbergs *Ero 1000*-stol (1985). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Juryen nevnte også at stolen i tillegg tilfredsstilte internasjonale ergonomiske standarder. Disse standardene som nevnes her er de samme som jeg har presentert i kapittel 2: riktig setebredde, hodestøtte, riktig sittehøyde, riktig plassering av armlener i forhold til bordet og mulighet for høydejustering. At stolen ble premiert på grunn av disse, viser at Opsviks nye ideer om behovet for bevegelse og variasjon enda ikke har slått gjennom her i landet. *Capisco*-stolen hadde allerede vært på markedet i to år, men den var ikke blitt lagt merke til, i hvert fall ikke nok til å bli premiert. Dette viser graden av skepsis som Opsvik ble møtt med på denne tiden.

Jeg kan ikke la være å undre på om *Capisco* også ble sett på som en raritet, akkurat som *Tripp Trapp* og *Balans Variable*. Ingen av disse var, på dette tidspunktet, blitt premiert av Norsk Designråd heller.²⁰⁶ Det skulle ta tre år til før Norsk Designråd ga *Capisco* utmerkelsen *Merket for god design* (1988). Da ble det fremhevet, for første gang i Norge, viktigheten av å ha en fleksibel stol som gir muligheter for alternative sittestillinger.²⁰⁷ Når vi leser juryens uttalelser i de følgende årene, kan vi se at egenskaper som fleksibilitet blir et viktig element i vurdering av stolen. Dermed kan vi si at Opsvik har satt en standard for nye vurderinger av kontorstoler siden 1980-tallet.

²⁰⁶ *Tripp Trapp* fikk *Klassikerprisen for god design* først i 1995, og *Balans Variable* har ikke mottatt noen enda.

²⁰⁷ Juryens uttalelse: "God fleksibilitet mht. reguleringer for alternative sittestillinger der de ergonomiske ideer er godt ivaretatt og åpen sittevinkel fremheves spesielt." <http://www.norskdsgn.no/moebeldesign/capisco-kontorstol-article1786-289.html>.

Et eksempel som underbygger denne påstanden er stolene som står på Peter Opsvik sine skuldre: La oss se på jurykjennelsen for årets *Merket for god design*-pris, *HÅG Futu* (2009):

HÅG Futu er en arbeidsstol som forener behovet for ergonomi og individuell tilpasning med ønsket om visuell renhet i et kontormiljø. Veldig stilren, flott stol som både tunge og lette mennesker kan sitte komfortabelt i. Den har mange funksjoner som er løst på en utmerket måte, både funksjonelt og designmessig. [...] Innovasjonen i stolen ligger også i alt det man har tatt vekk; dette er ikke en sittemaskin, men et møbel.²⁰⁸

Bilde nr. 46: KODE Designs *HÅG Futu*-stol (2009). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Som vi kan se, er mange av prinsippene til Peter Opsvik brukt i *Futu*-stolen. Stolen gir mulighet for bevegelse og balanse; med sin *inBalance*-teknologi i kjernen av stolen, kan man veldig lett tilpasse vippemotstand etter individuelle behov. Denne teknologien er den samme som er brukt i alle HÅGs stoler, og som er inspirert av Opsviks konsept om bevegelse i sittestillingen.

Man kan si at *Futu* er blitt inspirert av Opsviks *H05* for HÅG.

Alle HÅG-stolene deler samme bevegelsesfilosofi: fotstyrt bevegelse og balansert tilt. *InBalance*-mekanismen på HÅG Futu er en videreføring av denne filosofien, med en helt ny teknisk løsning. Denne er mer kompakt, lettere å betjene og oppleves mer flytende enn tidligere mekanismer. Teknisk sett er *inBalance*-mekanismen likere *H05* enn *H09*, men det blir som sagt veldig teknisk. Alle tre stolene er tapninger av samme sittefilosofi, hver fra sin tid.²⁰⁹

Opsviks *H05* er designet etter hans teori om ”balansert vipp”. Denne teorien går ut på – som vi har sett i kapittel 2 – å sitte balansert. Balanse er det beste utgangspunktet for bevegelse. Opsvik har etter min mening vært en stor pådriver av HÅGs sittefilosofi i dag, noe som har ført dem til mange ulike priser både nasjonalt og internasjonalt. ”Peter Opsvik og hans medarbeidere har samarbeidet med HÅG siden 1974, og har i høy grad vært med på å bidra til det tankegods som HÅG bygger sin virksomhet på i dag.”²¹⁰

Opsvik har også vært pådriveren til en annen møbelprodusent, nemlig Stokke. Stokke har inkorporert Opsviks bevegelsesfilosofi i sin avdeling *Movement*. Denne avdelingen satser på møbler som tillater bevegelse. Den ble opprettet etter lanseringen av *Balans Variable* på 1980-tallet. Divisjonene hadde mange av stolene til Opsvik, og fra 1985 ble andre designere inkludert. Den første var Per Øie med sin stol *Move*, som ble

²⁰⁸ <http://www.norskdsgn.no/moebeldesign/haag-futu-kontorstol-article7793-289.html>.

²⁰⁹ E-post fra Christian Lodgaard, Senior Vice President R&D (HÅG), til Michele R. Widerøe (20.10.2009).

²¹⁰ http://www.hag.no/products/office_chairs/9.cms (23.10.2009).

lansert i 1985. *Move* er en høyderegulerbar stol, med en tallerken som roterende sokkel som tillater at man beveger seg fritt. Stokke har gjennom sin Movement-divisjon gjennomført en bevisst satsing mot møbler som bruker bevegelsesfilosofien til Opsvik.²¹¹ I dag er det mange flere stoler i Movement-divisjonen, blant annet *Date* av Olav Eldøy, *Planet* av Sven Ivar Dysthe, *Peel* av Olav Eldøy, Johan Verde, Ole Petter Wullum og mange av Opsviks.

Vi har nå sett hvordan Opsviks kontorstoler har inspirert mange andre designere. Noe lignende har skjedd i konferansestolmarkedet og i markedet for barnestoler. Hvis vi tar en rask gjennomgang av hva som finnes av spisestoler for barn i dag, ser vi at mange er etterligninger av *Tripp Trapp*-stolen eller har brukt de samme prinsippene. Det er ingen i Norge som har vært innovative nok til å lage en barnestol som fortjener Designrådets utmerkelse – ikke engang Opsviks *Sitti*. Dette viser at Opsvik la listen ganske høyt allerede i 1973.

Når det gjelder konferansestoler som har fått utmerkelse før og etter Peter Opsviks stoler, er det kun få som kan nevnes:

- Sven Ivar Dysthes *Laminette* for Møre Lenestolfabrikk AS (1986)
- Svein Gusruks *Rectangle* for Møre Lenestolfabrikk AS (1986)
- Esben Wingereis *Scala* for HÅG AS (1991)
- Fredrik Torsteinsens *Tola* for Dokka Møbler AS (1994)
- Fredrik Torsteinsens *Savo Visit* for Savo AS (1995)
- Jurek Buchacz's *Savo XO* for Savo AS (2007)
- Formel Industridesign AS' *HÅG Sideways* for HÅG AS (2009)

Også her kan jeg på grunn av plassmangel kun ta for meg to av disse – den første og den siste.

Laminette, Sven Ivar Dysthe, *Merket for god design* (1986)²¹²

Laminette menes av mange å være den beste norske konferansestol. Den er solid og med en enkel og praktisk design. Den har stort bruksområde, spesielt kombinert med tilleggsutstyret. Selv i dag, etter snart 20 år på markedet, tilfredsstiller stolen alle relevante krav til god design.²¹³

Stolen hadde blant annet stor suksess i sin tid fordi den kom akkurat da landet trengte det mest. I 1960-årene hadde Norge bygd mange skolebygg og andre offentlige og private

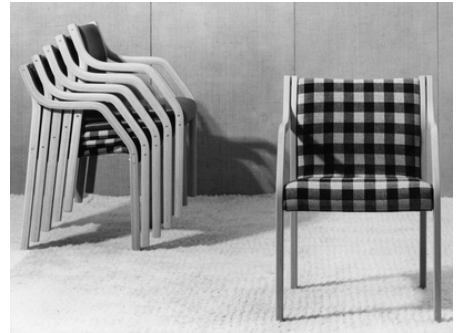
²¹¹ Mer informasjon om emnet i kapittelet "Bevegelse" i Eldar Høidals bok *I bevegelse* (2007).

²¹² Stolen har også fått *Klassikerprisen for god design* (1994).

²¹³ <http://www.norskdsgn.no/moebeldesign/laminette-konferansestol-article1739-289.html>.

bygg. Det var derfor et stort behov for stoler til disse. Stolene skulle være like, lette å bære og stable, og de skulle ha ”ergonomisk riktige sitteegenskaper”,²¹⁴ – noe som på den tiden blant annet betød at de skulle ha riktig høyde og gi støtte. *Laminette* fylte disse kravene og flere til. Den hadde i tillegg riktig pris, god kvalitet og god komfort. Stolen ble til i lamineringens barndom, og viste hvordan den nye teknikken kunne brukes i industriell sammenheng.²¹⁵

Bilde nr. 47: Sven Ivar Dysthes *Laminett*-stol (1986). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

I dag er stolene fortsatt i produksjon, og det selges mange eksemplarer hvert år.

De gode funksjonelle kvalitetene som juryen bemerket da de tildelte stolen prisen er diskuterbare. Som vi har sett tidligere, er det mer funksjonelt å ha en lett stablebar stol, noe denne stolen ikke er. Det er også mer funksjonelt å kunne bevege seg, noe denne stolen ikke gir oss muligheten til. Likevel blir mange eksemplarer av denne stolen solgt hvert år. Grunnen til dette kan være mange, men ingen av dem kan være av funksjonell analyse. Eller er det så at salget av *Laminette* viser at Opsviks filosofi ikke er nok utbredt blant folk som ikke er i direkte kontakt med møbeldesign?

HÅG Sideways, Formel Industridesign AS, *Merket for god design* (2009)

Dette er en møteromsstol som skiller seg ut formmessig og samtidig har god sittekomfort. Helheten er godt designmessig utført, med gjennomtenkte materialvalg og spennende visuelle elementer.²¹⁶

Konseptet for denne stolen er igjen fleksibilitet; her skal man kunne sitte rett frem eller sideveis. Dette konseptet kommer igjen fra Opsvik. Han var den første som introduserte ideen om å kunne sitte sidelengs i sin stol *Capisco*. Armlenene i denne stolen skal også være innovative. De er ikke lagt på hver side av stolen, men bak. Dette er igjen noe som er vist tidligere i Opsviks *Penguin*-stol for Varier.

Bilde nr. 48: Formel Industridesign AS' *HÅG Sideways*-stol (2009). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

²¹⁴ Høysather, Ole Rikard (2009), s. 187.

²¹⁵ <http://www.norskdsgn.no> (oktober 2009).

²¹⁶ <http://www.norskdsgn.no/moebeldesign/haag-sideways-moeteromsstol-article7795-289.html>.

Penguin ble lansert i 2008, og har som spesielle egenskaper at den kan vippe frem og tilbake, kan stables og har armlener som går bakover. Formen på armlenene forklares ut fra behovet for støtte når man vipper bakover med stolen, og ikke for behovet ved sidesitting. Likevel ser jeg en tydelig parallell mellom begge stolene.

Likheten ser vi også i valg av ben. Opsviks *Penguin* har fått meier nær sentrum av setet. Grunnen til dette er å gjøre vippemuligheten lett. Dette er en ny måte å plassere meier på en stol. Vanligvis blir oversiden av meiene lagt nærmere setekanten. *HÅG Sideways*-stolen har fått samme løsning; den funksjonelle forklaringen til dette står ikke spesifisert noe sted, så jeg tør si at det kan være et resultat av *Penguin*-stolens form. Dette få meg til å lure på hva det er med Peter Opsvik som gjør ham til en så vellykket designer som mange andre designere lar seg inspirere av.

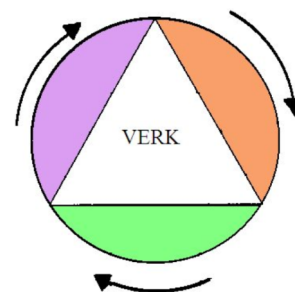
Bilde nr. 49: Peter Opsviks *Penguin*-stol (2008). Bildet er hentet fra www.opsvik.no.

Peter Opsviks måte å forene form og funksjon

Opsvik har som vist i løpet av oppgaven en utrolig evne til å forene funksjon og form i sin stoldesign. Dette vellykkede ”ekteskapet” er, etter min mening, et resultat av to viktige faktorer: Den ene hans oppfinnsomhet og skaperevne, som jeg har vist i alle de andre, mer kunstneriske møbler i kapittel 1, og den andre hans evne til å lytte til tilbakemeldinger fra brukerne. Denne siste vil jeg kort forklare nedenfor.

Som jeg ser det, kan nesten alle prosesser i livet forklares ut fra en enkel analytisk modell: Fra å lage et foredrag til å lage en stol. Prosessen deles i tre viktige etapper (se illustrasjonen):

Hvis vi for eksempel tar prosessen ved å lage en stol, kan vi si at den lilla etappen er selve ideen designere har om hvordan stolen skal se ut eller hvilken funksjon den skal utføre. Dette er avhengig av hva han/hun setter i fokus. Ideen blir kanskje tegnet ned eller det blir laget en modell. Så går man over til den neste etappen, den oransje: I denne fasen

Bilde nr. 50: Illustrasjonen viser en sirkel delt i tre etapper (Michele R. Widerøe, 2009).

blir det valgt farger og materialer som skal brukes. Det blir presentert eller diskutert med de som skal produsere stolene, og til slutt blir stolen satt i produksjon. Den siste etappen, den grønne, er selve presentasjonen av stolen for publikum.

Denne siste fasen er også knyttet til tilbakemeldinger fra publikum.

Tilbakemeldingene kan være positive og negative, raske og trege. Et eksempel på en rask positiv tilbakemelding er for eksempel at stolen får tildelt en pris. Et eksempel på en treg positiv tilbakemelding kan være at folk kjøper stolen i butikken og gir tilbakemelding og anbefaler andre å kjøpe den. Eller at den blir kopiert av andre. Negative tilbakemeldinger kan komme i form av lite salg eller direkte informasjon fra brukerne.

Men tilbake til sirkelen. Er tilbakemeldingene fra brukerne negative, blir det kanskje vurdert å redesigne stolen. Da er designeren tilbake til den lille etappen. Der tar han/hun høyde for det som er blitt påpekt og forbedrer stolens ergonomiske eller formmessige kvaliteter. Så går man videre til den oransje og den grønne etappen igjen. Er tilbakemeldingene fra publikum i utgangspunktet positive, går formgiveren videre til å lage en annen stol.

Som jeg har vist i kapittel 3, har alle de fire stolene som jeg har valgt gått gjennom en redesign. *Tripp Trapp*-stolen har for eksempel fått tilleggsutstyr for å sikre barna bedre (forbedring av funksjonell karakter), men den har også fått nye farger (forbedring av estetisk karakter). Stolen fremstår i dag som ferdig utviklet og er en suksess over hele verden. Stolen har fått *Klassikerprisen for god design* og er en økonomisk suksess nasjonalt og internasjonalt.

Balans Variable-stolens redesign var også i form av funksjonelle forandringer (blant annet i formen på løpere) og av estetisk karakter (større utvalg av farger i treverk og puter). Når det gjelder salget i Norge før og etter redesignen, er følgende svaret fra Varier:

Det har vi dessverre for få data på Norge til å kunne svare på, ettersom vi i Norge faktisk har manglet litt distribusjon på denne stolen. Dette er et paradoks, ettersom vi opplever sterk interesse for stolen både fra presse og blant besøkende på vår webside. Dette er også noe av grunnen til at vi søker å utvikle distribusjonen som følge av stor sluttkundeetterspørsel.²¹⁷

Bilde nr. 51: Bildet er skannet fra det italienske designbladet CASA VIVA (juli 2009).

²¹⁷ E-post fra Børre Andreassen, Brand Manager, Human Design Collection (27.10.2009).

I utlandet er derimot *Balans Variable* blitt til en stor suksess.²¹⁸ ”Når det gjelder andre markeder, så ser vi vekst på stolen i år både fra Japan, Østerrike, Sveits og Sverige.”²¹⁹

Vi har også sett hvordan *Capisco*-stolen har gått gjennom en redesign i stolens rygg – en del på grunn av materialene i ryggføringen som måtte byttes til noe mer miljøvennlig, og for det andre (og kanskje den sterkeste grunnen) på grunn av ryggstøets form som Opsvik ikke var fornøyd med, men som han i dag sikkert er stolt av. Stolen er blitt til en kjempesuksess for HÅG og Opsvik. Da jeg spurte Per Olav Haugen (fra Opsvik AS) om grunnen til det mangedoblede omsetningstallet var på grunn av redesignen, svarte han slik:

Ellers kom dette i ei tid da høye arbeidsplasser med regulerbare bord begynte å bli mer utbredt. Dette passet godt *Capisco*-stolen, som er spesielt godt egnet til dette med mulighet for åpen sittestilling (vinkel mellom ben og overkropp større enn 90 grader). *Capisco* tillot gulvkontakt med benene pga. setets utforming. Vanlige kontorstoler må ved høye arbeidsstillinger vanligvis leveres med fotring. Dette var også en sterkt medvirkende årsak til økt salg.²²⁰

Det fremste eksempelet på redesign har vært i *Conventio*-serien. Som vi husker var den første stolen i *Conventio*-serien laget av heltre, noe som gjorde stolen tung å bære og dyr å produsere. Det nye designet førte til en stol laget av resirkulert plast og med stoff i setet og ryggstøet. Denne andre utgaven er fortsatt i produksjon og kjøpes i store antall, så hvorfor lage enda en ny stol i denne serien? Hvorfor lage *Conventio Wing*-stolen?

Forklaringen kan ligge i tilbakemeldinger etter bruk av stolen eller av Opsviks egen analyse i ettertid. Kanskje brukere, produsenten eller Opsvik selv skjønnte at det er store ulemper ved bruk av stoff i stoler. Selv om det er god kvalitet på stoffet, vil det bli slitt med tiden, og hvis stoffet ikke er avtagbart, har ikke stolen lang holdbarhet, noe som strider mot Opsvik og HÅGs miljøprofil. Dette kan nok stemme siden den nye *Conventio Wing* har avtagbare puter og også kan brukes uten puter. Det kan også være at stolen opplevdes som tung, herav hullene i setet og ryggstøet som gjør stolen lettere i den nye varianten. En annen grunn kan være det vi snakket om tidligere vedrørende Opsviks høye grad av oppfinnsomhet, men også hans måte å leke med formen på. Den tidligere *Conventio*-serien viser ikke Opsviks sans for form og lek. *Conventio Wing* er derimot en

---

²¹⁸ ”Det største markedet for denne stolen er faktisk Italia, dernest Nederland og Tyskland. Vi selger ca. 15 000 stoler i året.” E-post fra Børre Andreassen, Brand Manager, Human Design Collection (27.10.2009).

²¹⁹ E-post fra Børre Andreassen, Brand Manager, Human Design Collection (27.10.2009)

²²⁰ E-post fra Per Olav Haugen, Opsvik AS, til Michele R. Widerøe (22.10.2009).

spennende stol som reflekterer hans sans for å uttrykke seg kunstnerisk, selvsagt uten å glemme de ergonomiske faktorene.

Som vi har sett i kapittel 1, har Opsvik en kunstnerisk side der han kan gå fra å lage skulpturelle møbler til å lage et lydbilde. Han er også musiker. Denne kunstneriske siden blandet med hans kunnskap om møbel-, interiør- og industrideign generelt, gjør ham til en unik formgiver. Det er, etter min mening, Opsviks høye faglige kompetanse og allsidighet som gjør at han kan komme på løsningene til problemer på måter ingen har tenkt før.

Kapittel 5. Oppsummering

Målet med denne oppgaven har vært å prøve å påvise hvordan Peter Opsvik klarer å forene form og funksjon på en vellykket måte i utformingen av funksjonelle stoler. Empirien til min oppgave har vært fire av hans ergonomiske stoler. Valget falt blant stolene som har fått designpriser av viktige designorganisasjoner her i landet: Norsk Designråd og Norsk Form. Begge organisasjoner er kjent for sin fagkompetanse og nøytrale valg. Det har heller ikke vært enkelt å velge blant de prisede stolene, fordi de spenner fra nøktern rasjonalitet – som *Credo*-stolene – til de mer lekne – som *Conventio Wing*-stolen. De fire stolene som er valgt, viser ulike måter å tilnærme seg ergonomi på. De er også de mest *innovative, spennende, provoserende, skulpturelle, moderne, elegante og med stor innovasjonsgrad*.²²¹

I kapittel 1 har jeg presentert andre viktige aspekter ved Peter Opsviks design, som for eksempel hans spesielle engasjement for miljøet, noe som i likhet med ergonomi styrer det meste av hans produkter. Dessuten har jeg presentert hans lekne møbelkolleksjoner, blant annet *Cylindra*-skulpturene, *Garden*-serien, de musikalske bildene og *Family on the Wall*-serien.

I kapittel 2 kom vi i gang med diskusjonen rundt anvendelsen av begrepet ergonomi, der vi blant annet kunne se hva som skjer med kroppen vår når vi sitter i en konvensjonell stol og eventuelle behov for nye løsninger. Vi begynte med Opsviks forslag til forbedring av barnestoler og analysen av *Tripp Trapp*-stolen. Så kunne vi lære om *Balans Variable* – stolen som best belyser Opsviks syn om ergonomi. Denne stolen viser noe som den danske legen A.C. Mandal lenge hadde snakket om, nemlig at en rett vinkel mellom lår og torso i sittestilling ikke er sunt for kroppen. I sin bok foreslår Mandal en mer åpen vinkel for å få til en mer balansert stilling. Her i Norge var Mengshoel blitt opptatt av samme problemstilling, og ved hjelp av Opsvik og to andre designere og inspirert av Mandals bok fikk de laget sittedesker som hadde denne åpne vinkelen. Vi ble kjent med Opsviks største bidrag til *Balans*-serien, nemlig behovet for bevegelse og variasjon. Opsvik mente at det som er det største problemet med det å sitte, er at man sitter stille og for mye: ”Homo Sapiens” has become ”homo sendens”²²² kalte han det. Det er denne mangelen på bevegelse som siden har vært hovedinteressen i Opsviks designkarriere: ”Vi er ikke laget for å sitte stille,” har han sagt ved flere anledninger.

---

²²¹ Se kapittel 1 om juryens uttalelser.

²²² Opsvik, Peter (2008), s. 119.

Denne måten å tenke på har ført Opsvik til å formgi stoler der muligheten for bevegelse er stor: *Capisco*-stolen ble ”født”. *Capisco* er også blitt kalt for sadelstolen på grunn av sitt sadellignende sete. Opsvik mener at sadelsetet er gunstig fordi det tillater en åpen vinkel mellom torso og lår, men også fordi man kan sitte balansert med rett rygg (som hesterytterne gjør) og relativt lenge. Stolens ryggstø gir også støtte i korsryggen, mens dens relativt åpne form gir mulighet for variasjon i sittestillingen. Opsvik forklarer at selv om støtte er viktig, er frihet for bevegelse enda mer viktig:

... men variasjon er enda viktigere enn støtte. Enten du sitter på bussen eller kontoret, så begynner du å famle etter alternative stillinger hvis det går mer enn 20 minutter. Kunsten er å bryte konvensjonelle sittevaner.²²³

Et annet eksempel som brøt med konvensjonelle sittevaner, var hans *Conventio*-serie. Disse stolene ble laget til konferanse- og møterom, der man sitter i mange timer om gangen og ikke har mulighet for bevegelse i stor grad. Opsvik fant ut at en liten bevegelse er bedre enn ingen bevegelse i det hele tatt, og kom på ideen om å lage et sete som kunne vippe frem og tilbake. Dette ga variasjon i sittestillingen. Fra den serien ble stolen *Conventio Wing* tatt som eksempel.

Den siste stolen som ble analysert i kapittel 2 var *Conventio Wing*-stol. Stolen har karakteristika som er helt nye i det norske kontormarkedet, blant annet dens unike sete og ryggstøet. Fordypningen i ryggstøet gir avlastning for ryggraden, som ikke kommer i kontakt med stolen. Siden ryggraden holdes fritt, blir det på denne måten ikke behov for ryggputer for avlastning. Den samme fordypningen finnes i setet, noe som er mer skånsomt mot halebenet.

All denne oppmerksomhet rundt Opsviks ideer om bevegelse og variasjon førte meg til å undersøke om han var den eneste som i sin tid tenkte på behovet for bevegelse og variasjon i sittestillingen. Jeg fant ut at han kanskje ikke var det. Jeg fikk sett hvordan andre designere hadde tatt opp temaet på samme tid, men ikke vært like vellykket.

Det som gjør at Opsvik blir sett på som en foregangsmann i anvendelsen av ergonomi i sittestillinger som gir mulighet for bevegelse, er at han i samarbeid med produsenten har klart å lage en troverdig produktprofil, noe som har gjort ham nasjonalt og internasjonalt kjent.

I kapittel 3 har vi hatt muligheten til å gå gjennom formen til de valgte stolene. Der kunne vi se hvordan han – selv om han mener at funksjon er det styrende og det eneste viktige element – legger klart fokus også på estetikk. Dette ble vist først gjennom bruken

---

²²³ Utdrag fra et intervju fra år 2000. E-post fra Peter Opsvik til Michele R. Widerøe (17.12.2008).

av farge og de myke linjene i både *Tripp Trapp*- og *Balans Variable*-stolene. I *Capisco* og *Conventio Wing* kan vi se et enda klarere fokus på estetikk. Selv om funksjonen er det styrende i designprosessen for Opsvik, er hans behov for å lage noe unikt og kunstnerisk i høy grad til stede.

Dette førte oss til det siste kapittelet, der jeg hadde en diskusjon om hvorvidt man enten kan fokusere kun på form eller på funksjon i utforming av en stol, og hvordan dette absolutte skillet ikke er til stede i dagens design. Så gikk jeg videre til en analyse av Opsviks måte å kombinere disse aspektene og grunnen til at denne kombinasjonen gang på gang er vellykket. Der fant vi at det er et produkt av hans egen innovasjonsevne og hans evne til å lytte til tilbakemeldinger fra alle rundt seg.

Vi har sett i løpet av oppgaven hvordan Opsviks produkter bærer preg av hensiktsmessighet, der han tenker både på folks velvære og setter funksjonsaspektet som prioritet, men også på innovasjon og særpreg.

Vi har også sett at selv om Opsvik er opptatt av å gi produktene sine en god form, er han ikke preget av mote eller av ”vår tids stil”. Han er opptatt av å motvirke moteproduksjon og fremme kvalitetsbevisstheten hos forbrukeren, ved å lage tidløse produkter som viser bred kunnskap i farge- og materialvalg, men også i produksjonsteknikk.

Disse faktorene viser hans unike måte å forene forskjellige aspekter i designyrket, noe som etter min mening gir Opsvik hans selvsagte posisjon i designhistorien.

Litteraturliste

Bøker:

- Gotfredsen, Lise (2003): *Bildets formspråk*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Cranz, Galen (1998): *The Chair: rethinking culture, body, and design*, W.W. Norton, New York.
- Droste, Magdalena (2002): *Bauhaus: 1919–1933*, Taschen, Köln.
- Farstad, Per (2008): *Industri Design – 2. utgave*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Fiell, Charlotte og Peter (1993): *Modern Chair*, Benedikt Taschen, Köln.
- Fiell, Charlotte og Peter (2000): *1000 Chairs*, Köln.
- Høidal, Eldar (2007): *I bevegelse: Stokke As 75 år*, Norsk Møbelfaglig Senter, Sykkylven.
- Høisæther, Ole Rikard (2005): *Design på norsk: fra Nøstetangen til Norway Says*, Damm, Oslo.
- Mannila, Leena (1996): *God form i Norge: Jacob-Prisens Vinnere 1957–1995 = Good Form in Norway Winners of the Jacob Prize, 1957–1995*. Norsk Form, Oslo.
- Opsvik, Peter (2008): *Rethinking sitting*, Gaidaros forlag AS, Oslo.
- Seyffarth, Henrik (1953): *Slapp av – og bli frisk!*, J.W. Cappelens forlag, Oslo.
- Svein, Gusrud (2008): *Design mellom stoler ... – en fagbok om møbeldesign*, Gaidaros forlag AS, Oslo.

Artikler og brosjyrer:

- Engeset, Bergljot (2000): *Sprenger grenser, utfordrar normene*, Norsk Husflid, årg. 35, nr. 1.
- Frøvig, Astrid (1992): *Peter Opsvik – møbler for kropp og sjel*, Byggekunst, nr. 1.
- Høidal, Eldar (2004): *Møbeldesignaren Svein Asbjørnsen*, Årbok for Sykkylven.
- Mandal, A.C. (1976): *Work chair with tilting seat*, Ergonomics, volum 19, hefte nr. 3.
- Ryan, Neil (2005): *Designing for Life: Norwegian Design: The work of Furniture Designer Peter Opsvik*, The National College of Art and Design.
- Elton, Lars og Opsvik, Peter (2000): *Peter Opsvik*, Röhsska museets katalog, nr. 7.
- Michl, Jan (1988): *Om status, konkurranse, funksjonalisme, og industri*, Norsk Forms utstillingskatalog: Aktuell design i norsk industriproduksjon.

url:

<http://www.bardum.no>

<http://www.billedkunstmag.no>

<http://www.ergonom.no>

<http://www.hfg-archiv.ulm.de>

<http://www.hag.no>

<http://www.iea.cc>

<http://www.innovasjon norge.no>

<http://www.minor-foundation.no>

<http://www.mobelfagligsenter.no>

<http://www.norkdesign.no>

<http://www.norskform.no>

<http://www.norcd.no>

<http://www.opsvik.no>

<http://www.salli.com>

<http://www.snl.no>

Masteroppgave:

Grøndahl, Winge (2007): *Barnet i høysete – en designstudie av Peter Opsviks ”Tripp Trapp”*, Universitetet i Oslo.

Telefonintervjuer og e-postkorrespondanser:

Svein Asbjørnsen intervjuet over telefon av Michele R. Widerøe (24.06.2009).

Hans Christian Mengshoel intervjuet over telefon av Michele R. Widerøe (desember 2008).

Carl Peter Aaser, tidligere utviklingssjef ved HÅG, intervjuet over telefon av Michele R. Widerøe (02.09.2009).

Peter Opsvik intervjuet over telefon av Christel E. Wigen Grøndahl (19.05.2006).

E-postkorrespondanse mellom Per Olav Haugen, Opsvik AS, og Michele R. Widerøe (22.10.2009).

E-postkorrespondanse mellom Eldar Høidal og Michele R. Widerøe (høst 2008/vår 2009).

E-postkorrespondanse mellom A.C. Mandal og Michele R. Widerøe (08.01.2008).

E-postkorrespondanse mellom Anita Skogheim, grafisk designer ved Varier Furniture AS, og Michele R. Widerøe (mars 2009).

E-postkorrespondanse mellom Anita Skogheim, Peter Opsvik AS, og Michele R. Widerøe (høst 2008/vår 2009).

E-postkorrespondanse mellom Katrine Fantin Wikborg, Project Manager Brand & Marketing ved HÅG AS, og Michele R. Widerøe (02.09.2009).

E-postkorrespondanse mellom Christian Lodgaard, Senior Vice President R&D ved HÅG AS, og Michele R. Widerøe (20.10.2009).

E-postkorrespondanse mellom Anne-Cathrine Blix, grafisk designer ved HÅG AS, og Michele R. Widerøe (april 2009).

E-postkorrespondanse mellom Anny Loraine Ulstein, IPR Coordinator ved Legal Affairs Department i Stokke AS, og Michele R. Widerøe (mars 2003).

E-postkorrespondanse mellom Torgeir Mjør Grimsrud, tidligere sjef for HÅG AS, og Michele R. Widerøe (mars 2003).

E-postkorrespondanse mellom Marte Grevsgard, prosjektleder priser og utmerkelse i Norsk Designråd, og Michele R. Widerøe (mars 2003).

E-postkorrespondanse mellom Marit Frimann Clausen, konsulent i Norsk Form, og Michele R. Widerøe (mars 2003).

E-postkorrespondanse mellom David Leijten, Sales Executive ved Bambach sadle seats, og Michele R. Widerøe (18.02.2009).

E-postkorrespondanse mellom Veli-Jussi Jalkanen, president ved Salli Systems, og Michele R. Widerøe (30.01.2009).

E-postkorrespondanse mellom Svein Gusrud og Michele R. Widerøe (01.12.2008).

Muntlig intervju med 15 forskjellige mennesker fra tre forskjellige land, intervjuet av Michele R. Widerøe (desember 2008): Alejandro Gil (Cuba), Giselle Soledad (Cuba), Gabriella Gonzales (Cuba), Lillian Frazao (Brasil), Lillian Gutierrez (Cuba), Isabel Velasques (Peru), Pedro Contreras (Cuba), Karla Ayala (Peru), Gloria Moreno (Cuba), Alfredo Lopes (Brasil), Freddy Montero (Peru), Liset Santos (Cuba), Nelvis Castillo (Brasil), Heraldo San Martin (Brasil) og Maira Oduardo (Cuba).

Muntlig intervju med seks barnehageassistenter og syv servitører (høst 2008).

Illustrasjonsliste

Forsidebilde: Peter Opsviks Capisco-stol (2002). Bildet er hentet fra HÅG sine arkiver (fotograf: Jim Hensly).

Bilde nr. 1: Stolen for diplomoppgaven 1964. Bildet er skannet fra boken Rethinking Sitting (s. 113).

Bilde nr. 2: Peter Opsviks Butterfly (1996). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>: Butterfly.

Bilde nr. 3: Peter Opsvik, Garden sittegruppe (1985). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 4: Peter Opsviks Cyindra-serie (1984). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 5: Peter Opsviks Hender-stol fra Cyindra-serien (1984). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 6: Gerhards Munthes verk (1903). Bildet er hentet fra <http://www.arild-hauge.com/munthe.htm>.

Bilde nr. 7: Arther English Hands-stol (1936). Bildet er skannet fra Charlotte og Peter Fiells bok 1000 chairs, s. 189.

Bilde nr. 8: Peter Opsviks Nomadi Concept (2000). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 9: Opsviks Woodwork CD-cover som viser lydbilder (1999). Bildet er hentet fra <http://www.norcd.no>.

Bilde nr. 10: Peter Opsviks HÅG Swing-stol (2002–7). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 11: Peter Opsviks Reflex-stol (1999). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 12: Galen Cranz viser en vond sirkel. Bildet er skannet fra boken The Chair, s. 95.

Bilde nr. 13: Marcel Brauers Wassily-stol (1925). Bildet er hentet fra <http://www.geocities.com/artonima/bauhaus.html>.

Bilde nr. 14: Marcel Brauers Cesca-stol (1928). Bildet er hentet fra <http://www.designclassicsdirect.ie>.

Bilde nr. 15: Henrik Seyffarths Helsa-stolen (1953). Bildet er skannet fra Henrik Seyffarths bok Slapp av – og bli frisk, s. 19.

Bilde nr. 16: Peter Opsviks Mini Max-stol (1970). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 17: Trekløvers Barnestol nr. 1 (1948). Bildet er hentet fra <http://www.barnashus.no/nettbutikk/detaljer/barnestoler>.

Bilde nr. 18: Peter Opsviks Tripp Trapp-stol (1972). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 19: Peter Opsviks Sitti-stol (1993). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 20: Hans Christian Mengshoels Balans 5.30 Junior-stol (1996). Bildet er hentet fra <http://www.balans.no>.

Bilde nr. 21: Peter Opsviks Balans Variable-stol (1979). Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 22: Hans Christian Mengshoels Balans 4.25-stol (1996). Bildet er hentet fra <http://www.balans.no>.

Bilde nr. 23: Peter Opsviks Capisco 8106-stol (1983) og Capisco 8107-stol (2006). Bildet viser stolen fullt utstyr med nakkestøtte og fotbrett. Bildet er hentet fra HÅG sine arkiver (fotograf: Pål Laukli).

Bilde nr. 24: Peter Opsviks Capisco-stol, første prototype (1983). Bildet er skannet fra Opsvik bok Rethinking Sitting, s. 128.

Bilde nr. 25: Peter Opsviks Capisco 8106-stol vises i bruk. Bildet er hentet fra <http://www.opsvik.no>.

Bilde nr. 26: Goethes arbeidsstol i Weimar. Bildet er skannet fra Sveins Gusruds bok Design mellom stoler, s. 98.

Bilde nr. 27: Mary Gales Bambach sadelstol (1980-tallet). Bildet er hentet fra <http://www.bambach.com>.

Bilde nr. 28: Salli Classic-stol (1990-tallet). Bildet er hentet fra <http://www.salli.com>.

Bilde nr. 29: Peter Opsviks Conventio Wing 9811-stol (2006). Bildet er hentet fra HÅG sine arkiver (fotograf: Pål Laukli).

Bilde nr. 30: Gerri T. Rietvelds Zigzag-stol (1934). Bildet er hentet fra http://www.bonluxat.com/a/Gerrit_T._Rietveld_Zig_Zag.html.

Bilde nr. 31: Imagination Ark (2009). Bildet er hentet fra <http://www.stokke.no>.

Bilde nr. 32: Alvar Aaltos Paimi-stol (1931–1932). Bildet er hentet fra <http://www.artek.fi>.

Bilde nr. 33: Peter Opsviks eldre modeller av Balans Variable-stolen. Bildet er hentet fra Stokkes arkiv.

Bilde nr. 34: Peter Opsviks Balans Variable-stol, salgsbrosjyre (2008). Bildet er hentet fra Variers arkiv.

Bilde nr. 35: Peter Opsviks Balans Variable-stol, salgsbrosjyre (2009). Bildet er hentet fra Variers arkiv.

Bilde nr. 36: Peter Opsviks Calypso-stol (1975). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

Bilde nr. 37: Peter Opsviks Capisco-stol, salgsbrosjyre (1984). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

Bilde nr. 38: Peter Opsviks Anova HÅG 2030 (1978). Bildet er hentet fra HÅGs arkiv.

Bilde nr. 39: Peter Opsviks Capisco 8106-stol vist med retrostoff. Bildet er hentet fra <http://www.boomstik.com/news.php>.

Bilde nr. 40: Peter Opsviks Conventio 9510-stol (1996). Bildet er hentet fra HÅGs arkiver (fotograf: Pål Laukli).

Bilde nr. 41: Peter Opsviks Conventio Wing 9811-stol (2006). Bildet er hentet tatt fra HÅGs arkiver (fotograf: Per Gunnarsson).

Bilde nr. 42: Studio 65s Capitello-stol (1971). Bildet er hentet fra <http://www.bonluxat.com>.

Bilde nr. 43: Per Shires Bel Air-stol (1982). Bildet er hentet fra <http://www.designboom.com>.

Bilde nr. 44: Hans Christian Mengshoel (Studio Balans) Balans 3.2-stol (1997). Bildet er hentet fra Balans sine arkiver. Stolene er en videreutvikling av en modell som først ble produsert i et samarbeid mellom Hans Christian Mengshoel og Oddvin Rykken i 1988. Dagens modell er versjon 4.

Bilde nr. 45: Nils J. Tvengeberg AS og Roy Tandbergs Ero 1000-stol (1985). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Bilde nr. 46: KODE Designs HÅG Futu-stol (2009). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Bilde nr. 47: Sven Ivar Dysthes Laminett-stol (1986). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Bilde nr. 48: Formel Industridesign AS' HÅG Sideways-stol (2009). Bildet er hentet fra Norsk Designråd.

Bilde nr. 49: Peter Opsviks Penguin-stol (2008). Bildet er hentet fra www.opsvik.no.

Bilde nr. 50: Illustrasjonen viser en sirkel delt i tre etapper (Michele R. Widerøe, 2009).

Bilde nr. 51: Bildet er skannet fra det italienske designbladet CASA VIVA (juli 2009).

Appendiks:

Curriculum Vitae: Peter Opsvik

Peter Opsvik, født 1939

- ♦ Bergen Kunsthåndverksskole 1959–63
- ♦ Statens håndverks- og kunstindustriskole, Oslo, 1963–64
- ♦ Industridesigner, Tandberg Radiofabrikk, Oslo, 1964–70
- ♦ D.N.C. Designstipend 1967, studioopphold i London
- ♦ Norsk Designsenters Designstipendium 1969, hospitant
Volkvangschule für Gestaltung Essen, vårsemester 1970
- ♦ Frilans møbeltegner fra 1970
- ♦ Møbelprodusentenes designerstipend, Statens Teknologiske Institutt, 1971

Priser:

Premiert ved norske og skandinaviske møbel- og designkonkurranser

- ♦ Gullmedalje, Exempla 1971, München, utstillingsarkitekt for den skandinaviske avdelingen
- ♦ Nor-In-prisen, 1981
- ♦ Årets Møbel, Norge 1983, *Balans Wing*
- ♦ Nor-In-prisen, 1985, *Cylindra* kubbestol og bord
- ♦ Innovasjonsprisen, Norge 1986, *Garden*
- ♦ Jacob-prisen, Norge 1986, *Balans*-stoler
- ♦ Årets Møbel, Norge 1989, *Balans Oposit*

Klassikerprisen, Norge 1996, *Tripp Trapp*

Søderbergsprisen, Sverige 2000, for banebrytende, bevegelige og variable møbler

Klassikerprisen, Norge 2001, *Capisco* sadelstol

Klassikerprisen, Norge 2003, *HÅG Balans Vital*

Nominert til INDEX:Award, Danmark 2005, *HÅG Swing*

Gullmedalje på NeoCon, USA 2006, *HÅG Conventio Wing*

Nordiska Designpriset, Sverige 2007, stolen *Viola*

Anders Jahres kulturpris, Norge 2008

Merke for god design, Norge 2009, *Varier Penguin*

BoBedre designpris, publikumsprisen for *Tripp Trapp*, Norge 2009

Kollektive utstillinger, grafikk:

- ♦ Statens høstutstilling 1967
- ♦ Vestlandsutstillingen 1966–1968

Utstillinger (ikke inkludert kommersielle utstillinger):

Separatutstillinger, møbler – objekter:

- ♦ Galleri Vognremissen, Oslo 1985, ”Sitt på stående fot”
- ♦ Kunstindustrimuseet i Oslo, 1986, ”Tre dimensjoner – skulptur eller møbel?”
- ♦ Kafe Kransler, Vest-Berlin 1987, *Cylindra* Objects
- ♦ Zingg-Lambrecht, Zürich 1987, *Cylindra* Objects
- ♦ Boot'88, Düsseldorf 1988, alle stoler
- ♦ Arredaesse-Via Monte Napoleone, Milano 1989, *Cylindra* og alle stoler
- ♦ Gallerie V.I.A, Paris 1990, *Cylindra* og alle stoler
- ♦ Wohnstudio Steinkamp, Hamburg 1990
- ♦ Künstlerhaus (artisthus) mit Galerie e.v., Göttingen 1990, *Cylindra*
- ♦ ”Interiør og Design”, Monza, Milano 1990
- ♦ Ligna, Hannover 1991
- ♦ ”Design Week”, Matsuya, Tokyo 1991, *Cylindra* og Stokke

Vestlandske Kunstindustrimuseum, Bergen 1996, ”Peter Opsvik – Åpne Dører”

Norsk Form, Oslo 2000, ”Frekvenser”, *Nomadi*, *Capisco*, *Swing*, *Motion*

Museum Voor Sierkunst en Vormgeving, Gent, Belgia 1999, ”Movement – Peter Opsvik”

Design Museum, London 2000, ”Movement – Peter Opsvik”

The Lighthouse, Glasgow 2000, ”Movement – Peter Opsvik”

Röhsska Museet, Göteborg 2000, ”Movement – Peter Opsvik”

Deutsches Museum, München 2002, ”Movement – Peter Opsvik”

World of Living, WeberHaus, Linx, Tyskland 2003, ”Movement – Peter Opsvik”

Kollektive utstillinger, møbler – objekter:

- ♦ ”*Balans*”, København og London 1979,
Wien, Düsseldorf, Haag og London 1981,
New York, Houston, Chicago og Tokyo 1982 (*Balans*-stoler)

- ♦ ”Scandinavia Moderen”, Cooper Hewitt Museum, USA 1982 (*Balans Variable, Tripp Trapp*)
- ♦ ”Interiør Nå”, Oslo, Trondheim 1984 (*Vision, Balans, Femini, Duo, Variable, Supporter*)
- ♦ ”Scandinavia Today”, USA 1985
- ♦ ”Norsk Design”, Stockholm 1985
- ♦ ”Chairytales from Norway”, London 1986
- ♦ ”Scandinavia Today”, Japan 1987
- ♦ ”Norge i Göteborg”, Göteborg 1987 (*Cylindra og Balans*)
- ♦ Ålesund Kunstforening, Norge 1987 (*Cylindra*)
- ♦ Sandefjord Kunstforening, Norge 1987 (*Cylindra*)
- ♦ ”Norwegian Wood”, forskjellige land 1987–88
- ”Primærpunkt”, Helsingfors 1989 (*Gardenskog*)
- ♦ ”Sitt i Nitti”, Lillehammer 1990 (*Hender, Duo, Oposit, Variable, Multi, Garden, Tripp Trapp*)
- ♦ Europa Park, Tyskland, 1992
- ♦ ”Ethics and aesthetics: Design Agencies of Scandinavia”, Designmuseet, London 1992
- ”Design from Norway”, Tokyo 1995
- ”Cylindra”, Royal Fine Art Commission for Scotland, Edinburgh 1996
- ”Tid for tre”, Telemark fylkesgalleri, Notodden 1996
- ”International Nordic Touch in Form & Design”, Kalmark Kunstmuseum 1997
- ”Design Nordic Way”, Kalmar Slott 1997 (*Sitti*)
- ”Waves – Norwegian Furniture Design”, Oslo, Tokyo, Vreden, Essen, Helsinki, Lahti, London, Tallin, Dublin, Kaunas og Riga 1998–2001 (*Cylindra objects og Sitti*)
- ”Børs og Kaviar”, Lillehammer 1998 (*Python, Hender, Balans Duo, Garden*)
- ”Sofa-Sculptur Objects Functional Art”, Chicago, New York 1998–2000 (*Cylindra*)
- ”små STØRRELSER - barns møbelkultur”, forskjellige land 1999–2000 (*Tripp Trapp*)
- ”Design: Process, Progress, Practice”, Designmuseum, London 1999 (*Tripp Trapp*)
- ”Momentum”, Norway 2000
- ”Form 2000”, Norway 2000
- ”Inspirert design”, Norway 2001
- ”Design tur/retur”, Norway 2003

”Breaking the norms of sitting”, The 2005 World Exposition in Japan

”InsideNorway”, Tokyo 2005

”100 % design”, London 2008

”Vær så god sitt”, Vestlandske Kunstindustrimuseum 2009

De viktigste produktene:

Produsent: Stokke AS, www.stokke.com

♦ *Tripp Trapp*, justerbar barnestol, 1972

Sitti, barnestol, 1994

♦ *Balans Wing*, 1983   ♦ *Centro*, 1995–2000

♦ *Balans Duo*, 1984–2005   ♦ *Tripos*, 1997–2002

♦ *Garden*, 1985–2005   ♦ *Motion*, 1999–2003

♦ *Flysit*, 1990–2000

Produsent: Varier Furniture AS, www.varier.com

♦ *Balans Variable*, 1979   ♦ *Actulum*, 1996

♦ *Balans Multi*, 1981   ♦ *Penguin*, 2008

♦ *Balans Gravity*, 1983

Pendulum, 1983

Balans Thatsit, 1991

Produsent: HÅG AS, www.hag.no

HÅG 2010, 1974   ♦ *Conventio*, 1996

♦ *HÅG 2030*, 1976   ♦ *HÅG H05*, 2000

2500 Credo, 1982   ♦ *HÅG H05 Communication*, 2002

♦ *Balans Vital*, 1983   ♦ *Swing*, 2002

♦ *Balans Supporter*, 1983   ♦ *HÅG H04 Credo*, 2003

♦ *Capisco* ”The saddle chair”, 1984   ♦ *HÅG Conventio Wing*, 2006

♦ *3000 Credo*, 1992

Produsent: Cylindra AS

♦ *Phyton*, 1975

Cylindra, 1984–1986

Cylindra Objects, 1996

Produsent: Naturellement AS

♦ *Safari*, 2002

Reflex1, 2002

Reflex2, 2004

Viola, 2007

Reflex3, 2009

Uten produsent:

♦ *Familien på veggen*, 1996

Nomadi, 2000

Jazzmusiker

Medlem av Christiania Jazzband fra 1972. Mottok i 1973 Spellemannsprisen med bandet.

Deltatt på jazzfestivaler i Norge og Europa.

Utgitt 10 CD-er siden 1973. Siste CD i 1999, Peter Opsvik ”Woodwork”, frijazz.